

**KUZEY AFGANİSTAN'DA AİLE
DEĞERLERİ VE DİN İLİŞKİSİ
(CÜZCAN ÖRNEĞİ)**

Aminullah KOSHAN

**Yüksek Lisans Tezi
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Doç. Dr. Özcan GÜNGÖR**

2015

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Aminullah KOSHAN

**KUZEY AFGANİSTAN'DA AİLE DEĞERLERİ VE DİN İLİŞKİSİ
(CÜZCAN ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Özcan GÜNGÖR**

ERZURUM-2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

13/01/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Kuzey Afganistan'da Aile Değerleri ve Din İlişkisi (Cüzcan Örneği) " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

13/01/2015

Aminullah KOSHAN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Özcan GÜNGÖR danışmanlığında, Aminullah KOSHAN tarafından hazırlanan bu çalışma 13/01/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Özcan GÜNGÖR

İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR

İmza: .....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat DEMİRKOL

İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 12/01 /2015

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ	IX
TABLOLAR DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XIV
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	4
III. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	5
IV. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	6
V. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	7
A. ARAŞTIRMA MODELİ.....	8
B. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	8
C. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI, DAĞITILMASI VE UYGULANMASI.....	9
D. ARAŞTIRMANIN VERİ ANALİZİ.....	11
E. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİLİĞİ.....	11
1. Araştırmanın Çocuğa ilişkin Tutumlarına Yönelik Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği	12
2. Araştırmanın Aile İçi İlişkiler Tutumlarına Yönelik Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği	13
3. Araştırmanın Din, Gelenek ve Evlilik Tutumlarına Yönelik Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği	15

BİRİCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. AİLE KAVRAMI.....	17
1.2. DİN VE AİLE İLİŞKİSİ.....	18
1.3. AİLEDE ŞİDDET	20
1.4. AKRABALIK VE DAYANIŞMA.....	22
1.5. KUZEY AFGANİSTAN'DA AİLENİN GENEL GÖRÜNÜŞÜ	23

1.6. AİLE TÜRLERİ.....	25
1.6.1. Geniş Aile	26
1.6.2. Çekirdek Aile	27
1.7. AİLENİN İŞLEVLERİ.....	28
1.7.1. Ebeveyn ve Çocuk İlişkileri	28
1.7.2. Kardeşler Arası İlişkiler ve Ebeveyn Rolü.....	31
1.7.3. Eşler Arası İlişkiler	33
1.7.4. Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolü.....	34
1.8. EVLİLİK VE TÜRLERİ.....	36
1.8.1. Evlilik Değerleri.....	39
1.8.2. Terbiye Değerleri	41
1.8.3. Sevgi ve Saygı Değerleri.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

AFGANİSTAN VE CÜZCAN BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. AFGANİSTAN	46
2.1.1. Tarihi Durumu.....	46
2.1.2. Coğrafi Durumu	51
2.1.3. Dini Ve Sosyo-Kültürel Yapısı	52
2.1.4. Etnik Durumu.....	52
2.1.5. Ekonomik Durumu.....	55
2.2. CÜZCAN.....	55
2.2.1. Tarihi Durumu.....	55
2.2.2. Etnik Durumu.....	57
2.2.3. Dini ve Sosyo-Kültürel Yapısı	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

3.1. ÖRNEKLEM GRUBUNUN OLGUSAL KİMLİĞİ.....	59
3.1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyetine Göre Dağılımı	59
3.1.2. Örneklem Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	59

3.1.3. Örneklem Grubunun Gelir Durumuna Göre Dağılımı	60
3.1.4. Örneklem Grubunun Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı.....	61
3.1.5. Örneklem Grubunun Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.....	61
3.1.6. Örneklem Grubunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüklerine Göre Dağılımı.....	62
3.1.7. Örneklem Grubunun Yaş Durumuna Göre Dağılımı	63
3.2. ÖRNEKLEM GRUBUNUN ÇOCUK, AİLE İÇİ İLİŞKİLER, DİN, GELENEK VE EVLİLİĞE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ.....	63
3.2.1. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	63
3.2.2. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	64
3.2.3. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Yaşadığı Yere Göre Dağılımı	65
3.2.4. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	66
3.2.5. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Dağılımı.....	68
3.2.6. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Gelir Durumuna Göre Dağılımı .	69
3.2.7. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı ...	71
3.2.8. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	72
3.2.9. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	73
3.2.10. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Yaşadığı Yere Göre Dağılımı.....	74
3.2.11. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.....	75
3.2.12. Katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin Tutumlarının Kendilerini	

Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Dağılımı	77
3.2.13. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	78
3.2.14. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı.....	80
3.2.15. Katılımcıların Din, Gelenek Ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	81
3.2.16. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	82
3.2.17. Katılımcıların Din, Gelenek Ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Yaşadığı Yere Göre Dağılımı	84
3.2.18. Katılımcıların Din, Gelenek Ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.....	85
3.2.19. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Dağılımı	87
321.20. Katılımcıların Din, Gelenek Ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	88
3.2.21. Katılımcıların Din, Gelenek Ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı.....	90
3.3. ÖRNEKLEM GRUBUNUN EVİLİK ŞEKİLLERİ, ÇOCUK İLİŞKİSİ, AİLEİÇİ İLİŞKİLER, DİN, GELENEK VE EVLİLİK VE AKRABALAR ARSI İLİŞKİLERİN TUTUM SORULARIN FREKANS DAĞILIMI VE YORUMLARI	92
3.3.1. Evlilik Şekline İlişkin Tutumlar	92
3.3.1.1. Evlenecek Kişiler Arasında Yaş ve Zenginlik Farklılığı	92
3.3.1.2. Nişanlılık Dönemi Hediyeleşme	93
3.3.1.3. Düğün Harcamaları	94
3.3.1.4. Alış-Veriş Evliliği	95
3.3.1.5. Küçüklükte Sözlü Olanlar	96
3.3.1.6. Erkek Çocuğu Olmayan Kocalar İkinci Evlilik Yapması ile İlgili	97

3.3.1.7. Çocukların Evlilik Kararları.....	98
3.3.2. Çocuğa İlişkin Tutumlar	99
3.3.2.1. Kızımın veya Oğlumun Müslüman Olmak şartıyla Başka Milletten Biriyle Evlenmesi ile İlgili Tutumlar	99
3.3.2.2. Çocuklar Evleneceği Eşi Kendileri Seçmeleri ile İlgili Tutumlar	100
3.3.2.3. Çocuklar Aile Büyüklerinin Olduğu Ortamda Daha İyi Yetişmeleri ile İlgili Tutumlar	101
3.3.2.4. Çocuklar Anne-Babalarının Kararlarına İtaat Etmeleri ile İlgili Tutumlar.....	102
3.3.2.5. Kızlar Eğitimlerini en Üst Düzeye Kadar Devam Etmesi ile İlgili Tutumlar.....	103
3.3.2.6. Çocuğumun Modern Kıyafetleri TV veya Benzeri Yerlerden Görerek Giymesi ile İlgili Tutumlar	104
3.3.2.7. Kızlar İhtiyaçlarını Karşılacak Kadar Okuma-Yazma Bilmeleri ile İlgili Tutumlar	105
3.3.3. Aile İçi İlişkiler	106
3.3.3.1. Aile İçi Sorunlar, Şiddet ve Baskı.....	106
3.3.3.2. Aile ile İlgili Kararlar.....	107
3.3.3.3. Ailenin Geçiminden Sorumlu Olan.....	108
3.3.3.4. Evde Son Söz Sahibi ile İlgili Tutumlar	109
3.3.3.5. Kadın, Dışarı Çıkmak için Mutlaka Kocasından İzin Alması ile İlgili Tutumlar.....	110
3.3.3.6. Bir Kadının Asıl Görevi.....	111
3.3.4. Din, Gelenek Ve Evlilik.....	112
3.3.4.1. Erkek Çocuk Sahibi Olmak Ayrı Bir İtibar Kazandırması ile İlgili Tutumlar.....	112
3.3.4.2. Ev Kadını da, Çalışan ve Para Kazanan Kadın Kadar Değerli	113
3.3.4.3. Evlilik Boyunca Aile Büyüklerinin Görüşü Dikkate Alınması ile İlgili Tutumlar.....	114
3.3.4.4. Evlilik Boyunca Elde Edilen Mülk, Erkek ve Kadının Ortak Malı	115
3.3.4.5. İş Hayatında Kadınlar Erkeklerle Aynı Ortamda Çalışması ile İlgili Tutumlar.....	115

3.3.4.6. Kadın İtaat Etmediğinde Kocasından Dövülmesi ile İlgili Tutumlar.....	116
3.3.4.7. Kadınlar Kocalarının Dışındaki Erkeklerle Arkadaşlık İlişkisi	117
3.3.5. Akrabalarla İlişkiler	118
3.3.5.1. Akrabalarla Sıkı Görüşmek.....	118
3.3.5.2. Gençlerin Öncelikle Yakın Akraba Kızlarıyla Evlenmeleri	118
3.3.5.3. Kadınlar Çocuklarını Kendi Akrabalarıyla daha Samimi Olmasını Tercih Etmeleri ile İlgili Tutumlar.....	120
3.3.5.4. Gençler Evlenmek İstediklerinde Yakın Akrabalarının Onayını Alması	121
SONUÇ, GENELLEME VE ÖNERİLER.....	122
KAYNAKÇA	129
EKLER.....	134
EK 1. TÜRKÇE ANKET FORMU.....	134
EK 2. FARŞÇA ANKET FORMU	139
EK 3. MÜLAKAT YAPILAN KİŞİLERİN OLGUSAL KİMLİĞİ.....	143
ÖZGEÇMİŞ.....	146

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****KUZEY AFGANİSTAN'DA AİLE DEĞERLERİ VE DİN İLİŞKİSİ
(CÜZCAN ÖRNEĞİ)****Aminullah KOSHAN****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Özcan GÜNGÖR****2015, 146 Sayfa****Jüri: Doç. Dr. Özcan GÜNGÖR (Danışman)****Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR****Doç. Dr. Murat DEMİRKOL**

Bu çalışmanın temel amacı, Kuzey Afganistan'da Aile değerleri ve din ilişkisi (Cüzcan örneği)'nde bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi, yöntemi, kapsam ve sınırlılıklarına yer verildikten sonra, veri toplama aracının hazırlanması ve verilerin analizi konuları üzerinde durulmaktadır. Birinci bölümde Aile değerleri ve din ilişkisi ile ilgili genel bir bilgi verdik. İkinci bölümde Afganistan'ın tarihi, coğrafyası ve etnik durumları hakkında genel bir bilgi verdikten sonra Cüzcan ilinin nüfusu, etnik grupları ve coğrafyayı durumunu anlattık. Araştırmanın ana kısmı olan üçüncü bölümde ise Afganistan'ın Kuzeyinde olan Cüzcan ilinin aile değerleri ve din ilişkisi hakkında anket ve mülakatlardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Cüzcan ilinin aile yapısı ve din anlayışına etki eden faktörleri, incelenerek toplanan veriler analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın uygulama bölümünde, ilk olarak, kuramsal çerçeve ve Afganistan'a dair yerli ve yabancı literatürde yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bunun ardından, söz konusu kavramlar arasındaki ilişkiyi incelemek için Cüzcan il merkezi başta olmak üzere belirli ilçelerinde ve köylerinde yaşayan bireylerden 300 kişi ile anket ve 50 kişi ile yapılan mülakattan elde edilen bulgular belirtilmiş ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile Değerleri, Evlilik Değerleri ve Çocukla İlgili Tutumlar

ABSTRACT

**MASTER THESIS
FAMILY VALUES AND RELIGION RELATIONSHIP IN NORTHERN
AFGHANİSTAN
(JAWZJAN EXAMPLE)**

Aminullah KOSHAN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Özcan GÜNGÖR

2015, Page: 146

**Jury: Assoc. Prof. Dr. Özcan GÜNGÖR (Advisor)
Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR
Assoc. Prof. Dr. Murat DEMİRKOL**

The main purpose of this study is to examine the relationship between different variables on family values and religious religion in Northern Afghanistan (Jawzjan example). Our study consists in introduction and in three chapters. The subject of research in the introduction, problem, purpose , significance , method, after given the scope and limitations , data collection focuses on the preparation and analysis of the data subject. In the first chapter we gave an overview about family values and religion. In the second chapter after giving the general information about Afghanistan's history, ethnicity and geography, we explained the population, ethnic groups and geographical situation of Jawzjan (Province). In the third section , the main part of the study in accordance with the results obtained from the questionnaires and interviews about family values and religion of Afghanistan's Jawzjan province in the north, and their family structure and the factors that affect the understanding of religion , has been studied and analyzed by examining the collected data. In the application part of the study, firstly, given the place for the theoretical framework and on domestic and foreign literature study in Afghanistan. After that, to investigate the questioner obtained from findings surveys from 300 people and individual interviews from 50 people in certain individuals living in towns and villages , especially Jawzjan province people at the first, is defined and has been stated.

Key Words: Family Values , Marriage Values and Attitudes Related children

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.Ü.E.B.F.	: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Bs.	: Baskı
Çev.	: Çeviren
C.Ü.İ.F.D.	: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
F değeri	:Birden fazla örneklem kümesinin kıyaslanmasında ölçüt olan istatistiksel simge değeridir. İki ayrı kümenin varyansları oranıdır
H.	: Hicri
Hz.	: Hazret
Km	: Kilo metre
M.Ö.	: Milattan Önce
N	: Sayı
P değeri	: Hata Olasılığı
S. (Standart Sapma)	: Bir dağılımdaki puanların aritmetik ortalamadan farklarının karesinin frekanslara bölümüdür
s.	: Sayfa
ss	: Sayfa Sayısı
T değeri	: Gözlenen puanların ortalamadan olan farklarının standart kayma birimi cinsinden belirtilmesidir
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.D.A.V.	: Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TV	: Televizyon
vb.	: Ve Benzeri
vs.	: Ve Saire
X (Aritmetik Ortalama)	: Bir ölçmede verilen tüm puanların frekans toplamına bölümü sonucu elde edilen ortalamadır

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Aile Değerleri ve Din İlişkisinin Çocuğa İlişkin Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi	11
Tablo 2. Çocuğa İlişkin Ölçeğinin Faktör Analiz Sonuçları.	12
Tablo 3. Aile Değerleri ve Din İlişkisinin Aile İçi İlişkilere İlişkin Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi.	13
Tablo 4. Aile İçi İlişkilere İlişkin Ölçeğinin Faktör Analiz Sonuçları.	14
Tablo 5. Aile Değerleri ve Din İlişkisinin Din, Gelenek ve evliliğe İlişkin Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi.	15
Tablo 6. Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Ölçeğinin Faktör Analiz Sonuçları.....	15
Tablo 3.1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.	59
Tablo 3.2. Örneklem Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı.	59
Tablo 3.3. Örneklem Grubunun Ailesinin Gelir Durumuna Göre Dağılımı.	60
Tablo 3.4. Örneklem Grubunun Yaşadığı Yere Yöre Dağılımı.	61
Tablo 3.5. Örneklem Grubunun Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.	61
Tablo 3.6. Örneklem Grubunun Kendini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Dağılımı.....	62
Tablo 3.7. Örneklem Grubunun Yaş Durumuna Göre Dağılımı.	63
Tablo 3.8. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumu ortalama Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.....	63
Tablo 3.9. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Medeni Durumuna Göre T-Testi Sonuçları.....	64
Tablo 3.10. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşadığı Yere Göre Analizi.	65
Tablo 3.11. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Analizi.	66
Tablo 3.12. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Dini Öğrenim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.	67
Tablo 3.13. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Analizi.....	68
Tablo 3.14. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.	68

Tablo 3.15. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Analizi.	69
Tablo 3.16. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Gelir Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.	70
Tablo 3.17. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Durumuna Göre Analizi.	71
Tablo 3.19. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.	72
Tablo 3.20. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumu ortalama Puanlarının Medeni Durumuna Göre T-Testi Sonuçları.	73
Tablo 3.21. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşadığı Yere Göre Analizi.	74
Tablo 3.22. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Yaşadığı Yere Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.	74
Tablo 3.23. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Analizi.	75
Tablo 3.24. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Dini öğrenim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.	76
Tablo 3.25. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Analizi.	77
Tablo 3.26. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	78
Tablo 3.27. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Analizi.	78
Tablo 3.28. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Gelir Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	79
Tablo 3.29. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Durumuna Göre Analizi.	80
Tablo 3.30. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Yaş Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	81

Tablo 3.31. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.	82
Tablo 3.32. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Medeni Durumuna Göre T-Testi Sonuçları.	82
Tablo 3.33. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Yaşadığı Yere Göre Varyans Analizi(Anova) Sonuçları.	83
Tablo 3.34. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşadığı Yere Göre Analizi.	84
Tablo 3.35. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Yaşadığı Yere Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	84
Tablo 3.36. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Analizi	85
Tablo 3.37. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Dini Öğrenim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	86
Tablo 3.38. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Analizi.	87
Tablo 3.39. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	88
Tablo 3.40. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Analizi.....	89
Tablo 3.41. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Gelir Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.	89
Tablo 3.42. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Durumuna Göre Analizi.....	90
Tablo 3.43. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Yaş Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	91
Tablo 3.44. Evlenecek Kişiler Arasında Yaş ve Zenginlik Farkının Olmaması Lazım (Küfuv Meselesi).	92
Tablo 3.45. Nişanlılık Dönemi Götürülen Hediyelerin Aileye Bir Yük Olduğunu Düşünüyorum.	93
Tablo 3.46. Durumum Yeterli Olmadığı Zaman, Diğer İnsanlar Düğünlerinde Yaptığı Harcamaları Yapmamaya Çalışırım.	94

Tablo 3.48. Küçüklükte Sözlü Olanlar Büyüdüğünde Mutlaka Evlenmesi Gerekmiyor.	96
Tablo 3.49. Erkek Çocuğu Olmayan Kocalar İkinci Evlilik Yapmasında Sakınca Yoktur.....	97
Tablo 3.50. Çocuğun Evlilik Kararında Tek Yetkili Çocuğun Kendisi ve Anne/Babası Olmalıdır.	98
Tablo 3.51. Kızımın veya Oğlumun Müslüman Olmak Şartıyla Başka Milletten Biriyle Evlenmesine Bir Sakınca Görmüyorum.	99
Tablo 3.52. Çocuklar Evleneceği Eşi Kendileri Seçmelidirler.	100
Tablo 3.54. Çocuklar Anne-Babalarının Kararlarına İtaat Etmelidir.	102
Tablo 3.55. Kızlar Eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmelidir.	103
Tablo 3.57. Kızlar İhtiyaçlarını Karşılacak Kadar Okuma-Yazma Bilmeleri Yeterlidir.	105
Tablo 3.58. Aile İçi Sorunlar, Şiddet ve Baskı ile Çözülmez.....	106
Tablo 3.59. Aile ile İlgili Kararlar, Tüm Aile Üyelerince Ortak Alınmalıdır.	107
Tablo 3.60. Ailenin Geçiminden Sorumlu Olan Sadece Erkek Değildir.	108
Tablo 3.61. Evde Son Sözü Daima Erkek Söyler.....	109
Tablo 3.62. Kadın, Dışarı Çıkmak için Mutlaka Kocasından İzin Alması Gerekmiyor.	110
Tablo 3.63. Bir Kadının Asıl Görevi Çocuk Bakımı ve Ev İşleridir.	111
Tablo 3.64. Erkek Çocuk Sahibi Olmak Ayrı Bir İtibar Kazandırmıyor.	112
Tablo 3.65. Ev Kadını da, Çalışan ve Para Kazanan Kadın Kadar Değerlidir.....	113
Tablo 3.66. Evlilik Boyunca Aile Büyüklerinin Görüşü Dikkate Alınmalıdır.....	114
Tablo 3.67. Evlilik Boyunca Elde Edilen Mülk, Erkek ve Kadının Ortak Malıdır.....	115
Tablo 3.68. İş Hayatında Kadınlar Erkeklerle Aynı Ortamda Çalışabilir.	115
Tablo 3.69. Kadın İtaat Etmediğinde Kocası Tarafından Dövülebilir.	116
Tablo 3.70. Kadınlar Kocalarının Dışındaki Erkeklerle Arkadaşlık İlişkisi Kurabilirler.	117
Tablo 3.71. Akrabalarla Sıkı Görüşmek Aile Saadetine Zarar Vermez.	118
Tablo 3.72. Gençlerin Öncelikle Yakın Akraba Kızlarıyla Evlenmeleri Şart Değildir.	118
Tablo 3.73. Kadınlar Çocuklarını Kendi Akrabalarıyla daha Samimi Olmasını Tercih Ederler.....	120
Tablo 3.74. Gençler Evlenmek İstediklerinde Yakın Akrabalarının Onayını Almasa da Olur.....	121

ÖNSÖZ

Afganistan'ın tarihine bakıldığında, çeşitli sebeplerden dolayı dünyanın büyük güçleri tarafından savaş alanına dönüşmüş, hep kargaşa ve istikrarsızlık devam etmiştir. Ülkede devam eden bu savaşlar, Afganistan halkını birçok imkandan mahrum bırakmıştır. Ülke, özellikle yaşadığımız modern dünyanın gelişmelerinden ve bilimsel alanda yapılan çalışmalardan uzak kalmıştır. Budan dolayı; sosyoloji, din sosyolojisi ve sosyo-kültürel alanlarda gözle görünür bir çalışma ortaya konulamamıştır. Afganistan geleneksel bir ülke olduğu için, bu gelenekselcilik toplumun aile değerlerine ve din anlayışına, hatta bireysel davranışlara bile etki etmiştir.

Diğer taraftan, Afganistan'ın büyük şehirlerinde yaşayan, günümüz gelişmelerine ve modern teknolojik hayata ayak uydurmak isteyen aileler de mevcuttur. Bundan dolayı, az da olsa modern aile anlayışı ile geleneksel aile yapısı arasında bir çatışma yaşanmaktadır. Afganistan halkı, yukarıda bahsettiğimiz savaş ve istikrarsızlıklardan dolayı, birçok dini ve sosyo-kültürel meseleleri gelenek adına aslında dine aykırı olsa bile devamlı yapa gelmişlerdir. Bunun için, Kuzey Afganistan halkının, aile değerlerine ve din anlayışlarına bakışlarını ve günlük hayatlarında ailevi meselelerini nasıl devam ettirdiklerini ortaya koymak dikkate değer bir konudur. Dolayısıyla bu çalışmada, Kuzey Afganistan'ın Cüzcan ilindeki halkın mevcut nasıl bir aile yapısının olduğu ve ailevi meselelerin hangi ölçütlere göre devam ettirildiği ortaya konmaya çalışılacaktır.

Bu konuyu seçmemi öneren ve çalışmam boyunca benden hiçbir destek ve yardımını esirgemeyen danışman ve değerli hocam Doç. Dr. Özcan GÜNGÖR'e ve araştırma sırasında görüş ve düşüncelerinde faydalandığım değerli hocalar: Prof. Dr. Nurullah Altaş, Prof. Dr. Fazlı Polat, Prof. Dr. M. Zeki İşcan, Prof. Dr. Metin Özdemir, Doç. Dr. Murat Demirkol, Doç. Dr. Mustafa Macit, Doç. Dr. Eyüp Şimşek, Yrd. Doç. Dr. İsmail Arıcı ve araştırma görevlisi Ahmet Bayraktar'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca kaynak bulma ve anketleri uygulama sırasında yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Aile, kişi ile toplum arasında bağ kuran ve toplum hayatının devamını sağlayan en önemli sosyal kurumlardan bir tanesidir (Nuruan, 2010: 2). Aile kurumu hem toplum hem de onun bilimi olan sosyoloji için özel bir değere sahiptir (Çelik, 2009: 27). Aile kurumu, şekil ve niteliği bakımından toplumdan topluma farklılık arz etse de tarih boyunca devam ede gelmiştir. Son yüz yıllarda endüstrileşmeye bağlı olarak toplumsal alanlarda yaşanan değişimden aile kurumu da nasibini almıştır (Nuruan, 2010: 2). Bu durumdan birçok ülke etkilenmiştir. Afganistan gibi geleneğine bağlı olan ülkeler, her ne kadar değişme ve modernleşmeye kapalı olsa da bir şekilde etkilenmiştir. Modernleşme olgusu sosyo-kültürel hayatın bütün kurumlarında olduğu gibi, aile yapısına da etki etmiş, ailenin geleneksel yapısı, rolü ve işlevleri değişmiştir. Paradigmatik bir değişimin yaşandığı bu süreçte, en fazla etkilenen kurum, kültürün temel değer ve normlarının ilki olarak aktarıldığı ve bireyin kişilik ve kimlik kodlarının şekillendiği bir sosyalleşme dünyası olan aile olmuştur (Çelik, 2009: 27).

Aile bu süreç içinde işlevlerinden bazılarını diğer toplumsal kurumlarla paylaşmasına rağmen, çocukların bakımı, yetiştirilmesi, onlara ilk sosyalleşme ortamını sağlaması ve eşler arası ilişkilerin düzenlenmesi gibi önemli işlevleri nedeniyle varlığını ve önemini devam ettirmektedir (Nuruan, 2010: 2). Bunun için yetişmekte olan çocuklar açısından aile içgüdüsel güvensizliğin aşıldığı ve sosyo-kültürel doğumun gerçekleştiği bir yuvadır. Ailenin başka bir kurum tarafından telafi ve temin edilmesi zor olan psiko-sosyal işlevleri, onun yapısında yer alan dini nosyonla bağıntılıdır (Çelik, 2009: 27). Özellikle çocuklara eğitim veren ana okul ve buna benzer kurumların az olduğu, Afganistan gibi ülkelerde, bir çocuk için aile her şeydir. Ailelerin her türlü davranış tutumları çocukların hayatlarına birebir yansımaktadır ve buna rağmen ailenin bir çocuğa verdiği psiko-sosyal desteğini hiçbir kurum veremez.

Aile, yetişkin eşlerden ve çocuklardan oluşan, birbirine duygusal açıdan bağlanmış, ekonomik, sosyal ve duygusal hak ve sorumlulukları paylaşan bir sosyal sistemi oluşturmaktadır. Diğer sosyal sistemlerden farklı olarak, bir aile sisteminin bireyi olabilmek doğum, evlat edinme veya evlilik aracılığıyla gerçekleşmekte ve aile

üyeleri ancak ölüm sonucu sistemden ayrılmakta, aile bağlarının başka bir yolla kopması mümkün değildir (Evirgen, 2010: 1-2). Aile, biyolojik ilişki sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk meydana geldiği, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne kadar toplumda oluşturmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal ve hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir gruptur (Aydın, 2013: 46). Her tür büyüklükte ve her kültür düzeyindeki insan topluluklarında aile kurumuna, yani anne-baba ve çocuklar, bazen kan yakınlığı olan diğer kişilerin bir hayat birliği oluşturacak tarzda birlikte yaşamaları gerçeğini görüyoruz. Aile, doğal grup bağları ile dini grup bağlarının çakıştığı doğal dini grupların karakteristik bir numunesidir (Akyüz, 2007: 26-27). Kuşkusuz en ilkel toplumlar bile akrabalık ilişkileri üzerine kuruludur. Akrabalık teşkilatı da soy temeline dayanmaktadır (Kurt, 2012: 387).

Son yıllarda din ve aile ilişkisi üzerine din sosyolojisi literatüründe önemli bir gelişme sağlandığı söylenebilir. Batı’da aile ve dinsellik konusunda yapılan çalışmalar geçmişte daha çok mezhepler arasındaki farklılaşmalar, karma evlilikler gibi konularla sınırlıyken, son dönemlerde aile içi ilişkilerin çeşitli boyutlarını yansıtan bireylerin cinsel kimliği, evlilik yaşı ve doğurganlık, çocuk yetiştirme ve cinsiyet rolleri gibi hususlar etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Batıda din sosyolojisi çalışmaları bu bakımdan özellikle Protestan ve Katolik ailelerde farklı dindarlık eğilimleri ve görünümelerini tespitine ilişkin olmuştur. Bu çalışmalar din faktörünün aile yapısı ve aile içi ilişkilerde ne düzeyde etkili ve belirleyici olduğunu göstermesi açısından gereklidir (Çelik, 2009: 27). Afganistan gibi Müslüman toplumlarda aileler arası ilişkiler ve aile değerleri modern öncesi zamanda referanslarını daha çok Kuran ve Hz. Peygamber’in sünnetinden aldığı düşünülse de medya ve teknolojik gelişmeler sebebiyle Afgan ailesinde İslam dinine ve Müslüman kültürüne uygun olmadığı düşünülen, Batının bazı uygulamalarının taklit edilmeye başlandığı görülmektedir.

Güngör’e göre “Esasen ailenin diğer sosyalleşme kurumlarına da doğrudan etkisi görülmektedir. Çünkü birey ailede öğrendiğini arkadaş çevresinde ve kendi aile yaşamında, pratiklerini dinî mekânda ve okuldaki ilişkilerini de aileden aldığı temel üzerine gerçekleştirecektir. Öyle ki aileler çocuğun dinî ibadetlere katılımında, ileride eş seçiminde, ahlaki ilkelerdeki tutarlılıkta ve kendi etnik grubunun etkinlik ve okul faaliyetlerine katılımında doğrudan etkili olacaktır” (Güngör, 2012: 87-88).

Nitekim araştırmalar dindarlığın düzeyine ve boyutuna göre inançların, erken evlenme, evlilikteki mutluluk, dinî pratiklere katılım, ocuk yetiştirme, aile içi şiddet, çatışma ve boşanma, evliliği sürdürme gibi konularda yüksek belirleyici gücünü göstermiştir. Farklı inanç grupları arasındaki evliliklerin aile içi yaşama, dinsel aidiyetin doğurganlığa ve doğumla ilgili inançlara etkileri üzerinde durulmuştur. Neticede dini inanç ve bağlılıkların özellikle ailede cinsiyet rollerinin oluşturulması ve yerleştirilmesi bakımından merkezi önemin üzerine durulmuştur. Ev işlerinde cinsiyet ayrımı, ataerkil cinsiyet rollerinin pekiştirilmesi, kadının ev dışında çalışıp çalışmaması dinsel algılama temelinde yn değiştiren tutumlar olarak gösterilmiştir (elik, 2009: 27-28).

Günümüz toplumlarında sosyal sahalardan ekonomik sahalara kadar her alanda önemli gelişme ve değişmelerin meydana geldiğini biliyoruz. Bu gelişmeler, toplumun mevcut değer ve inanç sistemlerini temelinden yıkarak, ferdi büyük çalkantılar içinde adeta yalnız bırakmaktadır. Bunun sonucunda toplumlarda, ailelerde çöküntü, yalnızlık, yabancılaşma, kuşaklar arası kopukluk, kuşak atışması, geleneklere karşı çıkma ve dayanışma şuurunun zayıflaması, toplumun değer yargılarını ve zihniyet biçimini temelden sarsarak yeni nesil gençleri hiçliğe doğru sürüklemektedir (Mohammadi, 2010: 1). Bunun için aile kurumu, böyle tehlikelerden korunmadığı takdirde, o toplumun geleceği bu sefaletlerle karşı karşıya kalacaktır: Ailedeki değişmeler ve sorunlar diğer alanlara da yansımakta ve zaman zaman önüne geçilmez sosyal problemlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır. Ailenin bölünmesi, parçalanması, tek ebeveynli ailelerin giderek artması, boşanma oranlarının yükselmesi, suç oranlarının artması, uyuşturucu kullanımı, metropollerde sokak çocukları olgusunun meydana gelmesi ve giderek çoğalması, bireysel ve toplumsal şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımı ve psikolojik sorunlar gibi insanları ve dolayısıyla toplumu tehdit eden sorunlar görülebilmektedir. Sosyal sorunların üstesinden gelebilmek için değişimlerin farkında olunması ve hesaplanabilir yapı analizlerinin yapılabilmesi önemli görülmektedir.

Bu nedenle, toplum hayatının en temel birimlerinden birini oluşturan aile kurumu ve sorunlarıyla ilgili güncel ve bilimsel verilerin toplanması, toplumsal değişim süreci içinde meydana gelen problemlerle ilgili önlemlerini alınması ve sağlıklı politikaların oluşturabilmesi açısından önem taşımaktadır (Nuruan, 2010: 5). Afganistan gibi ülkeler sosyo-kültürel değişmelere ve ailevi krizlere çok az sahne olmaktadır. Eğer

modernizmin etkisinin artmasıyla birlikte yeni krizlerle baş başa kalındığı takdirde, bu durumdan kendini kurtarması zor ve uzun zaman ister görünmektedir.

Bu araştırmada Kuzey Afganistan'ın Cüzcan ilinin aile değerleri ve din ilişkisi anket ve mülakat yöntemlerini kullanılarak, elde ettiğimiz nicel ve nitel verilerle analiz edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın ana problemi aile ve din ilişkileri bağlamında Afganistan (Cüzcan) ana evreninde ailenin değişme, farklılaşma ve geçirdiği evrelerin aile içi ilişkilere, akrabalık türlerine, evlilik şekil ve unsurlarına, çocuk yetiştirme ve terbiye yöntemlerine nasıl ve hangi düzeyde etki ettiğini, farklılaşmanın modernizmle ilişkisini sosyolojik olarak ortaya koymak oluşturmaktadır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Günümüz iletişim araçları sayısında insanlar, her türlü modern ve teknolojik aletlerin kullanmaya başlamasıyla birlikte, bütün toplumlar, sosyo-kültürel, ekonomik ve benzeri konularda meydana gelen değişimlere karşı dayanma gücünü yitirmiştir. Toplumlar da meydana gelen bu değişim, farklılaşma ve gelişmeler, ailelerin ve bireylerin de tutum, davranış ve beklentilerinde değişmelere sebep olmuştur. Afganistan'da da sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda özellikle son yıllarda hızlı bir şekilde değişmelerin ve farklılaşmaların meydana geldiğini görmekteyiz. Bu bağlamda toplumlar da meydana gelen bu farklılaşmaların sonucunda ailelerin ve bireylerin, dünya görüşleri veya başka bir ifade ile zihniyetlerinde değişmeler meydana gelmektedir. Aileler ve bireyler, olaylar karşısında daha fazla rasyonel tutum takınmaktadır. Bunun sonucunda doğal olarak insanlar geleneksel değerlere ve hatta dini konulara karşı farklı görüşlere sahip olabilmektedir. Bu bağlamda Cüzcan halkının, aile yapısında, zihniyetlerinde, dünya görüşlerinde ve din anlayışlarında farklılaşmalar ve değişmeler meydana gelmektedir (Mohammadi, 2010: 7-8).

Buraya kadar sözü edilen aile içi ilişki ve sosyal yeterlilik kuramları, literatür bilgileri ve araştırma bulgularına dayanarak, anne ve babaların ebeveynlik uygulamalarının, aile içi ilişkilerin niteliğinin ve çocukların aile içi ilişkilere yönelik algılarının; çocukların çeşitli sosyal içerikli davranışları ve yeterlilikleriyle bağlantılı olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir (Evirgen, 2010: 98). Bu bağlamda çalışmada, bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumsal değişim ve etkileşim

karşısında Afganistan gibi bir ülkede aile kurumu nasıl bir tavır sergilemişlerdir. Aile kurumu sosyo-kültürel değişimden kendini kurmak için, dini ve kültürel değerleri ne ölçüde kullanmıştır. Bu değerleri kullanırken hedefleri sadece gelenek ve kültürlerine sahip çıkmak mı yoksa adet haline mi getirmişler bunları ortaya koymayı amaç edinmiştir. Kısaca bu araştırmada Kuzey Afganistan (Cüzcan İlinin) Aile Değerleri ve Din İlişkisinin İncelenmesi Amaçlanmıştır.

Araştırmanın genel amaçları çerçevesinde şu alt amaçları da bulunmaktadır.

Cüzcan ilindeki bireylerin çocuğa ilişkin tutumlarını, elde ettiğimiz nicel ve nitel verilerle incelemektir.

Cüzcan ilindeki bireylerin aile içi ilişkilerle ilgili tutumlarını eldeki nicel ve nitel verilerle değerlendirmektir.

Cüzcan ilindeki bireylerin din, gelenek ve evliliğe ilişkin tutumlarını elde ettiğimiz nicel ve nitel verilerle incelemektir.

Cüzcan ilindeki bireylerin evlilik şekline ilişkin tutumlarını elde ettiğimiz nicel ve nitel verilerle incelemektir.

Cüzcan ilindeki bireylerin akrabalık ilişkilerine dair tutumlarını elde ettiğimiz nicel ve nitel verilerle incelemektir.

Bir ülke ve toplumun gelişmesi ve geleceği için her şeyden önemli olan aile kurumunu araştırmak ve bilmek oldukça önemlidir. Çünkü ülkenin kalkınması, gelişmesi ve sağlıklı bir toplumun meydana gelmesinde ailenin rolü büyüktür. Bundan dolayı Afganistan'ın aile değerlerini ve din anlayışını incelemek önemlidir. Zira Türkiye'de Afganistan'la ilgili yapılan çalışmalar arasında aile değerleri ve din ilişkisi ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlamadık. Afganistan içinde de yapılan çalışmalarda, yaklaşık otuz sene süren savaşın en çok aile kurumuna verdiği zararlarını sosyo-psikolojik yönlerini sosyolojik açıdan değerlendirildiğini pek göremiyoruz.

III. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Bir hipotez, araştırmacının araştırma probleminin değişkenleri arasındaki ilişkiye dair beklentilerini açıklar. Problemin en özel şekliyle ifade edilmiş tarzıdır. Araştırmacının çalışmanın sonuçları hakkındaki düşüncelerinin özlü ifade biçimidir.

Araştırmalar, bir şeyi ispatlamak için yapılmıyor. Araştırmalar "olanı en uygun şekilde ortaya çıkarmak için ve ortaya çıkan verilerden hareketle karar almak, tahminler yapmak yeni açıklamalar getirmek için yapılır" (Altunışık ve diğeri, 2010: 56).

Araştırma konusuyla ilgili verdiğimiz bilgiler doğrultusunda, araştırmamızın ana hipotezini şöyle ifade edebiliriz: **Afganistan'ın Cüzcan ilinde yaşayan bireylerde aile değerleri ve din ilişkisi bazı değişkenlere göre farklılaşmaktadır.** Bu temel hipoteze bağlı olarak alt hipotezlerimizi şu şekilde ifade edebiliriz:

1. Cüzcan ilinde yaşayan insanların aile değerleri ve din ilişkisi, yaşanılan yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
2. Cüzcan ilinde yaşayan insanların, aile değerleri ve din ilişkisi, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
3. Cüzcan ilinde yaşayan insanların, aile değerleri ve din ilişkisi, medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
4. Cüzcan ilinde yaşayan insanların, aile değerleri ve din ilişkisi, dini öğrenim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
5. Cüzcan ilinde yaşayan insanların, aile değerleri ve din ilişkisi, kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
6. Cüzcan ilinde yaşayan insanların, aile değerleri ve din ilişkisi, gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
7. Cüzcan ilinde yaşayan insanların, aile değerleri ve din ilişkisi, yaş durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

IV. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bütün bilimsel araştırmalar belli kapsam ve sınırlılıklar içerisinde yapılmaktadır. Her bilimsel araştırmada olduğu gibi, bizim araştırmamız da belirli sınırlılıklar içerisinde gerçekleşmektedir. Çünkü yaklaşık 30 milyon nüfusu ve otuzdan fazla etnik kökenli grupların yaşadığı Afganistan'ın aile yapısını ve din anlayışını incelemek oldukça zor bir uğraştır. Zira etnik grupların çok olmasının yanında, bu etnik grupların her biri farklı ülkelerin kültür ve geleneğinden etkilenmişlerdir. Örneğin, Kuzey Afganistan'da genelde Türk kökenli (Özbek ve Türkmenler) yaşamaktadırlar. Bunların

geleneği ve kültürü genel Türk kültürü ve geleneğiyle hemen hemen aynıdır. Güney Afganistan'da yaşayan Peştunların geleneği ve kültürü, Pakistan'da yaşayan Peştunların kültürüne benzemektedir. Fars kökenli(Tacikler) ve Şiilerin gelenek ve kültürü, İran'ın gelenek ve kültürüne yakındır. Bunun yanında ülkedeki bütün etnik gruplar farklı dönemlerde farklı ülkelerin kültüründen etkilenmiştir. Anlaşılan, Afganistan halkı en çok İran kültüründen etkilenmiş görünmektedir.¹ Dolayısıyla farklı gelenek ve kültürlerle sahip olan farklı etnik grupların hepsinin, din, gelenek, kültür, aile içi ilişkiler, evlilik şekillerini, akrabalarla olan ilişkilerini ve çocuklarla olan ilişkilerini araştırmak ve farklılıklarını kapsamı geniş tutunca tespit etmek oldukça zorlaşmaktadır. Bunun için nicel araştırmalarda, araştırmanın saha, kapsam ve sınırlılıklarını belirlemek araştırmacının öncelikle yapması gereken işlerden biridir. Dolayısıyla araştırmamızın kapsam ve sınırlılıklarını şu şekilde ifade edebiliriz.

Bu araştırmadan elde ettiğimiz sonuçlar, örneklemin temsil ettiği Afganistan'ın Kuzeyinde bulunan Cüzcan il merkezi, akça ilçesi, Darzav ilçesi, Kucadoku ilçesi, Hanek ilçesi, Murdiyan ilçesi, Feyzabad ilçesi, Mengecik ilçesi Kuştepe ilçesi ve bu ilçelere bağlı bazı köylerde yaşayan bireylerin aile değerleriyle sınırlıdır. Bu araştırmada; 300 kişi ile anket ve 50 kişi ile mülakat yapılmıştır. Aynı zamanda, bu araştırma, belli bir zaman diliminde (10.07.2012-15.11.2013) yapıldığı için, çalışmanın yapıldığı zaman dilimiyle sınırlıdır. Bu kişilerin verdiği bilgilerin doğruluğuyla sınırlıdır.

V. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Çalışmanın teorik kısmı, ilgili literatür taranarak geliştirilmiştir. Araştırmanın uygulamalı kısmında ise, aile değerleri ve din anlayışının çeşitli yönlerini ortaya koymak amacıyla veri toplama tekniklerinden biri olan anket tekniğiyle üç boyutlu ölçek geliştirilmiştir. Araştırmanın problemleri, mülakat ve anketten elde edilen verilerle test edilerek analize tabi tutulmuştur.

---

¹ Bu kanıyı desteklemek adına iki ülke de aynı dili konuşması, Afganlılar ülkelerindeki iç karışıklıklardan dolayı İran'a muhaceret etmeleri ve ülkede basılan eserlerin birçoğu İran'da basıldığı gibi bu kitapların neşri ve tebliğini yapanların bu ülkede okuyan öğrenciler olduğu görülmektedir.

A. ARAŞTIRMA MODELİ

Bir araştırmanın sağlıklı bir şekilde ortaya konulabilmesi için, birtakım modellere ihtiyaç vardır. Her bilimsel araştırma için model seçildiğinde, modelin araştırmacıya zaman ve masraf bakımından yük getirmeyecek şekilde seçilmesi önemli hususlardan biri sayılır. Ama sebebi ne olursa olsun her araştırmada bir modelin bulunması şarttır. Bu bağlamda model, bir araştırmanın konusunun belirlenmesinden araştırmanın sonuca varılmasına kadar geçen faaliyetlerin bütünü söylenebilir. Bu bağlamda araştırmanın model seçme safhasında, her türlü sosyal olaydan ve ön yargıdan uzak durması gerekiyor. Dolayısıyla model, bir sistemin temsilcisi olup sadece “önemli görülen değişkenleri içine alacak şekilde, gerçek durumun özetlenmiş halidir”(Mohammadi, 2010: 12).

Araştırma, mevcut durumu tespit etmeyi amaçladığı için tarama modeli türlerinden ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modelinde, iki ya da daha fazla değişkenin arasındaki ilişkilerin belirlenmesi temel amaçtır. Buna göre, bu araştırmada kuramsal olarak ilişkili olması beklenen değişkenlerin arasındaki değişimin varlığı değerlendirilmektedir (Karasar, 2006: 34).

Araştırmanın bağımlı değişkenleri, “Çocuğa ilişkin tutumlar, aile içi ilişkiler ve din, gelenek ve evlilik tutum düzeyleri”, bağımsız değişkenleri ise; “Cinsiyet, medeni durumu, ikamet edilen yeri, dini öğrenim durumu, kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördükleri, gelir durumu ve yaş durumu” olarak belirlenmiştir.

Bu araştırma deseni oluşturulurken sadece açıklayıcı yaklaşımın bir tekniği olan anketle yetinilmemiş, aile gibi mahrem ve sınırların zor olduğu bir alanda yürütülen bu araştırmada anlayıcı yaklaşımın bir tekniği olan mülakat da kullanılmıştır. Kimi kavramlar, terimler ve yaşayılar ancak bu iki paradigmanın ortaklaşa kullanılmasıyla açıklığa kavuşturulabilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, nicel teknikler merkezde olmakla birlikte nitel yöntemlerle etkileşim içinde kullanılmıştır.

B. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bilimsel araştırmalarda evren üzerinde araştırma yerine ana kitleyi temsilen bir kısmını seçmek yeterli olur. Evreni temsil eden örneklemin seçimi için birden fazla

yöntem vardır. Güngör'e göre "Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus evreni iyi tanımak, hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaktır" (Güngör, 2007: 40).

Araştırmanın evreni; 10.07.2012-15.11.2013 (Haziran-Eylül) Kuzey Afganistan Cüzcan İl merkezi ve İlçeleri yaşamakta olan bireylerden meydana gelmektedir.

Araştırmanın örneklemini ise; 2012-2013 Akademik Yılı Yaz Döneminde Kuzey Afganistan Cüzcan ilinin bütün ilçelerine ve köylerine gidemediğimizden dolayı, il merkezi başta olmak üzere şu ilçerde ve köylerde: akça ilçesi, Darzav ilçesi, Kucadoku ilçesi, Hanek ilçesi, Murdiyan ilçesi, Feyzabad ilçesi, Mengecik ilçesi Kuştepe ilçesi ve bu ilçelere bağlı bazı köylerde yaşayan bireyler olmak üzere farklı sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve dinsel anlayıştan 300 insan oluşturmaktadır. Ayrıca şehir merkezlerinden ve köylerden aile reisleri, aşiret ve kabile reisleriyle mülakat yapılmıştır.

C. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI, DAĞITILMASI VE UYGULANMASI

Araştırmada, Cüzcan halkının aile değerleri ve din ilişkilerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Olgusal Kimlik Soruları başlığı altında bir ölçek geliştirilmiştir (Ek1). Bu ölçeğin geliştirilme çalışmalarında, alanyazındaki çalışmalar dikkate alınmıştır.

Bu araştırma, Cüzcan halkının aile değerleri ve din ilişkisini, sosyal hayatta din, gelenek ve kültürle olan tutum ve davranışlarının belirlenmesi için anket formu geliştirilmiştir. Anketin hazırlanmasında bilimsel araştırma tekniklerine, kendi sahalarında uzman kişilerin görüşleri dikkate alınarak, ihtiyaç duyulduğunda bu sahada yapılan çalışmalar kullanılmıştır. Anket formunun gözden geçirilip yeniden oluşturulması aşamasında alanda uzman kişilerin görüşleri alınmıştır.² Konu uzmanlarının görüşlerinden sonra, anket formunun düzenlenmesi yapılarak, anketin son hali insanlara uygulanmıştır.

Anket uygulamaları genelde Cüzcan il merkezi ve bazı köyler olmak üzere şu ilçelerde: Aqcha ilçesi, Haneka ilçesi, Feyzabad ilçesi, Mingecik ilçesi, Derzab ilçesi,

² Görüşleri alınan uzmanlar: Prof. Dr. Nurullah Altaş, Prof. Dr. Fazlı Polat, Prof. Dr. M. Zeki İşcan, Doç. Dr. Özcan Güngör, Doç. Dr. Mustafa Macit, Doç. Dr. Eyüp Şimşek, Yrd. Doç. Dr. İsmail Arıcı

Koştepe ilçesi ve Murdiyan ilçesinde yapılmıştır. Bu söylediğimiz yerlerden erkekler rast gele ve kadınlar okullarda öğretmen olması şartıyla seçilerek, yaklaşık 500 kişiye anket uygulamasını planlanmıştır. Bu anketler bazen doğrudan bazen lise öğretmenleri ve yardımcı arkadaşlarla okullara, camilere, medreselere, evlere ve iş yerlerine dağıtılmıştır. Ancak cevapsız ve geri dönmeyen anket formları hariç 300 kişinin cevapladığı anketler değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Afganistan’da anket kültürü tam olarak yaygın olmadığından dolayı katılımcılarla bir sıkıntı yaşanmaması için veri toplama aracının uygulaması sırasında, yardımcı olan arkadaşlara araştırmanın amacı ve maksadı açık bir şekilde anlatılmıştır. Uygulama sırasında da bu konuya yeterince dikkat edilmiştir.

Aile değerleri ve din ilişkisinde, farklı boyutları ölçmek için üç ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeklerdeki soruların bir kısmı (T.C. Başbakanlık Aile Araştırması) tarafından geliştirilmiş ve bazıları ise ilgili alanyazın/literatür taranarak geliştirilmiştir. Bu ölçeklerimizi bağımsız değişkenlerle olan ilişkisini tespit etmek için Likert tipi beşli derecelendirme hazırlanmıştır. Çocukla ilgili olarak 6 soru oluşturulmuş “Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutum ölçeği”, aile içi ilişkilerle ilgili 4 soru oluşturulmuş “Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutum ölçeği” ve din, gelenek ve evlilikle ilgili olarak 6 soru oluşturulmuş “Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evlilikle ilgili tutum ölçeği” yapılandırılmıştır.

Cüzcan halkının Aile değerleri ve din ilişkisi ile ilgili tutum ve davranışlarını ölçmek için hazırlanan ölçeklerde “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneklerinden olumlu maddelere “Kesinlikle katılıyorum” tercihine 5, “Katılıyorum” tercihine 4, “Kararsızım” tercihine 3, “Katılmıyorum” tercihine 2 ve “Kesinlikle katılmıyorum” tercihine 1 puan verilmiştir. Seçeneklerin olumsuz maddelerinde ise, “Kesinlikle katılıyorum” tercihine 1, “Katılıyorum” tercihine 2, “Kararsızım” tercihine 3, “Katılmıyorum” tercihine 4 ve “Kesinlikle katılmıyorum” tercihine 5 puan verilmiştir. Katılımcıların işaretledikleri cevaplar göz önüne alınarak, çocuk, aile içi ilişkiler, din, gelenek ve evlilikle ilgili toplam puanlar hesaplanmıştır.

D. ARAŞTIRMANIN VERİ ANALİZİ

Cüzcan ilindeki bireylerin aile değerleri ve din ilişkisini tespit etmek için geliştirdiğimiz ölçeklerle elde ettiğimiz verileri değerlendirilmiştir. Katılımcıların olgusal kimlik bilgilerini ise betimsel istatistik teknikleri kullanılarak, frekans yüzde dağılımlarını verdik.

Katılımcıların, aile değerlerin ve din ilişkisine yönelik tutumlarını belirlemek için iki kategoriye sahip değişkenler için bağımsız Örneklemeler için T-Testi (One-Sample T-Test) ve ikiden fazla alt kategoriye sahip değişkenler için de, Bağımsız Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi kullanılmıştır.

Çalışmanın asıl amacı ortalamaların arasında farklılaşma olup olmadığını belirlemektir. Çalışmamızda yapılan analizler sonucunda grupların farklılaştığı kanaatine varılmışsa, bu farkın kaynağını anlamak amacıyla çoklu karşılaştırma yöntemi LSD Post-Hoc uygulanmıştır. Bu çalışmada anlamlılık düzeyi ,05 olarak belirlenmiş ve ,05'ten büyük olan anlamlılık farkları araştırmaya dahil edilmemiştir.

E. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİLİĞİ

Bilimsel araştırmalarda bir ölçmenin geçerli olabilmesinin ön koşulu onun güvenilir olması gerekir. Ama unutmamak gerekir ki istenilen bir amaç için geçerliği test edilmiş bir ölçme aracı başka bir amaç için kullanıldığında geçerli olmayabilir. Ölçme aracının güvenilirliği ise, ölçülmek istenen şeyin aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütleri kullanılarak sürekli bir şekilde aynı değerleri alması anlamına gelmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini göstermek amacıyla en yaygın yöntem olan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ile hesaplanmıştır. Ölçekteki yer alan ifadelerin, ayırt etme gücünü test etmek ve bu çerçevede ölçeğin güvenilirliğini incelemek için ölçekteki yer alan her bir maddeye verilen tepkiler ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişki, Pearson Korelasyon tekniği ile hesaplanmaktadır (karasar,2009: 148-151).

Ölçeklerdeki maddelerin tek bir yapıyı ölçüp ölçmediğini test etmek için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi ölçekte yer alan maddelerin birbiriyle iyi derecede ilişkili, orta derecede ilişkili ve az ilişkili olduklarını göstermektedir. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre maddelerin yük değeri belirlenmiş ve ölçeklerde yer alan

maddelerin yük değerinin, .30 ve daha yüksek olmak şartıyla kullanılmıştır. Faktör yük değeri .30'un altında olan maddeler değerlendirmeye tabi tutulmamıştır.

1. Araştırmanın Çocuğa İlişkin Tutumlarına Yönelik Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği

Tablo 1. Aile Değerleri ve Din İlişkisinin Çocuğa İlişkin Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi.

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,703
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	360,338
	Df	15
	Sig.	,000

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutum ölçeğinden elde edilen verilerin uygunluğunu test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmıştır. Test sonucunda yeterlilik puanı ,703 olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu puan, verilerin iyi düzeyde bir yeterliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Çocuğa İlişkin Ölçeğinin Faktör Analiz Sonuçları.

Çocuğa İlişkin Tutum Ölçeği	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu	Mean
Çocuklar evleneceği eşi kendileri seçmelidirler.	,573	,375	4,09
Kızımın veya oğlumun Müslüman olmak şartıyla başka milletten biriyle evlenmesine bir sakınca görmüyorum	,771	,592	4,10
Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler.	,651	,463	4,01
Çocuklar anne babalarının kararlarına itaat etmelidir.	,759	,572	4,04
Çocuğumun modern kıyafetleri TV veya benzeri yerlerden görerek giymesi benim için bir sorun değildir	,541	,344	3,57
Kızlar eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmelidirler.	,566	,366	3,93

Cronbach Alpha: ,714

Açıklanan Varyans: % 42,261

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutum düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirilen 6 maddeden oluşan ölçeğin faktör ve madde analizi sonuçları değerlendirildiğinde, maddelerin faktör yük değerlerinin ,541 ile ,771 arasında değiştiği görülmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşturularak, katılımcıların çocuğa yönelik tutumlarını ölçmektedir. Tek bir faktörün açıkladığı toplam Varyans oranı % 42,261'i oluşturmaktadır. En yüksek faktör yük değeri ,771 puan ile 2. Madde “Kızımın veya oğlumun Müslüman olmak şartıyla başka milletten biriyle evlenmesine bir sakınca görmüyorum” üzerinde toplanırken; “ocuğumun modern kıyafetleri TV veya benzeri yerlerden görerek giymesi benim için bir sorun değildir” 5. Madde ,541 puan ile en düşük değere sahiptir.

Ölçekte yer alan her bir maddenin katılımcıları hangi düzeyde ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre madde toplam korelasyonlarının ,344 ile ,592 arasında olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre ölçekte kalan maddelerin ayırt edici olduğu görülmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı olan Alfa değeri ise ,714 olarak bulunmuştur.

Bütün bu bulgular, katılımcıların çocuğa ilişkin tutum düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu ifade edilebilir.

2. Araştırmanın Aile İçi İlişkiler Tutumlarına Yönelik leğin Geçerliliği ve Güvenirliliği

Tablo 3. Aile Değerleri ve Din İlişkisinin Aile İçi İlişkilere İlişkin leği KMO ve Bartlett's Testi.

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,703
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	186,611
	Df	6
	Sig.	,000

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilere ilişkin tutum leğinden elde edilen verilerin uygunluğunu test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmıştır. Test sonucunda yeterlilik puanı ,703 olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu puan, verilerin iyi düzeyde bir yeterliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Aile İçi İlişkilere İlişkin leğinin Faktör Analiz Sonuçları.

Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutum leği	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu	Mean
Aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalıdır.	,578	,336	3,71
Ailenin geçiminden sorumlu olan sadece erkek değildir.	,679	,421	3,14
Evde son sözü daima erkek söyler.	,812	,573	3,16
Kadın, dışarı çıkmak için mutlaka kocasından izin alması gerekmiyor.	,762	,503	3,50

Cronbach Alpha: ,674

Açıklanan Varyans: % 50,871

Aile değerleri ve din ilişkisinin Aile içi ilişkilere ilişkin tutum düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirilen 4 maddeden oluşan ölçeğin faktör ve madde analizi sonuçları değerlendirildiğinde, maddelerin faktör yük değerlerinin ,578 ile ,812 arasında değiştiği görülmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşturularak, katılımcıların aile içi ilişkilere yönelik tutumlarını ölçmektedir. Tek bir faktörün açıkladığı toplam Varyans oranı % 50,871'i oluşturmaktadır. Yani ölçekte yer alan maddeler katılımcıların aile içi ilişkilerine ilişkin tutumlarının yaklaşık yüzde ellisini açıklamaktadır.

Ölçekte yer alan her bir maddenin katılımcıları hangi düzeyde ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre madde toplam korelasyonlarının ,336 ile 573 arasında olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre ölçekte kalan maddelerin ayırt edici olduğu görülmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı olan Alfa değeri ise ,674 olarak bulunmuştur.

Bütün bu bulgular, katılımcıların Aile içi ilişkilerine ilişkin tutum düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu söyleyebiliriz.

3. Araştırmanın Din, Gelenek ve Evlilik Tutumlarına Yönelik Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği

Tablo 5. Aile Değerleri ve Din İlişkisinin Din, Gelenek ve evliliğe İlişkin Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi.

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,700
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	521,158
	Df	15
	Sig.	,000

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evliliğe ilişkin tutum ölçeğinden elde edilen verilerin uygunluğunu test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmıştır. Test sonucunda yeterlilik puanı,700 olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu puan, verilerin iyi düzeyde bir yeterliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Ölçeğinin Faktör Analiz Sonuçları.

Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutum Ölçeği	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu	Mean
Ev kadını da, çalışan ve para kazanan kadın kadar değerlidir.	,766	,597	4,08
Evlilik boyunca aile büyüklerinin görüşü dikkate alınmalıdır.	,857	,671	3,76
Evlilik boyunca elde edilen mülk, erkek ve kadının ortak malıdır.	,778	,579	3,86
İş hayatında kadınlar erkeklerle aynı ortamda çalışabilirler.	,499	,314	3,16
Kadınlar kocalarının dışındaki erkeklerle arkadaşlık ilişkisi kurabilirler.	,571	,391	3,39
Erkek çocuk sahibi olmak ayrı bir itibar kazandırmıyor.	,451	,305	3,36

Cronbach Alpha: ,730

Açıklanan Varyans: % 45,072

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evliliğe ilişkin tutum düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirilen 6 maddeden oluşan lğin faktör ve madde analizi sonuçları değerlendirildiğinde, maddelerin faktör yük değerlerinin ,451 ile ,857 arasında değiştiği görülmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşturularak, katılımcıların din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarını ölçmektedir. Tek bir faktörün açıkladığı toplam Varyans oranı % 45,072'sini oluşturmaktadır. Yani ölçekte yer alan maddeler katılımcıların aile içi ilişkilerine ilişkin tutumlarının yaklaşık yüzde kırk beşini açıklamaktadır.

Ölçekte yer alan her bir maddenin katılımcıları hangi düzeyde ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre madde toplam korelasyonlarının ,305 ile ,671 arasında olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre ölçekte kalan maddelerin ayırt edici olduğu görülmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı olan Alfa değeri ise ,730 olarak bulunmuştur.

Bütün bu bulgular, katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin tutum düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu ifade etmektedir.

BİRİCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. AİLE KAVRAMI

Aile, kan bağıllığı, evlilik ve yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğu zaman aynı evde yaşayan bireylerden meydana gelen, bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, toplumsal uyum ve katılımlarının hazırlandığı temel bir toplum birimidir (Kirman, 2010: 241). Başka bir tanıma göre aile, ana-baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirine bağlı duygusu bulunan bir bütündür. Aile temel kurumların başında gelmektedir. Aile bireylerden oluşan ve toplumun temeli kabul edilen küçük toplumsal birimdir (Aydın, 2001: 320).

Aile içinde bulunduğu bölgenin, çevrenin doğal ve toplumsal özelliklerinden etkilenir. Bu özelliklerin etkisi altında oluşan kültür yapısıyla biçim ve renk kazanır. Kazandığı kültürü yetişen kuşaklara aktarır, böylece toplumun sürekliliği meydana gelir (Köknel, 2007: 354). Aile bütün toplumların temel birimi olduğuna göre, aile üyelerinin barınma ve bakım gibi fiziksel, sevgi ve şefkat gibi duygusal, öğrenme gibi sosyal ihtiyaçlarını yerine getirir. Bunlar kişilerin kendi başlarına, aileden başka hiçbir yerde bulamayacakları imkânlardır (Gürhan, 1991: 441). Güngör'e göre "ailedeki anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler farklılaşmış ve bu ilişkiler diğer tüm ilişkilerin temelini etkilemiştir. İnsan ve toplumun bir üyesi olmanın öğrenildiği yer, benliğe karşı hücumların sığınağı, parçalanmışlığa karşı bütünleşme, kenetlenme mekanı olan aile; sevgisiz, sahihsiz ve korumasız bir şekilde modern toplumun bütün sorunlarıyla başa çıkmak için mücadele etmektedir" (Güngör, 2014: 267).

Aile kişinin hem huzur bulduğu bir ortam hem neslin devamı için bir vesile, hem de kişiyi dince günah sayılan çeşitli kötülüklerden alıkoyan bir vasıttır (Aydın, 2002: 199). Allah'ü-Teâlâ Kuran'ı-Kerimde şöyle buyurmaktadır: "*Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratmasın ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır*" (Rum, 30/21). Hz. Peygamber aile hakkında şöyle buyurmuşlar: "En hayırlınız ailesi için hayırlı olandır. Bana gelince, ben aileme

karşı en hayırlınızım.” (İbn Mace, I, 636), başka bir yerde de şöyle buyurmuşlardır: “Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanı ve aile fertlerine yumuşak davranandır” (İbn Hanbel, VI, 47; Sarıçam, 2005: 284).

En az iki kişiden oluşan aileler, birleşerek toplumları ve devletleri oluştururlar. Bunun için aile reislerinin geleceği daha iyi ve parlak bir toplum ve millet olabilmesi için, ahlaklı ve bilgili nesiller yetiştirmeleri gerekir. Aile her insanın yetiştiği ve huzur bulduğu bir yuvadır, aile insanın kendisini en güvende hissettiği yerdir. Aileden gelen her türlü sıkıntı ve baskı bir anlıktır, asla insanda iz bırakmaz. O, geçici olan sorunlar insanı daha da ailesine bağlar ve güçlendirir.

1.2. DİN VE AİLE İLİŞKİSİ

Bilindiği üzere aile doğal bir sosyal birlik olarak, en temel sosyal bir işlevi yerine getirme bakımından dinden görece de olsa bağımsız olarak varlığını sürdürmektedir. Yani aile bütün sıkı ilişkilerine rağmen din tarafından ortaya çıkarılmamıştır. Ancak din ile aile arasında karşılıklı dinamik ilişki vardır; din aileyi ve aile dini karşılıklı olarak etkileyerek, tarih boyunca birbirlerine yardımcı olmuşlardır (Aydın, 2013: 173). Özellikle Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi evrensel dinler kiminle evlenilebileceği veya evlenilemeyeceğini belirlemede ve neslin devamının hangi ilişkiler düzeni içinde sağlanabileceğine dair aile kurumunu şekillendiren değer yapıları ve kurallar çıkarmışlardır. Bu kuralların en mühimlerinden biri ensest yasağıdır (Aktay, 2012: 57). Ensest, fücür, günah demektir ki, bu kavramın kaynağı dindir. Bilindiği gibi ensest en yakınlarla evlenme yasağıdır ve hemen hemen evrensel bir kural olarak bilinmektedir (Aydın, 2013: 173). Ayrıca aile içindeki statüler ve bunlara uygun rollerin belirlenmesinde de dinin ahlaki söylemi aile bütünlüğünü koruma doğrultusunda oldukça tesiri vardır (Aktay, 2012: 57).

Genel sosyoloji açısından öncelikli olan, toplumsal yapılar, birbiriyle ilişkilendirildiğinde ailenin din üzerindeki etkisi büyüktür. Ancak özel bir yaklaşımı gerekli kılan din sosyolojisi açısından dinin aile üzerindeki etkisi birincisinden daha az önemli değildir. Aslında aile de din de aynı toplumsal şartlara bağlı olarak değişip dönüşmekte, bu arada biri diğerinin oluşum ve dönüşüm sürecine etki etmektedir. Ailenin din üzerindeki etkisi büyüktür (Aydın, 2013: 98).

Aydına göre, "Toplumsal şartların ürünü olan dinler ise diğer kurumların etkisi ve belirleyiciliğinde olduğu kadar, doğal/sosyal bir birlik olan aile tarafından da şekillendirilmişlerdir. Bu konuda en somut örnek politeist inançlı site toplumlardır. Bu toplumlarda aile kurumu dinden daha güçlüdür, dolayısıyla da ailenin dini belirlemesi daha ön plandadır. Burada ailenin pek çok motifi kutsal hâle gelmiştir. Aile reisi, atalar ruhu, ocak, evin belli köşeleri kutsaldır. Her şeyin bir Tanrısı vardır: Doğum Tanrısı, Bereket Tanrısı, gibi her şeyin bir tanrısı vardır. Burada aile kendi yapısına uygun bir din geliştirmiş bir kült oluşturmuştur: Ocak kültü, atalar kültü gibi kültler oluşturmuştur" (Aydın, 2013: 174).

Aile her şeyden önce dinin, içinde öğrenilip, ilk pratiklerin gerçekleştiği alandır. Buna karşılık dinin de en önemli objesi, değerlerini yerleştirip gerçekleştirdiği alan aile ortamıdır. Dindarlığın ilk görünüşleri de aile üzerinedir (Aydın, 2013: 98).

Dinin de ailenin oluşum ve dönüşüm sürecinde önemli bir yeri vardır. Esasen başından beri ailenin gizemli/dinî bir tarafı vardır. Bu durum aile biçimlerinde bile kendini göstermektedir (Aydın, 2013: 98). Misal aile üyelerini birbirine bağlayan bağ, kan bağı değil kutsal temellere dayanan inanç bağıdır. Başka bir ifadeyle, geniş bir aile grubuna mal olan inanç ve ibadet birliği, kan bağı ve birlikte yaşamının meydana getirdiği başka bağlardan daha güçlü bir dayanışmayı ortaya çıkarmaktadır. Kutsal bir unsur, onları birleştirirken aynı anda bu birliğe kutsallıkta veriyor (Kurt, 2012: 387).

Gerçekten de din, doğumdan ölüme, düğünden bayrama kadar aile ile ilgili hemen hemen önemli tüm olaylarda bulunmaktadır (Aydın, 2013: 98). Aile içerisinde günlük, aylık ve yıllık dini pratikler büyük önem taşımaktadır. Öyle ki, bu tip dini pratikler evlenme törenlerinden, çocuğa ad konulmasına, sünnet törenlerine, ölüm ve ölümden sonrasına dair pek çok dini törenleri kapsamaktadır. Düğün töreni hem mevlitle hem de çalgılı yapılırken, yeni gelin kapıda Kur'an-ı Kerim ile karşılanarak evin önünde dualar edilir (Sinanoğlu, 2003: 203). Ünlü antropolog Malinovski'ye göre bu törenler o sosyal birliğin parçalanmasını ve bireylerin kaçışını önler. Evlilikler çoğu zaman dinî törenlerle gerçekleşir, öncelikle ailede yaşanan bayramlar dinsel unsurlar taşımaktadır.

Sosyolojik olarak dinler önemli bir sosyalleşme aracıdır. Ama dinin aile ile olan ilişkisi ve bu arada onun üzerindeki etkisi yalnızca kolektif hayata yönelik bir

birlik sağlama çabasından ibaret değildir. İlgi çekicidir ki, başta İslam olmak üzere bütün yüksek tipli dinler bireyin gelişmesi için de çaba harcamışlardır. Yani din açısından önemli olan sırf kandaşlık değil, daha üst bireşimlere ulaşabilmektir. Bunun içindir ki din kardeşliği ailesel kardeşlikten daha az önemsiz sayılmamıştır. Yerine göre din ile örtüşmeyen kandaş kardeşlik eleştirilen bir bağ olmuştur. İslam topluluğunun ilk oluşum dönemlerinde bunun açık örnekleri vardır. Sonuç olarak din ailenin yanında, sosyalleşme sürecinin içselleştirilip pekiştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Aydın, 2013: 98).

1.3. AİLEDE ŞİDDET

Aile içi şiddet, “aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinden birinin, diğer aile bireyine karşı, tehdit, aşağılama, sözlü ya da fiziksel saldırı yoluyla aile bireyinin fiziksel, cinsel ve psikolojik bütünlüğüne zarar verebilecek her türlü davranışta bulunmasıdır (Turhanoglu, 2012: 190). Aile içi şiddetin temel özelliği, şiddete uğrayan ile şiddet uygulayan arasında yakın ilişki var olmasıdır (Uygur, 2013: 128).

Aile içi şiddet türleri de tanımda belirtildiği gibi, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olabilir. Fiziksel şiddet türleri arasında dövme, yaralama, tokat atma, nesnelere fırlatma; psikolojik şiddet arasında, alay etme, küçük görme, bağırma, fiziksel şiddet uygulamayla tehdit etme, çocukları göstermemeye tehdit etme; cinsel şiddet uygulama arasında tecavüz, taciz, istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlama, başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlama; ekonomik şiddet arasında da para vermeme, kazancına el koyma gibi misaller gösterilebilir (Uygur, 2013: 128).

Aile içi şiddet, gelişmiş ya da gelişmekte olsun, bütün ülkelerde yaşayan, birey ve toplumun sağlığı açısından çok ciddi bir problemdir. Aile içi şiddet, öncelikle eşe ve çocuğa yönelik şiddet olarak görülüyor. Genel anlamda aile içi şiddet, aile üyelerinden birinin diğerine çoğunlukla da güçlü üyenin güçsüz üyeye; duygusal, sözel, fiziksel, cinsel ya da maddi açıdan kötü davranışta bulunması olarak tanımlanmaktadır (İl ve Arıkan, 1995: 284). Aile içi şiddete iki önemli mağdur vardır. Şiddet daha çok bu iki hedefe, yani kadın ve çocuğa yönelmektedir. Erkekler kadınlara fiziksel ve öznel tacizde bulunuyorlar. Aynı şekilde baba ile birlikte anne tarafından çocuklara şiddet uygulanmaktadır (Doğan, 2008: 606).

Özellikle çocuklar aile içi şiddete uğradıklarında ya da tanık olduklarında bütün yaşamları boyunca bu sorundan ailenin yetişkin üyelerine kıyasla çok daha olumsuz etkilendiği görülmektedir. Şiddete başvuran erkeklerin çocuklarında ya ebeveynleri tarafından dövüldüklerini ya da özellikle evde babaları annelerini döverken gözledikleri bilinmektedir. Şiddete başvuran erkeklerin, aile içi şiddetin egemen olduğu ailelerden geldikleri yönündeki görüşler ağır basmaktadır. Bunun için bazıları tarafından şiddet öğrenilen bir davranış olarak da bilinmektedir. Buna rağmen geçmişte şiddete uğrayan bütün çocuklar büyüdüklerinde mutlaka şiddet uygulayacaklarını söylemek doğru olmaz. Fakat geçmişte şiddete uğrayan bireyin, gelecekte bu tür davranışta bulunma riskinin fazla olacağını söylemek daha doğru olur (İl ve Arıkan, 1995: 284).

Aile içi şiddet probleminin, kültürel anlamda bir bütünlük içinde incelenmesi gerekir. Ailenin yapısı, gelenek ve görenekler, sosyalleşme, demografik özellikler, çevresel ve sosyoekonomik koşulların göz önüne alınması lazım. Ayrıca sağlık, eğitim, siyaset, hukuk ve güvenlik kurumlarının rolü de göz önünde bulundurulmalıdır. Kadına yönelik şiddet, temel özgürlükleri ve insan haklarını ortadan kaldırıyor. Ayrıca kadınların haklarının kullanılması da zorlaşmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki denk olmayan tarihsel ve geleneksel güç ilişkisi açısından, kadına yönelik şiddetin özel bir önemi bulunmaktadır. Sosyal sınıf, kültür ve ekonomik gelire göre kadına yönelik şiddetin değişik şekilleri bulunmaktadır. Bununla birlikte kadına yönelik şiddet yaygın bir biçimde yaşanmaktadır. Çok sesli gelişmeye açık bir toplum için farklı kişiliklere gereksinim vardır. Şiddet hem kurban, hem uygulayan, hem de tanık olanlar için bir yıkım özelliğindedir. Şiddet mağdurlarının ben duygusu azalmakta, kimlikleri kaybolmakta, sağlık yönünden ise sıkıntılı hale geliyorlar. Böylece toplumu oluşturan bireylerin fiziksel ve ruhsal yönden sağlıksız olması durumu boy göstermektedir (Geleri, 2013: 63-64).

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılı "Kadına Yönelik Aile İçi şiddet Araştırması, Türkiye'de 10 kadından 4'ünün eşi ya da birlikte yaşadığı kişiden fiziksel ve cinsel şiddet gördüğünü göstermektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, eşi ya da birlikte olduğu kişiler tarafından şiddet gören her 4 kadından birinin yaralandığı ve her 10 kadından birinin gebeliği sürecinde dayağa maruz kaldığı belirtilmektedir. Eşi ya da birlikte olduğu kişiler tarafından fiziksel veya cinsel şiddete

uğramış kadınların, şiddete uğramamış kadınlardan üç kat daha fazla oranda intiharı düşündüğü ve dört kat daha fazla oranda intihara teşebbüs ettiği ortaya çıkmıştır" (Turhanoglu, 2012: 190).

Ecevit, aile içi şiddet üzerine yapılmış çalışmaların birleştiği ortak görüşleri şu şekilde belirtmektedir:

"1. Aile içi şiddetin nedeni bireysel değil, toplumsaldır; şiddet ailenin yapısı ve işlevlerinden, aynı zamanda bu aileyi içinde barındıran toplumun yapısından kaynaklanır.

2. Özel alanda ortaya çıkan şiddet, erkek egemenliğinin meşrulaştırılmasından, erkeğin daha değerli görülmesinden ve kamusal alandaki ataerkil siyasi ve ekonomik kurumların egemenliğin bağımsız düşünülemez.

3. Şiddete maruz kalan veya kalabileceklerini düşünen kadınlar, toplumsal kontrole daha çok boyun eğmekle kalmaz, kendi üzerlerindeki kontrolü kendileri artırır.

4. Erkeklerce kadınlara uygulanan şiddet, ancak kadınların kendilerinin ekonomik ve siyasal gücü olduğunda ve kamusal alanda durumlarını düzeltme araçlarına sahip olduklarında azalacak veya sona erecektir" (Turhanoglu, 2012: 191).

1.4. AKRABALIK VE DAYANIŞMA

Akrabalık, evlilik yoluyla veya kan bağıyla (soy bağı) oluşan insan ilişkilerine verilen isimdir. Akrabalık insan toplumlarının temel düzenleyici kurumlarından biridir. Akrabalık hem sosyologların hem de sosyal antropologların analiz ettikleri bir kurumdur (Güneş, 2012: 32). Akrabalık öncelikle soyun sürdürülmesiyle ilişkilidir. Anne-Baba veya her ikisinin aracılığıyla sürdürülmektedir. Yani akrabalığın ilk temelleri biyolojik bağlarla başlar. Anne-çocuk, kız ve erkek kardeşler arasındaki bağlar, bilinen ilk biyolojik bağları oluşturmaktadır. Evlilik sonucu ortaya çıkan ilişki ise toplumsal içeriklidir. Her toplumda ortaya çıkan bu toplumsal bağlar, toplum üyeleri arasında belli ilişkilerin, duyguların, yükümlülüklerin ve ayrıcalıkların doğmasına sebep olmaktadır. Kısaca akrabalığın doğmasında iki genel sebep vardır. Bir kan bağı, iki toplumsal bağıdır (Aydın, 2013: 80).

Akrabalık, ekonomik dayanışmanın yanı sıra toplumsal ve kültürel bağların korunması ve güçlenmesinde de önemli bir yeri vardır. Dayanışma ve destek ağı olarak önemini vurguladığımız akrabalık sistemlerinin aile ve aile bireyleri üzerinde kontrol ve denetim kurma gibi bir görevi vardır. Çoğu toplumlarda kadınlar ve genç kızlar kendi aileleri dışında birinci ve ikinci dereceden yakın akrabalar tarafından da kontrol edilmektedir (Güneş, 2012: 33).

Akrabalık konusunda bilinmesi gereken önemli konulardan biri soy zinciridir. Soy zinciri birbirlerinin soyundan olan bireyler arasındaki bağların kabul edilmesidir. İlk homojen toplumlarda sihirsel ve doğaüstü bir atadan gelen kişiler, kendilerini aynı gruplar içinde görüp, birbirlerinin akrabası olduklarına inanmaktadırlar. Böylece kan bağı dışında toplumsal kurallara göre de akrabalıklar meydana gelmektedir. Soy zinciri toplumlarda bir sosyal örgütlenme işlevi görmektedir. Genelde soy, ana-soy zinciri, baba-soy zinciri ve iki yandan olarak üçe ayrılmıştır (Aydın, 2013: 81).

1.5. KUZEY AFGANİSTAN'DA AİLENİN GENEL GÖRÜNÜŞÜ

Aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan bir kurumdur. Ailelerin şekilleri toplumdan topluma göre değişmektedir.

Afganistan'da aileler genellikle geniş aile şeklinde olup, bu aileler kadın, erkek, çocuklar ve torunlardan oluşmaktadır. Aileler genellikle ataerkil olup, evin idare ve kontrolü baba ve annenin elindedir. Baba, ailenin geçiminden ve maddi ihtiyaçlarından sorumlu olduğu için birçok konu hakkında son kararı veren kişidir (Yarqin, 2010: 76).

Böyle ailelerde, çalışan kişilerin gelirleri aile reisi tarafından toplanıp, gerekli olan yerlerde harcanır. Büyük ailelerin yönetmesi ve gelirlerini dengeli bir şekilde dağıtması ancak böyle sağlanabilir. Ailede yemekleri genellikle kadınlar pişirir, bütün aile fertleri aynı sofranın etrafına toplanıp, büyük tabaklardan yemekler birlikte yenir. Aile reisi vefat ettiği zaman, ailenin çok büyümesini engellemek için babadan kalan miras İslam hukukuna uygun bir şekilde çocuklar, kızlar ve başka mirasçılar arasında dağıtılır (Asâdi, 1979: 35-36).

Kadınlar ev işlerinden (evin düzeninden, yemeklerin pişirmesinden, çamaşır, bulaşık, çocukların yetiştirilmesinden vb.)'den sorumludur. Köylerdeki kadınların

yukarıda saydıklarımızın yanında bazı bölgelerde halı dokumacılık ve bazı bölgelerde ise kendi erkeklerinin yanında tarımda çalışırlar (Osmanı, 2009: 191).

Çocuklar köylerde genellikle evlendikten sonra anne-babalarıyla beraber yaşarlar. Şehirlerde de genelde durum böyledir. Az olsa da şehirlerde evlendikten sonra anne-babadan ayrı yaşayanlar vardır. Aileler çocuklarını nişanlayınca evlilikten önce havludaki evler birkaç ev tahsis ederler ve ya yeni ev yaptırırlar (Yarqin, 2010: 76). Aile fertlerinin geçimini sağlamak ve aileyi yönetmek baba veya yaş açısından en yaşlı olan kişinin görevidir. Genellikle aile reisliği babadan sonra ailenin büyük oğluna geçer. Çünkü çocuklar evlendikten sonra genellikle anne-baba ile beraber yaşarlar, kızlar ise evlenip gittikleri ailenin bir ferdi olurlar (Asâdi, 1979: 37).

Çocuklar evlendirilirken öncelik akraba kızları tercih edilir. Akraba kızı ile evlenmek kesin bir şart olmayıp, aileler anlaşır ve çocuklar mutlu olacaksa akraba dışında hatta başka milliyetlerden bile olsa evlilik yapıyorlar. Şu atasözünde olduğu gibi “Bahtlı kızım Bağdat’ta olsun” aileler kızları mutlu olacaksa yabancı olsun uzak olsun fark etmez verirler. Böyle evlilikler genellikle okumuş ailelerde gerçekleşir. Çocukların evlilikleri konusunda karar verecek olan ilk kişiler anne-babalardır. Köylerde çocuklar nişanlanırken bazı aileler onlara sorup fikri alınır ve bazı ailelerde ise onlara hiç sorulmadan aileler arasında anlaşılırsa nişan yapılır. Yine de son kararı baba verir. Çocukların evlilik meselesinde bu gelenek köylerin genelinde olup, ancak okuyan ailelerin bazılarının bundan hariçtir. Eskiden köylerde çocukları küçük yaşta (18’in altında) evlendirmek çok yaygınken, günümüzde böyle evlilikler azalmış durumdadır (Yarqin, 2010: 77).

Aileler çocuklarını evlendirmek istediklerinde öncelikle kendi ailelerine denk aileyi seçmeye çalışıyorlar. Kendilerine denk bir aileyi bulduklarında öncelikle kızın anne-babasını fikrini aracılarla öğreniyorlar. Eğer kızın ailesi tarafından bir ümit varsa, erkeğin ailesi birkaç kişiyi önce kızın annesinin daha sonra kızın babasının yanına gönderiyorlar. Kızın ailesinin de niyeti olduğu takdirde de ilk defada kabul etmez, bir gelenek olarak yine gelin biz ona buna soralım daha sonra haber veririz diye birkaç defa koşturur. Aileler anlaştıktan sonra bölgeden bölgeye göre ve milliyetten milliyetlere göre değişen başlık parası, kıza altın ve düğün ihtiyaçlarını kavmin büyükleri, mahalle imamı ve ailelerin vekilleri ile beraber belirlenir. Bundan sonra nişan merasim günü

belirlenir, bu törende şehirlerde et haşlaması (Dupiyaze) sabahlayın verilir. Köylerde ise pilav (Özbek Pilavı) verilir. Bazı ailelerde nişan töreninde imam nikahı kıyılır, buna (Hicabet-i Kabul) diyorlar. Yemekten sonra bütün misafirlere içinde iki-üç çeşit şeker konulan kumaş mendil hediye edilir. Yukarıda söylediğimiz ve başka özel kişiler varsa onlara Cübbe vb. şeyler hediye edilir. Törenin sonunda misafirlere yemeğin sebebi bir kez daha duyurulur (Osmanı, 2009: 193-196).

Nikah törenine (Mahfil-i Arusi) diyorlar. Bu tören şehirlerde genellikle düğün salonlarında olur. Köylerde ve kasabalarda ise erkeğin evinde her ikisinde de genellikle gece yapılır buna hine gecesi denilir. O gece damadın eline erkekler ve gelinin eline kadınlar hine koyarlar. Törenin bütün masrafını damadın babası karşılar ve bu törende misafirlere pilav ve gücüne göre içecek, meyve ve sebze verilir. Asıl nikah töreni gündüz yapılır. Sabahlayın damadı konvoylarla gelinin evine götürürler, orada öğle yemeği pilav verilir. Daha sonra gelinin babası kızına aldığı ev eşyalarını çıkarır ve arkasında da gelini damat kendisiyle beraber çıkarıp, tekrar konvoylarla kendi evine götürür. Nikahın ertesi günü kadınlara özel küçük bir tören hazırlar, buna (Taht Cemi) denilir. Geline iki ailenin yakın akrabaları ve tanıdıkları hediye verirler, buna (Yüz görümü) denilir (Yarqin, 2010: 80,81).

1.6. AİLE TÜRLERİ

Ailenin yapısı toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Yine aynı toplum içinde farklı aile türlerini de görebiliriz (Gökalp, 2009: 130). Tür itibariyle yapılan aile sınıflarının çeşitlilik arz etmesi daha çok toplumsal boyutu üzerindeki tartışmalardan meydana gelmektedir. Yani kendine has özellikler varsayılarak yeni bir çeşit olarak bakılan aile ya da ailelerde söz konusu farklılığı esas olan boyut üzerinde ortaya çıkan tereddütler türün sayısını artıran ya da azaltan etken olarak bilinmektedir (Doğan, 2008: 180). Dünden bugüne birçok farklı aile türleri meydana gelmiştir. Bunun için ailenin belli sayısını ve türünü söylemek imkansızdır (Aydın, 2013: 61).

Modern toplumlarda en sık rastlanan aile biçimleri çekirdek aile ve geniş aile türleridir (Bora, 2012: 83). Çekirdek aile anne, baba ve evlenememiş çocuklardan oluşan bir aile türüdür. Özellikle sanayi devriminden sonra kent toplumlarının aile yapısı olarak ortaya çıkmıştır. Belli psikolojik ve biyolojik işlevleri vardır. Akrabalık

ilişkilerinden uzakta kalmıştır. Eş seçiminden yer tercihinine kadar kadın ve erkek beraber karar veriyorlar. Soy da, otorite dağılımı da eşit haklara sahiptir. Cinsiyet ayrımı yapılmayıp, mülkiyet çocukların hepsine eşit bir şekilde dağıtılmaktadır (Aydın, 2013: 61). Geniş aile ise ikiden fazla kuşağın oluşturduğu bir aile türüdür. Burada evli olan çocuklar da kendi çocuklarıyla birlikte, anne ve babalarının oluşturduğu aileye dahil olurlar. Benzer biçimde, çok evlilik günümüz modern toplumlarında yasal değildir. Ancak hem tarihte hem de günümüzde, çok eşli evliliklere rastlanmaktadır. Bir erkek ve birden fazla kadın ve bunların çocuklarından oluşan aileler de geniş aile türünden biridir (Bora, 2012: 83).

Aileler iki biçimde genişlerler, bir yatay biçimde iki dikey biçimde olur. Yatay genişleme aynı kuşaktan bireyin katılımıyla meydana gelir. Bu kişi eşlerinden birinin kardeşi olabileceği gibi, yeni bir eş de (kuma) olması mümkündür. Dikey genişleme ise eşlerden birinin annesi ya da babası gibi üçüncü kuşaktan bir birey olabilir. Günümüzde Türkiye’de aile genişlemesi ağırlıklı olarak dikey genişleme şeklinde devam etmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde evlenen erkek çocuk anne ve babasıyla aynı ailede yaşamını sürdürmektedir (Gökalp, 2009: 130).

1.6.1. Geniş Aile

Geniş aile, kırsal alanda yaşayan, tarımla geçimini sağlayan, akrabalık bağları kuvvetli, aile adının önem ifade ettiği, erkeklerin karar almada ön planda olduğu, yaşlı erkeğin ya da erkeklerin aile sorumluluğunu üstlendiği, geleneklere bağlı bir aile tipidir (Gökçe, 2012: 53). Geniş ailede ebeveynler, çocuklar ve diğer akrabalar bir arada yaşarlar. Bu ailede kan bağı ile bağlı olanların birlikteliği söz konusudur. Evli çiftler birbirlerinin akrabalarına karşı sorumluluk duyarlar. Geniş ailede aile üyeleri ekonomik zorunluluklar yüzünden bir arada yaşamaktadır (Geleri, 2013: 55).

Geniş ailelerde çocuklar evlendikten sonra da coğrafi olarak anne-babalarının evlerine yakın bir yerde yaşamayı tercih ederler. Bu da birden fazla ailenin bir arada yaşadığını göstermektedir. Bu aile tarzı geniş bir alanda yayıldığı için işlevi de çoktur. Diğer kurumlar yaygınlaşmadığı için global toplumun bütün kurumsal işlevlerini kendisi yürütmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2009: 111-112).

Aynı tencereden yemek yiyen ancak geniş aileden sosyal ve ekonomik bakımdan kopmamış, sadece fiziksel koşullar açısından bir ayırımın söz konusu olduğu geleneksel ailenin uzantısı sayılabilecek küçük aile sayısında giderek artış gözlenmektedir. Hanehalkı sayısı düşmekle beraber geleneksel ilişkilerin sürdürülmesi kırsal alanda sıkça rastlanan bir durumdur (Gökçe, 2012: 54). Geniş ailenin belli bir şekli olmayıp, aksine farklı yörelerde geniş ailenin farklı tiplerini görmek mümkündür (Canatan ve Yıldırım, 2009: 112).

1.6.2. Çekirdek Aile

Çekirdek aile, anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile şeklidir (Canatan ve Yıldırım, 2009: 113). Başka bir deyişle çekirdek aile; kentsel alanda yaşayan, aile fertleri sınırlı olan sanayi, ticaret ya da hizmet sektöründe çalışan, akrabalık bağlarının görece önemini yitirdiği, karar alma mekanizmasının aile üyeleri arasında paylaşıldığı geleneksel yaşam tarzından uzaklaşmış bir aile türüdür (Gökçe, 2012: 55).

Çekirdek aile, geçmiş dönemlerde de çok karşılaşılan bir aile türü olmasına rağmen, sanayi devriminden sonra kent toplumlarının aile yapısı olarak daha yaygın bir şekilde meydana geldiği açıktır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 113). Günümüz kent toplumlarında yaşayan çekirdek ailelerin işlevleri, geniş ailenin işlevlerine göre daralmıştır (Doğan, 2008: 183). “Çekirdek ailenin bu sınırlandırılmış işlevleri ise psikolojik ve biyolojik işlevlerdir.” Geniş ile aile çekirdek aile karşılaştırıldığında koruyuculuk ve toplumsallaştırılma işlevlerinde bir daralma gözükse de bu işlevlerin tamamının kaybettiğini söylemek imkansızdır (Canatan, Yıldırım, 2009: 113).

Çekirdek aile, aile içi ilişkilerinde karşılaşılan sorunlar aile yapısının ve görevlerin belirlenmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda geleneksel cinsiyet rollerinin günümüz koşullarında yeniden değerlendirilmesi önem arz etmektedir (Gökçe, 2012: 56). Çekirdek ailede baba ailedeki merkezi, otoriter ve rol modeli konumunu yitirmiştir. Baba artık hem evde hem de iş yerinde eski güçlü konumuna sahip değildir. Tam tersine anne çekirdek ailede her açıdan daha önemli bir konuma sahiptir. Artık anne sadece ev işleri ve çocuk bakımıyla uğraşan biri değildir. O, hem ev işlerinde hem de dışarıda bir görev sahibi olan bir bireydir. Çekirdek ailede çocuklar

tamamıyla aileye bağımlı olmaktan çıkmıştır. Üretim sürecindeki değerleri sınırlandırılmıştır. Çocuğun eğitim ve buna benzer ihtiyaçları aile dışına yönlendirilmektedir (Canatan, Yıldırım, 2009: 113).

1.7. AİLENİN İŞLEVLERİ

Ailenin tanımında görüldüğü üzere aile, çok yönlü bir olgu olup, toplumda birçok işlevi üstlenmiştir. Ancak tarih boyunca ailenin birçok işlevlerinde değişiklikler gelmiştir. Hatta bazı işlevlerinin zayıfladığına ya da komple ortadan kaldırılarak, bu işlev başka bir toplumsal kuruma havale edildiği de görülmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2009: 105). Örnek olarak ekonomik üretim aileden bağımsızlaştı, otorite bir siyasal erk olarak ailenin dışında belirlendi, dini temsil özel türde yetişmiş din adamlarına verildi. Bu şekilde aile sadece neslin devamını sağlayan, biyolojik üretim ve eşlerin psikolojik tatminini sağlayan bir kuruma dönüştürüldü (Aydın, 2013: 53).

Ailenin işlevlerinde değişiklik yaşandığı açık bir gerçektir. Fakat, sosyologların üzerinde anlaştığı konu şudur: Ailenin işlevlerinde önemli değişiklikler olmuş ve bu değişiklikler hala devam etmektedir.

Ailenin işlevleri konusunda farklı sınıflandırmalar yapılmıştır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 105-106). Mesela ailenin temel işlevleri neslin devamı, çocuğun yetiştirilmesi, aile üyelerine bakım, sevgi, gelişme ve disiplin sağlayıcı ve destekleyici bir çevre sağlamaktır. Kültür ve ailenin yapısına dayalı olan işlev ve ilişkiler ise giderek ailenin kendi dışındaki kişilerle olan etkileşiminde ortaya çıkmaktadır. Bunların başında üretim çalışmaları, ev işleri, sosyal ve kültürel normlar, beklentileri öğrenme, eğitim, sağlık, beslenme ve diğer sosyal çalışmalardır. Ailenin diğer bir işlevi sosyal ve kültürel değerlerin yeni kuşaklara nakletmesidir (Geleri, 2013: 59).

1.7.1. Ebeveyn ve Çocuk İlişkileri

Anne-baba, aile içinde yer alan temel statülerin başında gelmektedir. Bu statülere uygun bir biçimde ortaya konan davranışlara annelik ve babalık adı verilmektedir. Annelik ve babalık, toplumların kültür dünyalarına göre ve tarihsel dönemlerine göre değişiyor. Mesela Türk toplumlarında anne ve baba, kendini çocuğuna adayan bir kişiliktir. Anne, çocuklarına karşı sorumluluk taşıyarak önemli bir

görevle karşı karşıya gelmektedir. Fakat modernleşen Türk toplumunda ise, anne ve baba statüsü gün geçtikçe zayıflamaktadır. Anne statüsüyle beraber ortaya çıkan anneliğin temel özelliklerinden şunları söyleyebiliriz.

a- Sevgi ve ilgi ihtiyacı

Çocuğun ilk sevgi ve ilgi ihtiyacını karşılayan birey annedir. Anne sevgisi karşılıklıdır. Anne sevgisini hisseden çocuk daha mutlu ve sosyal çevresiyle daha uyumlu bir kişiliğe sahip olmaktadır. Bir çocuğa sadece anne sevgisi yeterli değil, aynı zamanda baba sevgisi ve ilgisi de çocuk için bir ihtiyaçtır. Baba sevgisi, anne sevgisinden farklı olarak şartları vardır. Baba otorite ve kuralları temsil ettiği için çocuk buna uyduğu sürece baba tarafından daha çok sevgiyle karşılaşmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 174).

b- Güven ve özgürlük ihtiyacı

Çocuğun anne-babadan ayrı bir varlık haline gelmesi için kendisine güven duyulması çok önemlidir. Bu da ebeveynlerin tutumları ile ilgilidir. Çocuk büyümeye başladıkça pratik tutumlarıyla ona daha fazla serbestlik alanı ve imkanı verilmesi gerekmektedir. Ailenin dışında farklı kişilerle tanışıp kaynaşması, odasının dışında ve büyüdükçe başka arkadaşlarıyla oynaması ve bahçede oynamasına izin müsaade edilmesidir. Gözleyerek onun fiziksel oyun alanını ve dolayısıyla ilişkilerini geliştirmek gerekmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2009: 175).

c- Çocuğun psiko-seksüel gelişmesinde anne-babanın rolü

Çocukların cinsel kimliklerinin gelişmesinde anne ve babaların rolleri önemlidir. Küçük çocuklar kendi bedenleriyle oldukça fazla ilgilenirler ve yaşamlarının daha ilk yıllarında bedenleri onlar için önem taşımaktadır. Bebeğini kucağında tutan annenin sıcaklığı, rahatlığı ve gücü çocuğa haz ve güven vermektedir. Annenin sesi, tenin kokusu, bebeği tutuşu, babanın bebeği kucaklayışı, onu sarsması gibi tutumlar açlık, üşüme ve yalnızlık gibi acı verici duyguları anında ortadan kaldırmaktadır. Bebeğe anne ve babasının verdiği en önemli mesaj sıcaklık, rahatlık ve yakınlık duygularıdır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 175).

Aile içinde anne ve baba, kız ve erkek çocuklarına karşı farklı tutum ve davranışlarda bulunmaktadır. Bu farklı davranışlar, ataerkil toplumsallaşma sürecinde

cinsiyet rollerinin öğrenilmesi için temel oluşturmaktadır. Öğrenilen bu davranış ve tutumlar, kız ve erkek çocuklarını ileride yetişkin olduklarında onlardan beklenen rollere hazırlamaktadır (Turhanoğlu, 2012: 201).

Kız çocuklar kedisini kimlikleri için başlangıçta annelerini "kadın model" olarak alıyorlar. Sağlıklı bir kadın cinsel kimliğin gelişmesi yönünden bu modellemenin başarılı geçmesi önemlidir. Erkek çocuk da, karşı cinsel kimlik modeli olarak ilk başta annesini ile karşılaşır. Bu yüzden baba da çok önemlidir. Babalık rolü aynı anda kız çocuklarının karşı cinsel kimlikleri açısından önem taşımaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 176).

Anne-baba rollerinin benzerlikleri olduğu kadar farklı boyutları da vardır. Fizyolojik farklılıklardan gelen rol farklılıkları kadar, toplumsal kültürün getirdiği rol farklılıkları da vardır. Buna göre baba, genellikle ev dışı ilişkilerde ön plana çıkarken, anne ev içi ilişkilerinde baş roledir. Anneler, yemek, çamaşır, ütü gibi işlerle uğraşırken, babalar; araba, sigorta, vergi ve faturalar gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Ama bu rol farklılaşması günden güne azalmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 176).

Erkekler, daha yaşlı erkeklere karşı saygı göstermeyi, bununla birlikte kadınlardan, kız çocuklarından ve kendilerinden daha genç erkeklerden saygı ve itaat beklemeyi öğrenmektedirler. Bu anlamda erkeklerin "babalarından duygusal olarak bağımsız olmaları, onların gelecekte kendi otorite alanlarını yaratmalarını" sağlamaktadır.

Diğer taraftan kız çocukları ise, babalarının ve erkek kardeşlerinin onlardan beklentileri doğrultusunda uysal, yumuşak ve itaatkâr olmayı öğrenmektedirler. Bu durum, kız çocuklarının gelecekteki kocaları ve kocalarının aileleriyle kuracakları ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Kız çocukları, bu ilişkilerin gerektirdiği bütün işleri annelerinden öğrenmektedirler.

Erkek çocuğu, babasının yaşlılığında da ona saygı ve itaat gösterme kadar maddi ve manevi anlamda destek verme konusunda da sorumluluk taşımaktadır. Fakat yaşlılık döneminde baba, anne kadar oğluna bağımlı değildir. Yaşlılığında karısını kaybeden babanın önünde bir takım seçenekler bulunmaktadır: işini sürdürebilmekte ya da yeniden evlenebilmektedir. Bu nedenlerden dolayı babanın erkek evladına bağımlılığı daha az görülmektedir. Diğer taraftan yaşlılığında babanın iş ve yeniden evlenme

seçeneklerinden yoksun olan anne, eğer oğluya ilişkisini keserse, yaşlılığında geçim sıkıntısıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu bağlamda, bir erkeğin annesiyle ilişkisi diğer aile üyelerine göre daha güçlü olabilmekte ve çatışma durumlarında annesinden yana çıkabilmektedir (Turhanoğlu, 2012: 201).

Anne oğul ilişkisi, mahrem ve sevgi doludur. Kadın oğluna karşı hoşgörülüdür; oğluna gelecekteki güvencesi ve koruyucusu olarak bakar. Toplumsallaşmanın bu biçimi, dulluk ve yaşlılıktaki gelecek güvencesi için bir yatırım anlamı taşır. Aynı zamanda kadınların ezilmesine neden olan bir sistemin devam etmesine de hizmet eder.

Babanın erkek çocuğu ile ilişkisi duygusal olarak mesafeli bir biçimde devam ederken babanın kız çocuğuyla kurduğu ilişki daha farklı gelişmektedir. Baba ile kız evladı arasındaki ilişki, “adap ve hizmet ilişkisi” olarak görülmektedir. Kız çocukları da erkek çocuklar gibi küçükken babalarıyla daha açık ve duygusal bir ilişki kurabilmektedir. Fakat kız çocuğu büyüdükçe, babası ve erkek kardeşleriyle olan ilişkisi farklı bir anlama bürünmekte ve bir yetişkin olarak erkeklerle ilişkisinin bir modeli haline gelmektedir. Böylece kızlar, yumuşak başlı, saygılı ve itaatkâr olmayı öğrenmektedirler. Kız çocukları, zamanın büyük bir bölümünü mahallede ve evde diğer kadınlarla ve çocuklarla birlikte oturarak ya da çalışarak geçirmektedir (Turhanoğlu, 2012: 202).

1.7.2. Kardeşler Arası İlişkiler ve Ebeveyn Rolü

20. yüzyıl aile kuramcılarından bazıları, kardeşler arasındaki ilişkiler aile içi ilişkilerde önemli bir yere sahip olduğunu ve bireysel gelişim ve uyumu desteklediğini söylemişlerdir (Evirgen, 2010: 70). Çocukların gelişmesinde kardeşler arasındaki ilişkinin önemli rolü vardır. Bu katkı yaşa, cinsiyete ve ailenin çocuklara olan tutumlarına bağlıdır. Kardeşler arasında kardeşlik bağı olarak ifade edilen dayanışmanın getirdiği önemli katkılar vardır. Bu bağ aracılığıyla kardeşler birbiriyle anlaşır, örnek olurlar ve sorunlarla mücadele etmek için birbirlerine kol kanat olurlar (Canatan ve Yıldırım, 2009: 176). Sosyalleşmeyi belirleyen faktörlerden bir diğeri de kardeş ilişkileridir. Çocuğun anne ve babasıyla kurduğu etkileşimlerin yanı sıra kardeşiyle olan ilişkisinin niteliği de önem taşımaktadır (Evirgen, 2010: 70). Paylaşma tutumunu kardeşlikle öğrenirler ve benimserler. Çocuklar için sosyalleşme aktörleri olarak anne-

babadan sonra yine kardeşler arası ilişkilerdir. Kardeşlik, en güçlü dayanışma bağlarından biri olarak ilk yaşlardan itibaren gelişir. Sonraki yaşamlarda bu bağın sosyal hayattaki sıkıntıları aşmaya önemli bir rolü vardır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 176-177). Hem kadına hem erkeğe atfedilen annelik ve babalık rolleri bireylerin yalnızca aile içerisindeki konumunu belirlemekle kalmayıp, toplumsal statülerini de belirleyen unsurlardandır (Gökalp, 2009: 133).

Kardeşlik ilişkilerinin pozitif tutumlarla dayanışma ve paylaşmayı öğretmesi yanında farklı rekabet ve kıskançlıklara da sebep olmaktadır. Kardeşler arasında kıskançlığın olup olmaması anne-babanın davranışlarına bağlıdır (Canatan, Yıldırım, 2009: 177). Anne kardeşlerden birine daha fazla şefkat ve ilgi ve diğerine daha az disiplin ve kontrol sergilediğinde, çocuklar bu farklılığı anımsamakta ve kardeşlerin bir birleriyle anlaşabilme olasılığı da düşmektedir. Aile içi ilişkiler, kardeş ilişkileri ve çocuğun uyum düzeyi arasındaki bağlantıları ortaya koymak üzere okul öncesi dönemdeki bulunan çocuklarla yapılan araştırmada, kardeşler arasındaki ilişkinin çocuğun uyum düzeyini belirlediği ortaya çıkarmaktadır. Buna göre, olumlu kardeşler arası ilişkiye sahip olan çocukların daha az davranış problemi sergiledikleri bilinmektedir. Buna karşın kardeşler arasında görülen rekabetin hem içselleştirilmiş hem de dışsallaştırılmış davranış bozukluklarıyla bağlantılı olduğu tespit edilmiştir (Evirgen, 2010: 73).

Hayata olumlu bakan anne-baba, evde oluşan kardeş krizini iyi yöneterek kardeşler arası gerilimi daha basit bir yolla halledebilir. Kardeşlerin her birine kendisini anlatma ve sıkıntılarını dile getirme fırsatını vermek, onları eşit gördüğünü hissettirmek ve kardeşler arası kıyaslamayı denememek önemli davranışlardandır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 177). Aile içi ilişki kalitesi ile kardeş ilişkileri incelendiğinde, duyguların daha fazla ifade edildiği ailelerde, kardeşlerin de birbirleriyle daha iyi anlaştıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, anne ve babalar çocuk yetiştirme biçimleri konusunda hem fikir olduklarında, kardeşler arasında çatışmanın daha az olduğu belirlenmiştir. Araştırmaların ortaya çıkardığı başka bir sonuç ise, aile içinde duygulanım ile çocukların uyum düzeyi arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır. Buna göre, aile içi ilişkilerin daha sıcak olduğu ve duyguların ifade edildiği ailelerde yetişen çocuklar daha az davranış problemi çıkarmışlardır (Evirgen, 2010: 73).

Çocukların kardeşleriyle olan ilişkisinin niteliğini belirleyen özelliklerden bir tanesi, çocukların anne ve babalarıyla geliştirmiş oldukları bağlanma ilişkisine dayanır. Anne ve babalarıyla güvenli bağlanma ilişkisi geliştirmiş olan çocukların, güvensiz bağlanma ilişkisi geliştirmiş olan çocuklara kıyasla, kardeşleriyle daha olumlu ilişkilere sahip oldukları tespit edilmiştir (Evirgen, 2010: 71).

1.7.3. Eşler Arası İlişkiler

Kadın ve erkek birbirinin tamamlayıcısıdır, hem benzer hem de farklı özellikleri olsa da birbirlerini eş kabul edebiliyorlar. Kadın ve erkek birbirini sevme, birbirine bağlanma ve birlikte yaşama ihtiyacıyla var edilmiştir. Evlilikte mutluluğu yakalayabilmek, sadece bireysel refahımız yönünden değil, bütün toplumun refahını sağlaması yönünden önem arz etmektedir. Çünkü mutlu eşler, mutlu çocukları ve mutlu toplumları meydana getiriyorlar (Canatan ve Yıldırım, 2009: 180-183). Erkeğin aile reisliği ve otoritesine karşın kadının aile içindeki konumu annelik ve ev işleriyle tanımlanıyor. Kandiyoti, kadının aile içindeki konumunu ve gücünü farklı bir açıdan değerlendiriyor. Kadınların, ataerkil aile ilişkilerinde sadece pasif ve boyun eğen bireyler değil ve aksine "var olan toplumsal cinsiyet ideolojisi içinde belli anlamlarda güçlü olduklarını ve manevra alanları olduğunu" savunmaktadır (Turhanoglu, 2011: 200).

İslam'da aileyi korumanın ve geçimi sağlamanın başlıca sorumlusu olan erkek, buna karşılık eşinden saygı ve bağlılık bekleme hakkına sahiptir. Kur'an bu konu da şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın bazılarını bazularından üstün kılmasından ve erkeklerin mallarından harcamalarından dolayı, erkekler kadınları kollayıp gözetirler. iyi kadınlar gönülden saygılı olup, Allah'ın kendilerini korumasına karşılık saklı olanı muhafaza ederler(Nisa: 4/34)*. Buradaki üstünlüğü, insan olma onuru ve haysiyeti açısından üstünlük olarak anlamak, Kuran'ın savunduğu temel düşünceye aykırı olacağı için bunu, erkeğe koruyuculuk ve reislik sorumluluğunu yükleyen bedensel ve ruhsal yapısının dayanıklı oluşunun bir avantajı olarak yorumlamak daha iyi olur. Burada iyi kadınların özelliği olarak belirtilen saygının, sorumluluğunu bilen kocalara duyulan saygı olduğu bilinmektedir. Bu durumda böyle bir erkeğin de eşine karşı sevgi ve şefkat göstereceği, ya da böyle bir ailede karşılıklı sevgi ve saygının hakim olacağı ortadadır (Ünal, 2004: 9).

Kandiyoti'nin tanımladığı işçi aileleri, hem ideal olarak var olan hem de gerçeklik kazanan klasik ataerkil aile olarak vardır. Bu işçi ailelerinde babanın, ailenin reisi olduğunu ve bu nedenle büyük bir eşya ya da arabanın alımı, ev yaptırma ya da çocukların evlilikleri gibi bütün kararlarda son söz sahibi olduğunu söylemektedir. Fakat bu durum, kadının karar sürecinin dışında kaldığı anlamına gelmiyor. Aslında tam tersine, büyük harcama gerektiren bu gibi kararlar, kadının parasal katkısını ve emeğini ya da başka yardımlarını ve bu nedenle de onayını gerektiriyor. Her durumda erkek elinden geliyorsa karısı istemese de kendi kararı doğrultusunda hareket edebiliyor (Turhanoglu, 2011: 200).

Evlilikte eşler arası sorumlulukların dengeli olarak paylaşılması gerekiyor. Burada eşitlik değil, adalet prensibine göre hareket daha önemlidir. Modernleşmeyle birlikte aile içinde karı-koca rollerinde bazı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Eskiden erkeğin ev dışında, kadının ev içinde görev ve sorumlulukları üstlenirken. Şimdi ise sorumluluklar birbiriyle iç içe girerek rol çatışmasına sebep olmuştur. Kadının iş hayatına atılmasıyla beraber kadın hem çalışan hem kariyer yapan, hem eş hem anne hem de gelin ve evlat olma gibi birçok rolleri üstlenerek ağır bir sorumluluğu taşımaktadır. Eve gelip, yeni rollerini kocasının desteği almadan uygulamaya çalışan kadının bürün bu görevlere yetişmesi mümkün olmadığı gibi, bu kadının mutluluk ortamının gelişmesine faydalı olacağı da mümkün değildir (Canatan ve Yıldırım, 2009: 181-182).

1.7.4. Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolü

Eğitimin en iyi gerçekleştireceği yer aile ortamıdır. İnsanlar, temel değerlerini yeni nesillere aile aracılığıyla nakletmektedirler. Birey, ilk dini ve ahlakı bilgi ve tutumları ailesinden öğrenmektedir. Çocuğun eğitimi her şeyden önce temel ruhi ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilidir. Bunlar "sevgi, disiplin ve özgürlüktür." Bu üç ihtiyaç birbirleriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır ve üçünü beraber yerine getirmek gerekmektedir. Bebeklikte sevgi ihtiyacı fazladır, ileri yaşlarda ise sevginin yanında özgürlüğü sağlama ve disiplin verme gereği de meydana gelmektedir (Gürcan, 2008: 100).

Aile yuvasının en önemli unsurlarından birisini de çocuklar oluştururlar. Çocuk aile birliğinin meyvesi, neslin devamını sağlamaktadır (Ünal, 2004: 16). Kur'an-ı Kerim, "*Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır*" (Kehf: 18/46).

Çocukluk yaşam sürecimizin doğal ve değişmez halkalarında biridir. Çocukluk bebekliğin tersine doğal bir gerçeklik değil, sosyo-kültürel bir kavramdır. Bu nedenle öteki toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göre görelî olarak belirlenmektedir. Hem çocukluk yaşantısı hem de çocukluk kavramı yüzyıllar boyunca değiştiği görülmektedir. Çocuğa ilişkin genel geçer bir tanımı yapmak oldukça zor bir iştir. Bunun nedeni de çocuğun farklı gelişim aşamalarından geçerek olgunlaşmasından değil, genelde çocukluk döneminin başlangıç ve bitiş zamanı arasındaki farklılıklardan dolayıdır. Tanımlamalarda çeşitlilik yaratan bu farklılaşma aynı zamanda var olan sosyo-ekonomik, kültürel ve politik yapılarla da ilgilidir (Kaya, 2011: 109).

Aile ortamı çocuğun yalnız bedensel, duygusal ve toplumsal gelişimini belirlemez, aynı zamanda sağladığı uyarılar oranında çocuğun zihinsel gelişimi ile dil gelişimini de etkiler. Çocuğun kalıtımla getirdiği zihinsel potansiyelin ne kadar gelişeceği, çocuğun doğum öncesi ve sonrası çevresinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel niteliği, beslenme, sağlık, geçirdiği deneyimler, çocuk yetiştirme tutumları gibi çocuğun aile ortamı ile ilgili pek çok değişkenle ilişkilidir. Okul öncesi dönemde çocuğun çevresinde gösterilen sevgi ve güvenle birlikte verilen zihinsel uyarılar, onun erken duygusal ve zihinsel gelişimine yer hazırlamaktadır (Kaya, 2011: 121).

Çocuk okula başlamadan önce ailenin çeşitli sorumlulukları vardır. Bunlar arasında, çocuğun özgürlüğü ve bağımsızlığa teşvik edilmesi bunlardan önemli biridir. Ayrıca bazı çocuklar altı yaşında okula gitmeye hazır değildirler. Çocuğunu nesnel olarak görebilen ana baba bu durumu anlamaktadır. Fakat çoğu kez ana babalar böyle bir değerlendirmenin deneyim ve nesnelliğinden uzaktadır (Tezcan, 1985: 166).

Çocukluk, oyun oynanabilecek, büyüyüp gelişebilecek, yetişkinlerinkinden farklı olarak ayrı ve güvenli bir ortama ihtiyacı vardır. Çocukluk, salt doğum ile yetişkinlik arasındaki dönem olmanın ötesinde bir anlamı vardır. Bu kavram, bir çocuğun yaşamındaki durumu ve koşulları, belirtilen dönemi oluşturan yılların kalitesini gösterir (Kaya, 2011: 109).

Eğitim, sosyal kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla meydana gelmiş, sũreklilik kazanmış, eřgũdũm leşmiş, geniş çapta onaylanmış ve yaygınlaşmış, sosyal rũntũ, rol ve ilişki yapısı olan bir kurum olarak bilinmektedir (Solmaz, 2012: 412).

Aile yaşamı için eğitim, çocuğun ileriki hayatını etkilemesi ynũnden önemlidir. Bu konuda hem geleneksel eğitim, hem de rgũn eğitim rol oynar. Evlenme ve aile yaşamı ile ilgili eğitim hanede başlamalıdır. Ana babalar, bu konuda çocuklarına gerekli bilgiyi vermeleri lazımdır. Ayrıca ocukların bu konudaki sorularını nesnel olarak cevaplamalıdır (Tezcan, 1985: 166).

Aile içinde ocuk, kũltũrel normları "adet, gelenek, tre vb." olarak topluma uyumlu olarak sosyal yaşama katılmaya hazırlanmaktadır. Ailenin insan toplumları için temel bir rgũtlenme biçimi olmasında, insan yavrusunun uzun sũreli bir bakıma ihtiyaının olması ve çocuğun yetişkinliğe, biyolojik donanımının sunduğu yeteneklerin ötesinde, bir soyutlama ve üretme etkinliği yoluyla hazırlanması gereği rol oynamaktadır. Aile ocuğun sosyalizasyonu sũrecinde yer alan çeşitli kaynaklardan "okul, akran grubu, medya, yasal sistem, kũltũrel inanç sistemi, vb." sadece biri olmasına karşın, sosyalleşme açısından en önemli araç olarak bilinmektedir (Kaya, 2011: 111).

1.8. EVLİLİK VE TÜRLERİ

İnsan hayatının en önemli dnũm noktalarından birisi olan evlenme, genel olarak, biyolojik, ekonomik, sosyal, psikolojik ve kũltũrel amaçlarla değişik kũltũrel özelliklere sahip karşı cinsten en az iki ya da daha fazla kişinin yasaların ya da kũltũrũn belirlediği yetki ve sorumluluklar dahilinde beraber yaşamaya karar verdikleri ve yukarıdaki amaçlar çerçevesinde aktif olarak faaliyet etmeleridir (Maden, 1991: 124). Evlilik, insanları diğer canlılardan ayıran davranış biçimlerinden birinin kurumlaşmış şeklidir. İnsanoğlu, cinsel eşini bũtũn bir yaşam için seçtiğini bildirerek içinde bulunduğu topluma onaylatır (İbrahimoğlu: 07.12.2013). Giddens, evliliği şu şekilde tanımlıyor. "Evlilik, iki yetişkin insan arasındaki, toplum tarafından tanınan ve onaylanan bir cinsel birlik olarak tanımlanabilir." Evlilik genellikle ailenin çoğalmasını sağlayan bir kurumdur. Başka bir ifadeyle, evlenen her iki çiftin ocuk yapması ve bu çocukları yetiştirmesi beklenmektedir. Tarihsel ve toplumsal bir ilişki biçimi olarak

evlilik, biyolojik yeniden üretimin ya da diğer bir ifadeyle soyun devamının sağlanmasında etkili bir birliktir. Evlilik aynı zamanda toplum içinde aile ve akrabalık kurumlarının oluşmasında da etkilidir. Yani toplum tarafından tanınan ve onaylanan cinsel birliktelik farklı toplumsal ilişkilerin ve bağların oluşmasına zemin hazırlar (Güneş, 2011: 29).

Evlilik insan gruplarının yaşantıları boyunca uyguladıkları ve geliştirdikleri sosyal bir öğelerle dolu bir kavramdır. Kültürler arası farklılık göstermesi sosyal öğelerin değişik kültürler içinde meydana gelmesi ve farklı değer yargılarıyla dolu olmasıyla anlatılabilir. Toplumlar kimin kimle, kaç eşle ve hangi koşullar altında evlenebileceğine dair birtakım kurallar oluşturmuştur. Çok farklı uygulamalar olmakla beraber evlilik, esas itibarıyla toplum tarafından onanan kadın ve erkek ya da kadınlar ve erkekler arasında yaratılan bir ilişki türünü gerçekleştirmektedir (Gökçe, 1991: 382).

Evlilik tek başına ve sadece cinsel bir birliktelik değildir. Evlilik, kadın ve erkek açısından karşılıklı duygu paylaşımı, birlikte bir yaşamı beraber geçirme kararı, beraber paylaşılması arzulanan bu yaşamın aynı zamanda sorumluluklarının beraber üstlenilmesi anlamına da gelmektedir. Evlilik, kadın ve erkeğin birlikteliğinden oluşan her türlü yetki ve sorumluluğu paylaşması ve meşrulaştırmasının toplumsal kurallar çerçevesinde benimsemesidir (Güneş, 2011: 30). Evlenecek kişiler ister ilkel bir toplumun isterse modern bir toplumun üyesi olsun, eş seçimi konusunda daima bir dizi kurallarla yüz yüzedirler. Evlenme şekliyle ilgili en önemli sorun evlenecek kişilerin eş seçiminde tam bir özgürlüğe sahip olmamaları konusunda meydana gelmektedir.

İlkel ya da geleneksel gruplarda böyle bir şans yoktur. Bu tip topluluklarda eş seçimi ve evlilik anlaşması çiftlerin mensup oldukları gruplar arasında gerçekleşir. Belirli bir aile tiplerin gelişmesiyle özellikle, kapalı ve ekonomisinin hakim olduğu yani aile üyelerinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde üretim faaliyetlerinin organize edildiği aile türlerinde evliliğe aileler karar vermektedirler. Evlilik yeni bir aile kurmak üzere kadın ve erkeğin bireysel tercihlerinin belirlediği bir durum olarak değil, büyük aileye yeni bir iş elemanının katılması şeklinde gerçekleşmektedir (Gökçe, 1991: 383).

Evlilikte çeşitli ölçütler esas alınarak birtakım sınıflamalar yapılmıştır. Evliliğin grup esasına dayalı sınıflandırması ikiye ayrılıyor. Birincisi bireyin içinde bulunduğu

grup içinde evlenmesi ve ikincisi kendi grubunun dışında biriyle evlenmesidir (Canatan, Yıldırım ve 2009: 183).

Birincisi grup içi evlenme: (Endogamy) evlenecek ya da evlendirilecek kişiye eş kendi grubu içinden seçilmesidir. Endogamy kuralına göre bu uygulama belirli gruplar içinde gerçekleşmektedir. Örneğin akrabalık, sosyal sınıf, din, kast ve millet gibi gruplar dikkate alınır. Bu evlilik biçimiyle grubun düzeninin, prestijinin ve statüsünün korunduğu inancı vardır.

Kendi grubundan evlenmenin önemli bir görevi de evlenmeler yoluyla iki aile arasında kurulmuş bulunan bağları güçlendirmek ve devamını sağlamaktır. Bu tip evlenmelerle toplumsal ve ekonomik bağlar korunarak psikolojik birtakım sıkıntıların meydana gelmesini önlemektir (Çiğdem, 1991: 384).

Kendi grubu dışındaki ile evlenme: (Exogamy), bireyin kendi grubu dışından biriyle yaptığı evlilik şeklidir. Burada grup dinsel, bölgesel, ırksal kimlik, sınıf, sosyal tabaka, kent, köy, aşiret vb. temellerine dayanarak gerçekleşebilir. Sosyal hareketliliğin yüksek olduğu modern toplumlarda gruplar arası etkileşim arttığı için farklı gruptan insanlarla tanışma ve karşılaşma imkanı yükselmektedir. Bu da insanların farklı gruptan evlilik yapmasına zemin hazırlamaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2009: 184).

Çok kültürlü ve çok etnisiteli toplumlarda gruplar arası evlilik (mezhep, din, etnik vb.) gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Toplumların küreselleşme süreciyle birlikte gerçekleştirdikleri göç ve hareketlilik, kültürler arası çatışma ve etkileşim bunu temelden etkiliyor (Canatan ve Yıldırım, 2009: 185).

1. Tek eşle evlilik (Monogamy): Bir kadının bir erkekle ve bir erkeğin bir kadınla evlenmesi şeklidir. Küçük ailenin ortaya çıkması nedenleriyle tek evliliğe duyulan istek ve gereksinim nedenleri arasında büyük bir ilişki vardır. Çağdaş yaşama düzeninin sonucu olarak meydana gelen iş bölümü, ihtisaslaşma ve uzun süreli öğrenim zorunluluğu gibi durumlar küçük ailenin ve dolayısıyla küçük aileleri meydana getirecek tek eşle evlilik biçiminin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Tek eşle evlilik çiftler arası ilişki kadar ebeveyn çocuk arası ilişkinin de düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.

2. Çok eşle evlilik (Polygamy): Bir kadının ve ya bir erkeğin birden fazla eşe sahip olması biçimidir. Bunlar iki gruba ayrılır. a- Çok kadınla evlilik (Polygyny), b-

Çok erkekle evlilik (Polyandry) Çok eşle evlilik iki gruba ayrılmakla birlikte bazı ilkel toplumlarda meydana gelmektedir (Gökçe, 1991: 385-386).

Modern toplumlarda benimsenen hukuk düzeniyle birlikte çok eşli evlilik yasaklanarak, tek eşle evlilik benimsenen bir norm halini almıştır. Evlenme kültürü, bu normlara uygun bir şekilde benimseniyor (Canatan ve Yıldırım, 2009: 187).

1.8.1. Evlilik Değerleri

Güngör, değeri bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak değerlendirmektedir. Sosyolojik anlamda ise değer "bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançları olarak tanımlanmaktadır" (Güngör, 2013: 269).

Evlilik, ailenin temelini oluşturmaktadır. Geleneksel Türk kültüründe evlilik ve ev edinmek eş anlamda kullanılmaktadır. Evlilik ve eş edinme ise, evlenmekle başlamaktadır. Aileye verilen değer, evliliğe verilen değerle aynı seviyede devam etmektedir. Yusuf Has Hacib'e göre "İnsan evlenmeli ve birçok çoluk-çocuk sahibi olmalıdır; evlatsızdır demek, insan için bir hakarettir... Evlatsız insan, ölünce nesli kesilir; dünyada adı silinir ve yeri boş kalır." Bunun için evlenmek ve çocuk sahibi olmak, kişinin kendini ve kendi adını devamlı olarak yaşaması demektir. Kendi varlığını devam ettirmek, insanın temel arzularından biridir (Canatan ve Yıldırım, 2009: 262).

Tusi'ye göre, "Evlenmenin sebebi iki şey olmalıdır: Malın muhafazası, neslin devamı. Burada şehvetin söndürülmesi veya başka maksadın güdülmesi doğru değildir" (Tusi, 2005: 213). Her şeyden önce şunu söylemek gerekir, evlilik zevk çılgınlığı ve eğlence için değildir. Tam aksine evliliğin birçok sorumluluğu ve görevi vardır. Karısına, çocuklarına ve yuvasına karşı sorumluluklarını iyi bir şekilde yerine getiremeyen birinin evlenmesi doğru değildir. Hz. Peygamber bir hadisinde şöyle buyuruyorlar: "Her kim ki evlilik mükellefiyetini yerine getirebilecek imkanları kendinde buluyorsa evlenmelidir. Bu erkeğin asaleti ve dürüstlüğü için en iyi bir yoldur. Aksi halde, evlenmemeli ve beklemelidir. Zira sabır insanları kötülüklerden koruyan bir

kalkandır." Bunun için evlenmek ve ailenin sorumluluğunu üstlenmek görüldüğü kadar kolay bir iş değildir (Sarabassy, 1991: 270-271).

Eş, ailenin ikinci direğidir ve onunla aile denilen kurum meydana gelmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2009: 263). İyi bir eş, malda, büyüklükte ve ev geçindirmede eşinin yardımcısı olur. Eşi bir yere gidince onun yerine geçer. Eşin en iyisi akıl, dindarlık, iffet, haya, ismet ve nezakette, yüzünün yumuşaklığında, kocasının sözünü tutmada, fedakarlıkta, dostlukta misli olmayan; akrabalar arasında vakarlı, hürmetli ve gayretli olarak kabul edilen; neşeli tabiatı, hoş ve güzel davranışıyla kocasının gönlünü açmaya ve derdini dağıtmaya vesile olur (Tusi, 2005: 213-214).

Bu durumda iyi bir evlilik için en önemli şart, erkeğin kendine uygun ve ideal bir eş bulmaktır. Bu nedenle evlilik değerleri, ideal eş modeli ve bir işte bulunması gereken özellikler etrafında durmak gerekmektedir. Ayrıca eşlerin birbirlerine karşı sorumlulukları ve tutumlarının nasıl olması gerektiği de değerler ve normlar tarafından belirleniyor. Bu alanlarda önerilen bütün değer ve normlar, ideal ve huzurlu bir aile ortamını hazırlamaya yönelik olup, topluma ve yeni evlenen kişilerin tutumlarına yol göstermektedir. İdeal olan eş özelliklerine ve tutumlarına kişi ne kadar yaklaşırsa, o kadar amaca ulaşmış olur (Canatan ve Yıldırım, 2009: 263).

Eş seçerken bulunması gereken özellikleri, Yusuf Has Hacip şöyle sıralamaktadır: "Ona göre bir kadın şu dört özelliğinden dolayı tercih edilir: a) Zenginlik, b) Güzellik, c) Asalet ve d) Dindarlık. Ona göre ilk üç özellik, kendi başına bir kadınla evlenmek için yeterli değildir. Çünkü söz gelimi zenginlik tutsaklığa sebep olur. Zengin kadın malına güvenerek, dilini uzatır; o birçok şeyler ister ve onun bütün arzularını yerine getirmek icap eder. Sadece güzellik de insanı maskara kılar. Çünkü kadının güzelini herkes arzular; fakat onu ancak Tanrı'nın fazlı koruyabilir. Asalet sahibi aileden gelen kadınla evlenmek ise, kişiyi aşağı bir mevkie düşürebilir. Soyusopu büyük olan kimseler yükseklerden konuşurlar; sen kadın esiri olma. Dindarlık evlilikte aranan en önemli kriterdir. Eğer iyi ve takva sahibi bir kadın bulursan, bu fırsatı kaçıрма, derhal evlen" (Canatan ve Yıldırım, 2009: 263-264).

1.8.2. Terbiye Değerleri

Değer kavramı bir kişi veya bir toplumun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket etme şeklidir. Değer, karşı karşıya kaldığı varlıkları ver davranış şekillerini önemser ve saygılı yapar. Davranışlar ve hareket tarzına yön veren değerler ideal şekilde kalmıyor. Bu yüzden içinde somutlaştığı davranış ve nesnelere daha fazla gerçeklik yönü vardır (Doğan, 2008: 317).

Bir ailede koca ve karıdan sonra, çocuklar ailenin üçüncü rüknünü oluşturmaktadırlar. Bunların da terbiye edilmeleri ve benimsenmeyen şeylerden uzak tutulmaları gerekmektedir. Böyle olmakla birlikte ailenin üçüncü rüknüne verilen değer ve onların eğitiminde takip edilecek yöntem ve ilkeler bazı Türk ahlakçıları tarafından Kız ve Erkeğe farklılık göstermesi gerektiğini söylemiştir. Ama Türk ahlakçılarından çoğu bu görüşe katılmamaktadırlar (Canatan ve Yıldırım, 2009: 269-270).

Çocukların terbiyesinde yaratılışlarındaki normal hareketlerine uymak lazımdır. İnsan tabiatı huy hırsız olarak bilinmektedir. Özellikle sabilik ve küçüklük çağında bu daha ileri seviyededir. Çocuklara, yaratılışlarındaki farklılıklara göre ilim öğretmeleri ve meslek seçmeleri lazımdır. Çocuğun hangi ilim ve fene istidadı varsa, hangisiyle arası daha iyi ise, onun hakkında iyice düşünüp ve uygun olan ilim ve fenle çocuğun meşgul edilmesi gerekir. Eğer herkes ayın istidat üzerinde yaratılmış olsaydı, bazı önemli sanatlar ve birçok ilim ve fen yok olmak zorunda kalırdı. Çünkü herkes yüksek seviyedeki sanatlarla meşgul olmak isterdi, orta ve aşağı seviyedeki sanatlar ortaya çıkmaz ve alemin nizamı bozulur ve geçmiş felç olup giderdi (Canatan ve Yıldırım, 2009: 270).

Yaratılıştaki farklılıklar, sadece dar anlamda meslek seçiminin temeli olarak sayılmaz, aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki işbölümünde de dikkate alınması gereken özellikler olarak bilinmektedir. Düşünürler çocukları nasıl terbiye edip, büyütülmesi konusunda bazı yöntemleri şu şekilde sıralamaktadırlar (Canatan ve Yıldırım, 2009: 270-271).

1- Çocuk olunca ilk önce ona iyi bir ad koymak lazımdır. Eğer uygunsuz bir ad konursa tüm ömrü boyunca bundan utanır ve canı sıkılacaktır.

2- Çocukta ilk görülen güzel yeti ve ahlak hangisi ise o, öncelikle geliştirilmeli ve diğerlerinden ön sıraya yer verilmelidir.

3- Eğitimin birinci şartı çocuğu, onun kabiliyetini köreltecek insanlarla oturmaya ve uygunsuz şeylerle meşgul olmasına izin verilmemelidir. Çünkü çocuğun nefsi temiz olduğundan etrafındakilerin ahlaklarını hızlı almaktadır.

4- Çocuğu dostluk ve sevgi doğuran güzelliklerle büyütmeli, özellikle de akıl, şuur ve idrake tesir eden anlatma yoluna baş vurmak gerekmektedir. Para vermek, heveslendirmek ve soylu nesebini öne çıkartacak eğitim tarzlarından uzak durulmalıdır (Tusi, 2005: 220).

5- Bundan sonra çocuğa adet, an'ane, davranış kurallarını ve dini vazifesini öğretilmeli; bunları yaptığında ödüllendirerek, yerine getirmediği durumlarda da cezalandırması icap eder.

6- Çok yemek, çok içmek, çok yatmak ve pahalı elbiseler giydirmek gibi aşırılıklardan kaçınılması gerekir; kötü alışkanlık ve işlerden nefret etmesini sağlamak lazım. Bu işleri bebeklik yaşında başlaması gerekiyor.

7- Çok kınamayı adet edinip, her şeyi yasaklamaktan da kaçınılmalıdır. Çünkü bu çocuklarda yüzsüzlüğe ve arsızlığa sebep olmaktadır.

8- Çocuğun hiçbir şeyi gizlememesi için önlem almak gerekir. Çocuk bir şeyi gizliyorsa onun kötü olduğunu da biliyor demektir. O zaman bu kötülüklerden onu uzak tutulmalıdır.

9- Çocuklara az konuşmayı, konuşması gerekmediğinde susmayı, sorulduğunda cevap vermeyi ve büyükleri dinlemeyi öğretilmelidir.

10- Oynamak istediğinde oynamasına izin verilmeli ve güzel oyuncak ve oyunlarla oynatılması gerekir.

11- Anne-baba, öğretmen ve büyüklere saygı göstermeli ve itaat edilmelidir. Öğretmen gerekirse öğretim sırasında cezalandırılmalıdır.

12- Çocukluk devri geçip, gençlik devri başladığında ona yaşamın koşulları ve yolları öğretilmelidir. İlim öğrenecekse aşamalı olarak ve istidadına göre öğrenmesi gerekmektedir. Çünkü ilim ve meslek seçiminde kabiliyet önemlidir.

13- Eğer çocukta bir sanatı eğitim yoluyla kavrama yeteneği yoksa, hemen pratikte sanat öğrenmesi teşvik edilmelidir. Burada geçerli olan sıra ve aşama dikkate alınmalıdır. Sanatı, zevkli bir alışkanlığa dönüştürmesi gerekir.

14- Çocuk bir sanatı öğrenip, tamamlayınca onu evlendirerek evini ayırması lazım (Canatan ve Yıldırım, 2009: 272).

Kuşkusuz bu değerleri çocuğa en iyi şekilde ailesi verebilir. Çünkü çocuğun ilk tanıdığı, güvendiği, özendiği, sevdiği ve en köklü duygusal bağlarla bağlandığı kişilerin başında anne-baba gelmektedir. Bunun için aile yuvasından yoksun kalan çocukların terbiye ve öğreniminde, hatta ahlak ve ruh sağlığında ciddi sıkıntılarla karşılandığı görülmektedir (Çağın, 1992: 333).

1.8.3. Sevgi ve Saygı Değerleri

Aile çevresinin değeri, sevgi ve güvenliğin doğal kaynağı olduğundan ortaya çıkmaktadır. Sevgi duymak, şefkat görmek, çocuğun ihtiyaçları arasında yer almaktadır. Ailenin diğer görevlerindeki değişmelere oranla bu görevi çok az değişmektedir. İşte ailenin bu kalıcı görevi onun değerini giderek arttırmaktadır. Sevgi ile çocuk sağlıklı bir kişilik kazanır. Sevgi duymamış kişi karşısındakine de sevgi ile karşılık veremez (Tezcan, 1985: 159).

Bireyin gelişmesinde sevgi doğrudan etkili olduğu açıktır. Sevgi ilkesi çocuk eğitimi için temel bir unsurdur. Şefkat gören çocuk, sevgi ortamı içinde yetiştiği için özgüven duygusu daha kolay gelişecek ve iyilik kavramı onun zihin dünyasında yeterince yerleşecektir. Çünkü şefkat sahibi anne-baba, çocuk için sevgi objesi haline gelmekte ve çocuk onları memnun etmek için kendi çevresine de olumlu yaklaşacaktır. Ayrıca ailesiyle özdeşleşme süresi içinde anne-babanın özelliklerini kendine toplayarak, onlar olmadığı zaman bile çevresine saygı göstermektedir (Aydın, 2003: 144).

Sevgi insanın temel gıdasıdır. Eğer insan bu temel gıdayı aileden alırsa, daha sonra başkalarına da verir. Sevgi açlık ve susuzluk gibi sürekli doyurulmak istenen bir duygudur. Sevgi boşluğunu dolduracak, onun yerine geçebilecek başka bir şey gösterilemez. İnsan temiz havaya nasıl muhtaçsa, aynı şekilde sevgiye de muhtaçtır ve bu hayat devam ettiği sürece hissedilecektir (Özdemir, 2002: 125).

Bir aile sevgi ve saygı temelleri üzerine bina edilmektedir. Bunun için ailenin oluşumunda sevgi temel şarttır. Sevgisiz bir ilişkiden aile oluşturmak mümkün olamaz. Anne ve babaların çocuklarına karşı sevgisi normalde koşulsuz ve neredeyse sonsuz bir sevgidir. Birbirini seven ve bunu gösterebilen bir aile içinde yetişen çocuk, en temel ihtiyacı olan sevgi karşılanır (Araptarlı, 2013: 2).

Bunun için Tusi ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkiyi şu şekilde değerlendirmektedir. "Her şeyden önce bilmek gerekir ki, anne-babanın evlada sevgisi tabiidir ama evladın ana babaya sevgisi ise iradidir. İşte bu sebeple kanunlarda ana babanın evladına yardımından çok, evladın ana babaya yardım etmesi ve ihsanda bulunması gerektiğinden bahsedilmiştir ve emredilmiştir (Tusi, 2005: 236). Bu fark nedeniyle, geleneksel düşünce çocuk haklarından ziyade anne ve baba haklarından bahsediyor (Canatan ve Yıldırım, 2009: 280).

Anne-babaya saygı erdemine sahip olan evlat, Allah'ın birliğini kabul, ibadet, dine riayet, şükür ve kadirşinaslık erdemine tam manasıyla sahip olur. Anne-baba hakkını şu üç şeyle yerine getirebilir. Birincisi onları gönülden severek, sözde ve işte onların arzularına göre davranmaktır. İkincisi, kendileri istemeden onların erzaklarını ve kışlık ihtiyaçlarını karşılamak gerekir. Üçüncüsü, gizlide ve açıkta, hem bu dünyaları için hem de ahretleri için her zaman onların yardımcısı olmak gerekir (Tusi, 2005: 235).

Saygı aile bireylerinin temel bir ihtiyacıdır. Büyük küçük demeden birbirinin düşünce ve görüşlerine, duygularına önem veren, özel ihtiyaçlarını anlayışla karşılayıp, hoşgörülü davranan aile bireyleri kişisel sınırların farkında olup, birbirlerine karşı nasıl davranmaları gerektiğini bilirler. İlişkiler korkuya, ezmeye, sövmeye dayalı değildir. Fiziksel ya da duygusal şiddet kullanılmaz. Böyle bir aile ortamında aile üyeleri kendilerini değerli, onurlu ve anlamlı bulur, birbirlerinin özel yaşamlarına saygı gösterirler (Araptarlı, 3: 2013).

Saygı birçok şeyi kapsayan geniş bir duygudur. Zevklerimiz, duyu organlarımızı, davranışlarımızı, bakış açımızı, ifade edişlerimizi, tepkilerimizi, yeme alışkanlarımızı ve kısaca oluşumuza kadar birçok şeyi içine alır. Saygı olmayan yerde değer, öz veri, sevgi, fedakârlık ve güven olmaz. Bir anlamda hayat daha doğrusu birlikte yaşadığımız insanlarla ölene kadar bir arada kalabilmemiz saygıyla gerçekleşir. Birbirimizi tanımak, kültür ve değerlerimize önem vermek, dilimize ve dinimize saygı

göstermekle başlar. Toplumların bir arada kalma ölçüsü, birbirini anlaması, sevebilmesi ve kabullenebilmesi saygıyla oluşur (Kaya, 2: 2013). Saygı yardımlaşma, adalet ve paylaşma gibi duygular birçok kimsenin çocukluk yıllarında öğrendiği şekliyle ileriki yıllarda da devam eder. Aile ocağı bu yönüyle vazgeçilmez ve tabii bir kaynaktır. Toplumun huzurunu bozan anormal ve zararlı tiplerin çoğu küçükken düzenli bir aile içinde büyümedikleri düşünülür, ailenin duygusal eğitim eğilmesinin gerekliliği de ortaya çıkar (Bayraktar, 1995: 118).

İKİNCİ BÖLÜM

AFGANİSTAN VE CÜZCAN BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. AFGANİSTAN

2.1.1. Tarihi Durumu

Dünyanın en büyük istila yollarından birinin üzerinde bulunan Afganistan, bir sürü imparatorların gelip geçtiği bir yer olmuştur. Kaynaklara göre Afganistan'ın bu stratejik durumundan ilk defa eski İran'lılar istifade etmiştir. M.Ö. 500'de İran Hükümdarı Dara'nın orduları Afganistan'ı işgal ederek, yaklaşık iki asır buraya hakim olmuştur (Saray, 2002: 16). Daha sonra Afganistan'da sırasıyla şu devletler kurulmuştur: Esatiri, Ehamenişi, Yunanlılar, Muriya, Kuşani, Yefteli ve Türk devletleri kurulmuştur. Afganistan'da devlet kuran Yefteli hükümdarlarının bastırdıkları paraların üzerinde (Horasan Şahı) yazısı yer almıştır. Hatta Afgan devletinin kurucusu olan Ahmet Şah Dürrani bile kendini (Horasan Şahı) olarak tanıtmıştır. Afganistan adı resmi antlaşmalarda kullanılmıyordu. Bu ad ilk defa resmi olarak 1801'de İran ile İngiltere arasındaki antlaşmada kullanılmıştır (Mohammadı, 2010: 65).

Peştun kabilelerinin ülkede siyasi anlamda üstün olmalarından sonra Horasan yerine Afganistan isminin yerleştiğini görmekteyiz. Ancak 1919'dan sonra tüm ülkede Afganistan isminin gerçeklik kazandığını görmekteyiz. Peştun toplumunun ülkenin siyasi gücünü ele geçirdikten sonra kendileri dışındaki etnik ve dini gruplara karşı çok da demokratik olmayan yöntemler izlediği ve diğerlerini ihmal ettiği söylenebilir.

Afganistan'da milli düşüncenin olmayışı ve milli düşünce ile diğer etnik grupların kimliği arasında bir çatışmadan kaynaklanan kimlik sorunu, yeni problemleri de beraberinde getirmiştir. Başka bir ifade ile Afganistan devletinin siyasetinde Afgan kelimesi her zaman Peştun kelimesiyle aynı manada kullanılmış ve bu doğrultuda milli düşünce ve milli değer oluşturulmaya çalışılmıştır (Mohammadı, 2010: 65-66).

Bu bölgede İslamiyet, Hz. Osman zamanında Basra valisi olan Abdurrahman bin Semure'nin bölgeye gönderilmesiyle başlamıştır. Afganistan İslamiyet'le tanıştıktan sonra herhangi bir güç buralarda hükümet kuramamıştır. Bu durum İran Samani devletinin IX. Yüzyılın ikinci yarısında Afganistan'ın büyük bir kısmını ele geçirmesine

kadar sürmüştür. Samani devleti zayıflayınca ordunun büyük kısmını teşkil eden Türkler, bu durumdan istifade ederek Sebuk Tegin önderliğinde X. Yüzyılın sonlarına doğru Gazne'de Gazneli Devletini kurmuştur. Afganistan'daki Gaznelilerin hakimiyeti Sultan Mesut'un 1041 yılında Selçuklulara yenilmesiyle sona ermiştir (Saray, 1988: 404).

Gazne'li devletinden sonra bu bölgede Selçukluların kurmuş olduğu devlet XII. Yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. Selçukluların son hükümdarı olan Sultan Sancar'ın ölümünden (552-1157) sonra zaman zaman Selçukluları tehdit eden Gurlular ülkeyi ele geçirerek hakimiyet kurmuşlardır. Gurluların devleti XII. Yüzyılın sonlarına doğru Harezmsah Sultarı olan Alâeddin Muhammed tarafından ortadan kaldırılmıştır. Harezmsahlı'ların hakimiyeti kısa bir süre sonra 1220 yılında Moğollar tarafından yok edilmiştir. Moğolların bu bölgedeki hakimiyeti Timur tarafından yok edildikten sonra, onun torunlarından biri olan Babür (1483-1530) yılında bu bölgelerde hakimiyet kurmuştur. Babür Devletinin iç huzurunun bozulmasından yararlanan Peştun kabilelerinden biri olan Yusufzeyliler, ülkenin güney kısımlarındaki Peşaver bölgesinde yerleşmişlerdir (Saray, 1988: 405).

1732 yılında Nadir Şah Kandihar'ı fethettikten sonra adını Nadirabad'a değiştirir. Kandihar'daki Abdali kabilesinin reisi Ahmet han zamanla Nadir Şahın yakın komutanlarından biri oluyor. 1747'de Nadir Şahın öldürülmesinden sonra, Ahmed han, kumandası altında bulunan Abdali kuvvetleriyle birlikte Nadirabad'a doğru yola çıkar. Nadirabad'ı kolaylıkla feth ederek, adını tekrar Kandihar'a değiştirir. Oradaki Abdali Reisleri tarafından Hükümdar ilan edilir. 1773 yılında Ahmed Şah öldükten sonra, ikinci oğlu Timur Şah babasının yerine geçmiştir. 20 yıl hükümet eden Timur Şah 1793 yılında vefat etmiştir (Cerah, 1880: 23-26).

Timur Şah'ın ilk işi kendisine muhalefet eden abisi Süleyman'ı kör ederek susturmak olmuştur. Timur Şah başkenti Kandehar'dan Kabil'e nakletti. Timur Şah döneminde imparatorluk yavaş yavaş dağıldı. 20 yıl saltanat süren Timur Şah 1793 yılında vefat etmiştir. Timur Şah'ın ölümünden sonra bir sürü kız oğullarının içinden Zaman Han babasının başbakanı Payende Han'ın yardımıyla tahta geçmiştir. Zaman Han'ın tutumunu onaylamayan kardeşleri Mahmut Şah ve Hümayun Şah ona isyan ediyorlar, Mahmut Şah Fetih Han'ın yardımıyla kardeşi Zaman Han'ı yenip yerine tahta

geçmiştir. Mahmut Şah'ın Genç oğlu Fetih Han'ın gözlerini kör ederek öldürmesi Barekzey kabilesini kızdırmıştır. Fetih Han'ın kardeşleri ve oğulları Mahmut Şah'a karşı ayaklanmıştır. Böylece Dost Muhammad Han tarafından Mahmut Şah hükûmetine son verilmiştir. Yönetim 70 sene sonra 1826 yılında Dürraniler'in Sadozey kolundan, Barekzeyler'in (Mahammedzey) koluna geçerek, Afganistan'da hakimiyet başka bir kabileye geçmiştir.(Cerah, 1880: 26-28).

Dost Muhammed Han döneminde imparatorluk küçülüp emirlik şeklini alıyor. Bunun için Dost Muhammad Han kendisini ilk Emir (Emir'il-Müminin) olarak ilan ediyor. 1863 yılında Emir Dost Muhammad Han öldükten sonra, her ne kadar kabile reisleri Şir Ali Han'ı istemeseler de kendini babasını veliahttı olarak ilan ediyor. Şir Ali Han'ın aslında meşhur bir siyasetçi olmamasına rağmen bir İngiliz düşmanıdır. Şir Ali Han 1866 yılında, Abdurrahman Han ile yaptığı savaşta yenilgiye uğramıştır. Böylece onun yerine Abdurrahman Han tahta geçmiştir (Cerah, 1880: 37). Abdurrahman Han'ın İngilizlerin adamı olduğu için onların isteği üzere Diyorend anlaşmasını imzalamıştır. O, izlediği iç ve dış politikaları ülkeyi zor duruma sokmuştur. Onun, Hazaralar'la Peştunlar arasında oluşturduğu düşmanlık günümüze kadar devam etmektedir. Abdurrahman'ın bu yaptığı ülkedeki milletlerin ayrılığına ve birbirleriyle düşmanlığa sebep olmuştur. Abdurrahman Han'ın ölmeden önce yaptığı vasiyet üzere oğlu olan Habibullah Han onun yerine tahta geçmiştir (Kabili, 1997: 12).

19 Şubat 1919 yılında Habibullah Han'ın ölümü üzerine oğlu Emanullah Han, onun yerine tahta geçmiştir. Emanullah Han'ın iç ve dış siyasetinde İngilizlerden bağımsız olmak için arasındaki münasebeti bozmuştur. Birinci dünya savaşından yeni atlatan ve Rusya ile olan düşmanlığından dolayı İngilizler mecbur olarak 8 Ağustos 1919 yılında Afganistan'ın bağımsızlığını kabul etmiş ve Ravulpindi Antlaşması'nı imzalamıştır (Bradşer, 1991: 4).

Emanullah Han 1929 yılında bazı ülkeleri Avrupa, Türkiye Mısır ve Hindistan'ı gezdikten sonra ülkesine döndüğünde, Afganistan'da Atatürk'ün yaptığı gibi bazı değişiklikleri yapmayı planlamıştır. Emanullah Han, getirdiği yenilikleri her ne kadar uygulayamamışsa da halkın tepkisini çekmiş ve bu tepkiler sonucunda 1929 yılında Baçe'i Sakev tarafından Afganistan'ı terk etmek zorunda kılmıştır. Emanullah Han'dan sonra Şah hanedanından olan Nadir Şah, kardeşleriyle birlikte Rusların yardımıyla

Peşaver üzerinden Afganistan'a girerek kısa bir zamanda Kabil'i kontrol altına almayı başarmıştır (Bradşer, 1991: 6,7).

Nadir Şah, 1929'de iktidara geldikten sonra Emanullah Han'ın bütün reformlarını iptal ettiğini açıkladı. Nadir Şah Moskova'yla ilişkilerini de azaltmaya başladı.

Nadir Şah'ın iktidarı fazla uzun sürmedi. 1933 yılında bir okulu ziyaret ederken, okulun öğrencilerinden biri tarafından bıçaklı saldırıya uğradı. Aldığı darbeden kurtulamayarak vefat etti. Nadir Şah'ın ölümünden sonra 19 yaşındaki oğlu Muhammed Zahir Şah tahta geçti. 1933'ten 1973'e kadar kırk yıl boyunca Afganistan'a Şahlık eden Muhammed Zahir Şah, dış dünya ile çok ilgisi olmayan zayıf bir hükümdardı. Bunun için onun adına devleti amcası başta olmak üzere başka akrabaları yönetti (Oğuz, 2001: 69). Zahir Şah'ın yeni "Demokratikleşme programı" komünistlerin müdahalelerinden dolayı Kralın istediği şekilde sonuç vermeyince, bir tedbir olarak 1963 yılında Davud Han'ı Başbakanlık görevinden uzaklaştırdı. Davud Han Kral'ın ülkeyi tek başına yönetmesini bir türlü hazmedemiyordu, kendisinin ülkeyi daha iyi yöneteceğini düşünüyordu. Gerçekten de Muhammed Davud, Kral Zahir ile kıyaslanırsa ondan daha yetenekli ve daha faal bir yönetici olduğu görülmektedir.

Afgan ordusundaki solcu subaylar Davud'u destekliyorlardı, çünkü çoğu onun Başbakanlığı döneminde Davud'un isteğiyle eğitim için Sovyetler birliğine gönderilmişti. Solcu subaylar mevcut düzenden zaten memnun değillerdi. Davud ihtilal planını aldıktan sonra subayların yanı sıra sivil Halk ve Parçamilerin de görüşünü aldı. Kralın bu kritik dönemde İtalya'ya gitmesi, Davud'a bu fırsatı hazırladı, 17 Temmuz 1973 günü Kral Zahir İtalyada dinlenirken, Davud'u destekleyen ordu Kraliyet köşkünü ve Radyo-Televizyon istasyonu gibi önemli yerleri işgal ederek Kraliyete el koyduğunu açıkladı (Oğuz, 2001: 85-86).

Davud Han iktidarı ele geçirmek için komünistleri ustaca kullandıktan sonra, onlardan kurtulmak istiyordu. Çünkü artık onlara ihtiyacı kalmamıştı. Fakat Davud'un bu hareketi kendisine pahalıya mal oldu. 27 Nisan 1978 Davud Han Başbakanlık Sarayında ailesiyle birlikte kötü bir şekilde öldürülmüştür (Oğuz, 2001: 88-99).

Muhammed Tereki, Sovyetler Birliği'nin desteğini alarak Nisan 1978 yılında Afganistan devletinin başına geçmiştir. Muhammed Tereki'nin izlemiş olduğu iç ve dış

politika, yakın çalışma arkadaşlarının ve özellikle Hafızullah Emin'in karşı çıkmasına neden olmuştur. Hafızullah Emin, Sovyetler Birliği'nin isteğinin tersine Eylül 1979 yılında Muhammed Tereki'yi öldürterek Afganistan devletinin başına geçmiştir. Ama bu iktidar fazla sürmemiş, Sovyetler Birliği Afganistan'a askeri bir müdahalede bulunarak, Hafızullah Emin'i öldürdükten sonra Babrak Karmal'i başa geçirmiştir (Saray, 1988: 407).

Karmal'den sonra Necibullah iş başına geçince en büyük destekleyicisi olan Sovyetler Birliği'nin yardımlarını da kaybetmiştir. Necibullah hükümeti her geçen gün gücünü kaybetmekteydi. Direniş güçleri her fırsatta devlete ağır hasar vermekteydiler. Necibullah'ın ilk attığı adım, direniş güçleriyle ateşkes ilan etmek olmuştur. Necibullah, hem iç hem de dış siyaseti düzene koymaya çalışırken direniş güçlerinin ülkenin önemli vilayetleri ve Kabil yakınlarında bulunan ve ülkenin en önemli havaalanı olan Bagram havaalanını ele geçirmelerinden sonra istifa ederek Kabil'de bulunan Birleşmiş Milletlere sığınmıştır. Ekim 1996 yılında Kabil'in, Taliban tarafından ele geçirilmesinden sonra Necibullah, yanında bulunan kardeşiyle birlikte idam edilmiştir (Mohammadı, 2010: 68).

Necibullah hükümeti, düşürülmeden önce bazı Mücahit grupların liderleri Pakistan'da bulunan Peşaver kentinde bir araya gelerek Afganistan'da kurulacak olan İslami Devlet ile ilgili bazı anlaşmalar yapmışlardır. Afganistan İslam Devleti'nin ilk Cumhurbaşkanlığına iki ay süreyle Sıbgatullah Müceddedi seçilmiştir. Başbakanlığa Abdurresul Seyyaf ve dış işleri bakanlığına da Gülbeddin Hikmetyar seçilmiştir (Saray, 1988: 411). Bazı Mücahit grupları, ülkede oluşmuş olan siyasi boşluğu kendi lehlerine kullanmaya başlamışlardır. Mücahit gruplar birbiriyle savaşırken Kandehar'da Taliban hareketi ortaya çıkmıştır. Taliban kısa bir zaman içerisinde yaklaşık olarak ülkenin %90'lık bir kesimini ele geçirdikten sonra Mücahit gruplar, Birleşik Cephesi adıyla Taliban'a karşı birleşmiştir. 11 Eylül saldırısından sonra ABD, bu saldırılardan Taliban örgütünün desteklediği El-Kaide'yi sorumlu tutmuştur. ABD, Birleşik Cephesi'nin yardımıyla Taliban rejimini ortadan kaldırmıştır. Bonn'da Birleşmiş Milletlerin yardımıyla Mücahit gruplar bir araya gelerek bazı anlaşmalara varabilmişlerdir. Hamit Karzai Afganistan'ın ilk geçici cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Mohammadı, 2010: 69).

2.1.2. Coğrafi Durumu

Orta Asya Hindistan ve Ortadoğu'nun kesiştiği bir bölgede yer alan Afganistan 635000 km²'lik yüzölçümüyle yaklaşık ABD'nin Texas Eyaleti büyüklüğünde bir ülkedir (Oğuz, 2001: 37).

Afganistan dağlık bir ülke olup, şu ülkeler arasında denizden uzakta kalmaktadır (Eyyübi, 2011: 14). Kuzeyde Türkmenistan, Özbekistan, Doğuda Tacikistan ve Çin, Güney ve Güneydoğuda Pakistan ve Batıda ise İran ile sınırdadır (Oğuz, 2001: 37). Afganistan, Kuzeyde Tacikistan ile 1206 km, Özbekistan ile 137 km ve Türkmenistan ile 744 km, Doğuda Çin ile 100 km, Güneyde Pakistan ile 2500 km ve Batıda İran ile 900 km sınır paylaşıyor (Eyyübi, 2011: 14).

Hindukuş dağları, ülkenin kuzeydoğusundan güneybatısı yönüne doğru uzanmaktadır. Ülkede bulunan bu dağlar silsilesi ülkeyi kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Hindukuş dağlarının en önemli geçidi ise Şiber'dir. Ülkenin güneyinde yer alan Süleyman, kuzeyinde yer alan Bendi Türkistan dağları ve orta kesiminde (Hazaracât)'ta yer alan dağlar bir şerit olarak doğuya (Pamir)'e doğru uzanmakta ve Çin'e komşu olmaktadır. Afganistan, yeraltı kaynakları açısından da zengin bir ülke sayılmaktadır. Son dönemde ülkenin çeşitli yerlerinde petrol ve doğal gaz yataklarının Rus döneminden daha fazla bulunması, ülkede devam eden savaşların ve kargaşaların nedenlerinden biri olduğu söylenebilir (Mohammadi, 2010: 69-70).

Afganistan belli illere ayrılmasının yanı sıra devlet tarafından kolay yönetebilmek ve güvenliği sağlamak için 9 ayrı bölgeye bölünmüştür.

1. Kuzey bölgesinde: Balh, Semengan, Jawzjan, Saripul ve Faryab İlleri bulunmaktadır.
2. Kuzey Doğu bölgesinde: Kunduz, Bağlan, Tahhar ve Bedahşan İlleri bulunmaktadır.
3. Kuzey Batı bölgesinde: Herat, Badgis ve Gur İlleri bulunmaktadır.
4. Güney bölgesinde: Hilmend, Kandahar, Zabul ve Urazgan İlleri bulunmaktadır.
5. Güney Batı bölgesinde: Ferah ve Nimruz İlleri bulunmaktadır.
6. Güney Doğu bölgesinde: Ganzi, Pektiya ve Pektika İlleri bulunmaktadır.

7. Doğu bölgesinde: Nangerhar, Kuner ve Legman İlleri bulunmaktadır.
8. Merkezi bölgede: Kabil, Pervan, Kapisa ve Bamyana İlleri bulunmaktadır.
9. Kabil şehri de ayrıca 11 mahalleye ayrılmaktadır (Ariz, 2003: 42).

2.1.3. Dini Ve Sosyo-Kültürel Yapısı

Afganistan toplumunun soysa-kültürel hayatında din unsurunun önemli bir yeri vardır. Afganistan'ın sınırları içerisinde bulunan Gazni, Herat ve Belh gibi illerde İslam dünyasında da bilinen büyük sofi şair ve yazarlar yetişmişlerdir (Saray, 1988: 403).

Anayasanın ikinci maddesinde Afganistan Devleti, Devlet-i Cumhuri İslam'ı olarak, Afganistan'ın dini ise İslam olarak geçmektedir. Afganistan'da yaşayan halkların % 99'u Müslüman olup, bunlardan % 82'si ehli-sünnet, % 17'si Şii ve kalan % 1'i ise başka dinlere mensuptur (Eyyübi, 2011: 19). Şii (Hazara) grubunun yaklaşık iki yüz bini İsmailiye Mezhebine mensup olup, geri kalan kısmı ise Cafer'idirler (Roy, 1990: 57).

Afganistan toplumu geleneksel bir yapıya sahip olduğundan dinî önderlerinin vermiş oldukları hükümler, hükümetin koymuş olduğu kanunlardan daha fazla değer görmektedir. Ülkenin tarihinde de bunları görmek mümkündür. Geçmiş hükümetlerin yapmış oldukları Batı tarzı reformlara, dinî liderlerin önderliğinde hükümete karşı çıkmıştır.

Batılı ülkeler, dinî önderlerin nüfuzunu azaltmak amacıyla Afganistan'ı seküler eğitim yönetimiyle modernleştirmeye çalışmışlardır. Bu ülkeler, bu amaçla Kabil'de ve özellikle büyük şehirlerde birçok okullar açmışlardır. Ancak bu çabalara karşı yine de dinî önderler ve sofilerin eski önemli fonksiyonu devam etmiştir (Mohammadi, 2010: 71).

2.1.4. Etnik Durumu

Afganistan'ın, Asya'nın merkezinde yer alması nedeniyle etnik grupların veya kavimlerin birleşme noktası olarak nitelendirilmektedir. Başka bir ifade ile Afganistan'ın etnik yapısı çoğulcudur (Mohammadi, 2010: 86). Afganistan'ın nüfusunu oluşturan ahalinin etnik yapısı oldukça karışık görünüyor. Bu karışıklığın sonucunda

Afganistan'ın milli devlet halını alması biraz geç olmuştur (Kalafat, 1994: 7). Etnik grupları ise yirmiden fazla olup, nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan etnik gruplar şunlardır: Peştunlar (Afganlar), Türkler (Özbekler, Türkmenler, Kırgızlar, Kazaklar, Aymaklar, Kızılbaşlardır, Tacikler (Farslar), Hazaralar, Araplar, Beluçlar, Nuristanılar, Hindular, Yahudiler vs.dir (Eyyübi, 2001: 17-18).

Afganistan'ın yüzölçümü farklı kaynaklarda farklı gösterildiği gibi, nüfusu da farklı kaynaklarda farklı gösterilmiştir. 2001 yılında Afganistan'ın nüfus kurumu yaptığı nüfus sayımında ülkenin nüfusunu 1,5 milyon göçebe ile birlikte 26,5 milyon olarak tahmin etmiştir. Yurt dışındaki Afganistanlılar bu sayının içine girmemektedir. 13,6 milyon erkek ve 12,9 milyonu kadınlar oluşturmaktadır. Bu tahmin ülke nüfusunun %5,9'u şehirlerde ve %19,1'i ise kırsallarda yaşadığını göstermektedir. Ülkedeki göçmenler şehir ve kırsallarda yaşayan rakamlardan hariçtir (Salname, 2001: I). Afganistan'da yıllık ortalama yaşam süresi 46 olarak dünyanın en düşük oranını oluşturur. Okuma yazma oranı da çok düşüktür (Demirel, 2003: 17).

Afganistan'ın en kalabalık nüfusunu oluşturan etnik grupların özelliklerini şöyle söyleyebiliriz: Son araştırmalara göre ülke nüfusunun %34'lük bölümünü oluşturan ve ülkenin en kalabalık nüfusuna sahip olan Peştunlardır (Mohammadi, 2010: 86). Afganistan'ın doğu bölgelerinde yaşayan bir etnik grubu oluştururlar. Bunlar Peştu dilini konuşurlar, Peştun (Pahtan) halkı yaklaşık altmış farklı kabileden oluşmaktadır.

Kabile adı (soyu) miras ve mirasa sahip olma hakları, kabile konseyinde söz sahibi olma hakları ve kabile toprakları kullanma hakkını veriyor. Kadınlar, kişisel kazalar ve mallar üzerindeki anlaşmazlıklar genellikle aileler ve kalanlar arasında kan davasına dönüşüyor. Bu kan davası ve iller arası kan davaları, eğer kabile konseyi veya kalanlar tarafından çözülmezse, nesilden nesile geçen bir davaya dönüşebilmektedir. Şehirlerde yaşayan yüksek eğitilmiş Peştunlar dışında diğer Peştun kabileleri çadırda yaşayan göçebelere aittir. Peştunların %99'u Müslüman olup Sünni mezhebindedirler (Demirel, 2003: 18).

Türkler (Özbekler ve Türkmenler), Afganistan'ın en kalabalık etnik gruplarından biridir. Türklerin yaşadığı yer Afganistan'ın kuzey bölgesi "Afgan Türkistan'ı" olarak bilinir. Bu bölge her ne kadar Afganistan sınırları içinde kalsa da, Hazar Denizinden Kaşgar Urallardan Hindukuş Dağları'na kadar uzanan büyük Türkistan'ın doğal bir

parçası olarak bilinmektedir. Ülkenin en doğusundaki Vahan Koridorundan en batısındaki tarihi Herat kentine kadar uzanan Afganistan Türkistan'ı, Katağan ve Türkistan olmak üzere iki bölgeye ayrılır. Adını Özbek aşiretinden alan Katağan bölgesinin merkezi Kunduz, Türkistan'ın merkezi ise Şibirgandır (Oğuz, 2001: 43).

Afganistan Türklerinin en kalabalık grubunu oluşturan Özbekler, Afganistan'ın kuzeyinde yaşarlar, onların en çok yaşadığı şehirler: Mezar-i Şerif, Meymene, Şibirgan, Serpul, Kunduz, Andhuy, Feyzabad, Katağan, Bedahşan, Eybek, Taşkurğan, Herat ve Akçadır. Afganistan'ın ikinci Türk grubu olan Türkmenler (Osman, 2010: 161-162), yine Afganistan'ın kuzeyindeki Kunduzdan en Batıdaki Herat'a kadar yaşarlar. İran veya Türkmenistan'daki Türkmenlerden farklı olarak, Afgan Türkmenlerinin çoğu Ersarı boyuna aittirler. Bu iki grubun dışında ayrıca Kazak, Kırgız ve Kızılbaş gibi diğer Türk toplulukları Kuzey bölgesinde yaşamaktadırlar (Oğuz, 2001: 44-45).

Afgan Tacikleri de Tacikistan'a kadar uzanan Hindukuş Dağlarının kuzeydoğusunda yaşamaktadırlar. Dağlık bölgelerde yaşayan köylü Tacikler göçmen çiftçiler ve çobanlar olarak çalışırlar. Kabile halinde yaşamalarına rağmen en az kabile organizasyonuna sahiptirler. Şehirli Taciklerin çoğu genelde tacir olarak ya da büyük ölçüde yetenekli sanatçılar olarak çalışırlar. Kendi değerlerini ve geleneklerini korumak Tacikler için şarttır. Taciklerin % 99'u Sünni Müslümandır. Fakat uzak dağ bölgelerinde yaşayan Taciklerin bir kısmı İsmaili Şii Müslümandır (Demirel, 2003: 19).

Hazaralar Afganistan'ın merkezi denilen Hazaracat bölgesinde yoğun olarak yaşıyorlar. Şimdilerde ise Hazaraların büyük şehirlerde ve özellikle Kabil'de yoğun olarak yerleştiklerini görüyoruz. Hazaralar genel olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşıyorlar. Eski dönemlerde Hazaraları Afganistan siyasetinde görmek pek mümkün değildi, ama son zamanlarda devletin çeşitli kademelerinde etkin bir şekilde görebiliyoruz. Hazaraların çoğu Caferi mezhebine mensup olmakla birlikte içlerinde Hanefi ve İsmaili mezheplerine bağlı olanlarını da vardır (Mohammadi, 2010: 87).

Afganistan'da bu etnik grupların dışında Beluçiler, Nuristani kavimler, Hindular, Kızılbaşlar, Cetler ve Paşeyiler gibi nüfusu diğerlerine göre daha az olan gruplar da bulunmaktadır (Mohammadi, 2010: 88).

2.1.5. Ekonomik Durumu

Afganistan, dünyanın yeraltı zenginlikleri bakımından en zengin ülkeleri arasına girmiş olmasına rağmen ekonomik bakımdan yoksul ülkeler arasında yer almaktadır (Mohammadi, 2010: 95). Çünkü Afganistan'ın yer altı kaynakları henüz kullanılmamaktadır. Yer altı kaynakları, doğal gaz, demir, bakır, tuz, taş kömürü, altın, gümüş, yoranıym vs. bol miktarda bulunmaktadır. Afganistan'ın demir ve bakır madeni dünyanın üçüncü büyük demir ve bakır madenini oluşturmaktadır. Ülkenin doğal gazı 100 ile 150 bilyon metre küp tahmin edilmektedir ki eskiden ülkenin yaklaşık %50 ihracını oluşturuyordu (Emiri, 2004: 50). Afganistan ekonomisinin en önemli kaynaklarını tarım, hayvancılık, ticaret, endüstri ve madencilik oluşturmaktadır. Afganistan'da nakil güçlüklerinden dolayı madencilik gelişmeyip, onun yerinde daha çok tarım ve hayvancılık tercih edilmiştir (Saray, 1988: 403).

Afganistan'ın durumu 1978 yılı yıllarda günden güne iyiye gidiyordu. Daha sonra Rusya'nın işgaliyle birlikte ekonomi eskisinden daha küçüldü. Ülkede başlayan savaşlarla birlikte, yollar, su kanalları, fabrikalar bozuldu; insanlar dünyanın dört bir tarafında göç etti. Sovyetler birliğinin dışındaki ülkeler karşılıklı ve karşılıksız olan yardımlarını Afganistan'dan kestiler.

Afganistan'ın milli gelirinin yaklaşık %50'si ziraat sektöründen temin edilmektedir. Ülkenin işgücünün %72'si bu sektörde çalışmaktadır. Maalesef ülkede çıkan istikrarsızlıklardan en çok bu sektör zarar görmüştür. İşsizlik ve istikrarsızlıktan dolayı halkın geliri giderlerini karşılamaz duruma geldi. 2000 yılında Kabil'de yapılan bir araştırmada "insanların %51'i fakirliğin altında yani hayatlarını devam ettiremeyecek durumda" olduğunu göstermektedir. Normal bir memur aldığı maaş ile geçinemiyor, mecburen evdeki eşyasını satarak geçimini sağlıyordu(Emiri, 2004: 23, 34, 35 ve 124).

2.2. CÜZCAN

2.2.1. Tarihi Durumu

Cüzcan Afganistan'ın kuzey bölgesindeki illerinden olup, zengin kültüre ve eski bir tarihe sahiptir. Asıl adı Guzganan veya Guzgan (گوزگان ویا گوزگانان)dir. Araplar buna

Cüzcanan veya Cüzcan demişler (جوزجان ویا جوزجانان)dir.(Yarqin, 2010: 27) Cüzcanan Horasanın büyük bölgelerinden sayılıp, bazı tarihçiler ve coğrafyacıların kavline göre Cüzcan büyük bir bölge olup, Yakubi (h. 284), Astğrı (h. 340), İbn Hukal (h. 360) ve Aşkal'ül-Alem'in müellifine (h. 4. asır) göre Seripul, Sançarek, Kandrum, Faryab Şibirgan ve Meymene Cüzcan'ın şehirlerindedir (Yemin, 2001: 145).

Cüzcan ikinci derece kuzey illerinden biridir. Cüzcan'ın coğrafi konumu Balh, Saripul ve Faryab İllerinin arasında olup (Kumiyet-i Muazzep, 2009: 5), Batı'da Faryab, Güney'de Saripul, Doğu'da Balh ve Kuzey'de Özbekistan ve Türkmenistan ile sınırdır (Yarqin, 2010: 2). Cüzcanın yüzölçümü 14660 km² olup, nüfusu son araştırmalara göre 470000 kişi olarak tahmin edilmiştir (Kumiyet-i Muazzep, 2009: 5).

Cüzcan deniz seviyesinden 397 m yüksek olup (Yarqin, 2010: 2), Kabil'den 756 km, Balh'tan 135 km ve Faryab'dan 202 km uzaklıkta yer almaktadır (Yemin, 2001: 145).

Cüzcan iklim olarak genelde kurak bir il olup, bir yıl içinde hava durumu ciddi bir değişikliğe sahiptir. Çünkü kışın hava durumu -1'den -10'a kadar düşüp, yazın havanın sıcaklığı 45'den 50'ye kadar yükselmektedir. Hava durumu Mayıs ayında normalleşip 30 derece oluyor. Hava durumunun gece ve gündüzün çok farklı olduğu dönem yazdır (Yarqin, 2010: 2).

Cüzcan'ın bölge idareleri toplam on ilçeden oluşmaktadır. Bunların isimleri: Akça, Murdiyan, Feyzabad, Kamyab, Mingecik, Kaneqa, Qerqin, Quştippe, Derzab ve Kacedukkudur. Cüzcan'ın merkezi Şibirgan olup, toplam 486 köyü vardır (Eyyübi, 2011: 53).

Cüzcan ziraata uygun düz arazisiyle, ormanlarıyla, yeraltı kaynakları ve doğal gazıyla Afganistan'ın zengin bölgelerinden biri sayılır. Tarım, hayvancılık, deri işlemecilik, yon işlemleri, halı dokumacılık ve el dokumaları bu ilin gelir kaynakları sayılır. İç savaşlarından önce Afganistan gelirinin %46'sı doğal gazın ihracından karşılanırdı (Kumiyet-i Muazzep, 2009: 5).

2.2.2. Etnik Durumu

Cüzcan çoğulcu etnik grupların yaşadığı illerden sayılır. Günümüzde bu ilde yaşayan etnik gruplar şunlardır: Öbekler, Türkmenler, Araplar, Peştunlar, Tacikler, Kazaklar, Hazaralar ve Kızılbaşlardır. Eskiden Afşarlar, Karakalpaklar, Hindular ve Yahudiler de yaşıyorlarmış (Yarqin, 2010: 29).

Özbekler Cüzcan ilinin Qarqin ve Kamab ilçesi dışın bütün köy ve kasabalarında yaşamaktadırlar. Bunun için Özbekler Cüzcan ilinin en büyük etnik grubunu oluşturmaktadırlar. Türk soylarının Amu Derya ve Hindukuş dağlarının güneyine göç etmeleri ta Kuşanlar ve Yaftalılar zamanından beri başlamıştır. Maveräüner'den Horasan ve Hindustan'a kadar giden Türk İmparatorları: Gazneliler, Selçuklular, Horazimşahiler, Timuriler, Şeybanılar ve Babürilerdir (Yarqin, 2010: 33).

Cüzcanın ikinci büyük etnik grubu Türkmenlerdir. Türkmenlerin bu bölgedeki tarihleri yukarıda söylediğimiz Türk soylarıyla beraber geliyor. Cüzcanın üçüncü büyük etnik grubu Araplardır. Arapların bu bölgede İslam dinini yaymak için gelip daha sonra bazıları buralarda yerleşmişlerdir. Afganistan'daki Araplardan sadece dört köyün konuştuğu dil Arapçadır. Diğerlerinin dilleri Arapça olmayıp bazıları Farsçanın bir şivesiyle ve bir kısmı da Özbekçenin bir şivesiyle konuşurlar. Peştunlar Cüzcanın dördüncü etnik grubudur. Peştunların bir kısmı bu bölgeye daha sonra getirilerek devlet arazilerinin çoğu onlara dağıtılmıştır. Cüzcanın beşinci etnik grubu Taciklerdir. Bunların bir kısmı Emir Habibullah Kalekani döneminde ordunun komutanları olarak getirilmiş ve Kalekani devletinin yıkılmasından sonra tekrar kendi memleketlerine gidemeyince buranın yerleşik halkı olarak kalmışlardır. Bunlar İstaliften geldiği için bunlara İstalifi kavmi diyorlar. Cüzcanın altıncı etnik grubu Afşarlardır. Bunlar Türk soylarından olup bu bölgeye Nadir Afşar döneminde gelmişlerdir. Cüzcanın yedinci etnik grubu Hazaralar ve Kızılbaşlardır. Bunların sayıları çok az olup genelde devlet mamurlarıdır. Cüzcanın sekizinci etnik grubu Halkanılardır. Bunlar Derzab ilçesinde yaşamaktadır. Halkanıların dilleri yarı Derice ve yarı Özbekçedir. Kendi içlerinde Derice ve dışarıda Özbekçe konuştukları için bunlara iki dilli diyorlar. Cüzcanın dokuzuncu etnik grubu Kazaklardır. Kazakistan bağımsızlığını kazandıktan sonra bu Kazakların çoğu kendi ülkelerine tekrar dönmüşlerdir. Yine de bazıları Cüzcan'da kalmışlar (Yarqin, 2010: 33-49).

Eskiden Şirbigan'da bazı Hindular yaşıyorlarmış ve bunlar çay ticaretiyle meşgullermiş. Şirbigan'da yaşayan Yahudiler de İkinci dünya savaşından sonra İsrail devleti kurulunca oraya çağırılmışlardır (Alim, 2001: 66).

2.2.3. Dini Ve Sosyo-Kültürel Yapısı

Cüzcan halkı yüzde yüz Müslüman ve Hanefi mezhebine bağlı olmasının yanında birkaç Hazara (Şii) ailesi yaşamaktadır. Cüzcan halkı mezhep ve inançlarına sıkı sıkı bağlı olup, dini önderlere, velilere, camiler ve manevi kişilere son derece saygı duyarlar. Her mahalle kendi camii imamlarının maaşını kendileri öderler. Bu camii imamları, o kavmin çocuklarını okutur (Yarqin, 2010: 114).

Cin, peri, muska vs. gibi şeylere inanıp, onların kendi hayatlarında tesirlerinin olduğu inancındadırlar. Güneş ve ay tutulmasını toplum içindeki yaşanan günahlara bağlarlar. Bunun için güneş ve ay tutulduğunda camilerde ezan okunur, def çalınır. Bazı yaşlılar ise nafile namazı kılarlar. Depremleri de aynı şekilde işlenen günahlara bağlayıp, insanların Allah'ın gösterdiği doğru yola gitmedikleri için olduklarına inanırlar. Yıl kuraklık gelirse hacet namazı veya yağmur namazı kılarlar (Yarqin, 2010: 115).

Akşamüstü öten horozların uğursuzluk getirdiklerine inanırlar. Ölülere saygı duyarlar, ara sıra onların ruhunun hoşnut olması için hatım indirirler ve sadaka ederler. Ziyaretlere saygı gösterirler ve onlara nezir verirler ve buna benzer şeylere totem ederler (Yarqin, 2010: 116).

Cüzcan halkı dini meseleler ve inançları dışında kültürel ve toplumsal değişmelere ayak uydurarak, bu değişimin getirdiği bazı yeniliklerin karşısında bu şekilde mücadele ederler. Modern teknolojiden okullarda, evlerde ve lazım olduğu her yerde kullanırlar. Cüzcanın merkezi ve bazı ilçelerinde doğal gaz ve elektrik kullanırlar (Yarqin, 2010: 120-121).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

3.1.ÖRNEKLEM GRUBUNUN OLGUSAL KİMLİĞİ

3.1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyetine Göre Dağılımı

Tablo 3.1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.

Cinsiyetiniz?	N	%
Erkek	180	60,0
Kadın	120	40,0
Toplam	300	100,0

Tablo 7’de görüldüğü gibi örneklem grubundaki 300 katılımcıdan %60,0’ini erkekler ve 40,0’ini de kadınlar oluşturmaktadırlar. Örneklem grubundaki katılım düzeyine bakacak olursak Afganistan’ın Cüzcan İlinde kadın katılımcılardan erkek katılımcılara ulaşmanın kolay olduğunu göstermektedir. Özellikle kadınların erkeklere göre okuma-yazma bilenlerinin az olması ve en önemlisi bir kadınla yabancı bir erkeğin onun çalıştığı (okul ve idaresi) dışında, beraber oturup her hangi bir konu üzerinde fikir alış-verişi yapması, yanlış anlaşılmaya yol açması da kadınların sayısını düşüren etkenlerdendir.

Araştırmaya katılan insanların cinsiyetini açıklayan veriler incelendiğinde, örneklem grubunun normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

3.1.2. Örneklem Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.2. Örneklem Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı.

Medeni Durumunuz?	N	%
Bekar	131	43,7
Evli	169	56,3
Toplam	300	100,0

Tablo 8'deki verilere baktığımızda örneklem grubundaki 300 katılımcıdan % 43,7'si bekar ve %56,3'ü de evli olduğunu göstermektedir

Araştırmaya katılan insanların medeni durumunu açıklayan veriler incelendiğinde, örneklem grubun normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

3.1.3. Örneklem Grubunun Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.3. Örneklem grubunun ailesinin gelir durumuna göre dağılımı.

Ailenizin gelir durumu?	N	%
Çok iyi	32	10,7
İyi	76	25,3
Orta	150	50,0
Düşük	35	11,7
Diğer	7	2,3
Toplam	300	100,0

Tablo 9'daki bulgulara göre örneklem grubundaki 300 katılımcıların gelir durumunun % 10,7'si çok iyi, % 25,33'ü iyi, % 50,0'i orta, % 11,7'si düşük ve % 2,3'ü çok düşük olduğunu göstermektedir. Afganistan şartlarına göre Cüzcan ilindeki katılımcıların gelir düzeyinin % 50,0'si orta düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların % 10,7'si çok iyi olmasının karşısında % 11,7'si düşük olduğunu görebiliyoruz. Afganistan şartlarına göre, gelir durumu normal olan ailelerin aylık geliri, o ayın masraflarını ancak karşılar. Gelir durumu iyi olan aileler, aylık gelirleri o ayın masraflarını karşılayıp, bir miktar para biriktirebilir.

Araştırmaya katılan insanların gelir durumunu açıklayan veriler incelendiğinde, örneklem grubun normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

3.1.4. Örneklem Grubunun Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

Tablo 3.4. Örneklem grubunun yaşadığı yere göre dağılımı.

Yaşadığımız yer?	N	%
İl	92	30,7
İlçe	123	41,0
Köy	85	28,3
Toplam	300	100,0

Tablo 10'daki verilere baktığımızda örneklem grubundaki 300 katılımcıdan % 30,7'si ilde, % 41,0'i ilçede ve % 28,3'ü köyde yaşamaktadırlar. Görüldüğü üzere bu araştırmaya katılanların çoğu ilçelerde yaşamaktadır. Cüzcan İlinde halkın çoğunluğu köylerde yaşamaktadır. Çünkü cüzcan ilinin ilçeri, Akça ilçesi dışında başkaları, ilçe olmasına rağmen köy seviyesindedir. Bunun için Cüzcan nüfusunun % 70' köylerde yerleşmektedirler.

Araştırmaya katılan insanların yaşadığı yeri açıklayan veriler incelendiğinde, örneklem grubun normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

3.1.5. Örneklem Grubunun Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.5. Örneklem grubunun dini öğrenim durumuna göre dağılımı.

Dini öğrenim durumunuz?	N	%
Lisede din öğrenimi gördüm	39	13,0
Özel din öğrenimi gördüm	100	33,3
Aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm	144	48,0
Din öğrenimi görmedim	17	5,7
Toplam	300	100,0

Tablo 11'deki bulgulara göre örneklem grubundaki 300 katılımcının % 13,0'i lisede din öğrenim gördüğünü, % 33,3'ü özel din öğrenim gördüğünü, % 48,0'i aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenim gördüğünü ve % 5,7'si din öğrenim

görmediğini ifade etmektedir. Bu verilerden yola çıkarak Afganistan Cüzcan ilindeki bireylerin dini bilgiye önem verdiğini ve bu yüzden liselerde verilen dini bilgilerle yetinmeyip, özel bir şekilde dini öğrenim gördükleri ve daha çok kendi ailelerinde veya kendi mahallesindeki camii ve medreselere giderek dini öğrenim gördüğü söylenebilir.

Araştırmaya katılan insanlar dini öğrenim durumunu açıklayan veriler incelendiğinde, örneklem grubun normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

3.1.6. Örneklem Grubunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüklerine Göre Dağılımı

Tablo 3.6. Örneklem grubunun kendini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre dağılımı.

Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?	N	%
Çok dindar	194	64,7
Dindar	71	23,7
Dine az ilgili	25	8,3
Dine ilgisiz	10	3,3
Toplam	300	100,0

Tablo 12'deki verilere baktığımızda örneklem grubundaki 300 katılımcıdan % 64,7'si kendini çok dindar, % 23,7'si kendini dindar, % 8,3'ü kendini dine az ilgili ve % 3,3'ü kendini dine ilgisiz olduğunu ifade etmektedirler.

Araştırmaya katılanların kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğünü açıklayan veriler incelendiğinde, örneklem grubunun normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

Dindarlık kavramı Afgansitan'da Müslüman olan herkes için kullanılmaktadır. Dindar kavramının karşılığı (mütedeyyin ve bâdiyanet)tir. Afganistan'da dindar denince ilk akla gelen, kendine göre dinini Kur'an ve Sünnete uygun bir şekilde yaşayan radikal bir Müslümandır.

3.1.7. Örneklem Grubunun Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.7. Örneklem Grubunun Yaş Durumuna Göre Dağılımı.

Yaşınız?	N	%
18-25	147	49,0
26-32	58	19,3
33-40	41	13,7
41-50	40	13,3
51-Üstü	14	4,7
Toplam	300	100,0

Tablo 13'teki bulgulara göre örneklem grubundaki 300 katılımcının % 49,0'ini 18-25 yaş arası, % 19,3'ü 26-32 yaş arası, % 13,7'si 33-40 yaş arası, % 13,3'ü 41-50 yaş arası ve % 4,7'si 51-Üstü yaşlarda olduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan insanlar yaş durumunu açıklayan veriler incelendiğinde, örneklem grubun normal değil gençler çoğunlukta olmak üzere dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

3.2. ÖRNEKLEM GRUBUNUN ÇOCUK, AİLE İÇİ İLİŞKİLER, DİN, GELENEK VE EVLİLİĞE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ

3.2.1. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 3.8.'de katılımcıların çocuğa ilişkin tutum ortalama puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları verilmiştir

Tablo 3.8. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumu ortalama Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.

Cinsiyet	N	X	S	Sd	t	P
Erkek	180	24,6388	3,9448	171,522	3,111	,002
Kadın	120	22,4833	6,8721			

(Tablo değerleri varyansların eşitsizliğine göre alınmıştır).

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan Cüzcan halkının çocuğa ilişkin tutum toplam puanlarının ortalaması ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılaşma vardır [$t(171,522)= 3,111, p<.05$].

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcılardan erkek olanların, çocuğa ilişkin tutum toplam puanların ortalaması ($X=24,6388$), kadın katılımcıların tutum toplam puanlarının ortalamasına ($X=22,4833$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu verilere göre, erkek katılımcılarla kadın katılımcıların çocuğa ilişkin tutum toplam puanları arasında önemli düzeyde bir farklılaşma vardır. Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre çocuğa ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bunun için çocuklar konusunda erkeklerin kadınlara göre daha titiz olduklarını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, bulgularımız araştırmaya katılan katılımcıların çocuğa yönelik tutumlarının, cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir.

Afganistan halkının geneli, aile geçimini sağlamak için çocuklarından da çalışıp katkıda bulunmalarını istedikleri için erkekler kadınlardan daha çok çocuk istediklerini söyleyebiliriz. Afganistan'da ister kız olsun ister erkek olsun on-on iki yaşına gelince okuldan sonra bir yerlerde çalışırlar. Bazı aileler, çocukları küçük olsa da çalıştırmak zorundadırlar.

3.2.2. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.9.'da Katılımcıların çocuğa ilişkin tutumu ortalama puanlarının medeni durumuna göre t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Medeni Durumuna Göre T-Testi Sonuçları.

Medeni Durumu	N	X	S	Sd	T	P
Bekar	131	24,6641	4,3705	296,847	2,627	,009
Evli	169	23,0887	6,0127			

(Tablo değerleri varyansların eşitsizliğine göre alınmıştır).

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan Cüzcan halkının çocuğa ilişkin tutum toplam puanlarının ortalaması ile medeni durumları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır [$t(296,847)= 2,627, p<.05$].

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcılardan bekar olanların, çocuğa ilişkin tutum toplam puanlarının ortalaması ($X= 24,6641$), evli olan katılımcıların tutum puanlarının ortalamasına ($X= 23,0887$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bekarların evlilere göre çocuğa yönelik tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğu ifade edilebilir

Sonuç olarak, bulgularımız araştırmaya katılan katılımcıların çocuğa yönelik tutumlarının, medeni durumlarına göre anlamlı bir Şekilde farklılaştığını göstermektedir.

3.2.3. Katılımcıların ocuğa İlişkin Tutumlarının Yaşadığı Yere Göre Dağılımı

Tablo 3.10.'da katılımcıların çocuğa ilişkin puan ortalamalarının yaşadığı yere göre analizleri verilmiştir.

Tablo 3.10. Katılımcıların ocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşadığı Yere Göre Analizi.

Yaşadığı yer	N	X	S
1.İl	92	23,9984	5,9984
2.İlçe	123	25,0487	3,5915
3.Köy	85	22,3294	6,4575
Toplam	300	23,7766	5,4065

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcıların yaşadığı yere göre çocuğa yönelik toplam puanlarının ortalaması; ilde yaşayanlar ($X= 23,9984$), ilçede yaşayanlar ($X= 25,0487$) ve köyde yaşayanlar ise ($X= 22,3294$) Şeklinde dağıldığı görülmektedir. Elde ettiğimiz veriler katılımcıların çocuğa yönelik konusunda ilçede yaşayanların il ve köyde yaşayanlara göre daha olumlu tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Köyde

yaşayanların, ilçe ve ilde yaşayanlara göre çocuğa yönelik tutumları daha düşük olduğu ifade edilebilir.

3.2.4. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.11’de katılımcıların çocuğa ilişkin puan ortalamalarının dini öğrenim durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.11. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Analizi.

Dini öğrenim durumu	N	X	S
1. Lisede dini öğrenim gördüm	39	21,8717	8,4547
2. Özel din öğrenimi gördüm	100	24,3200	4,1068
3. Aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm	144	24,6041	3,9968
4. Din öğrenimi görmedim	17	17,9411	8,7354
Toplam	300	23,7766	5,4065

Tablodaki bulgular incelendiğinde, katılımcıların dini öğrenim durumuna göre çocuğa yönelik tutum puanlarının ortalaması; lisede dini öğrenim gördüm ($X=21,8717$), özel din öğrenimi gördüm ($X=24,3200$), aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm ($X=24,6041$) ve din öğrenimi görmedim ise ($X=17,9411$) şeklinde dağıldığı görülmektedir. Elde ettiğimiz veriler katılımcıların çocuğa yönelik tutumlarının, aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm ile özel din öğrenimi gördüm, lisede dini öğrenim gördüm ve din öğrenimi görmedim diyenlere göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. Buna karşın din öğrenimi görmedim diyenlerin tutumu diğerlerine göre çocuğa yönelik en düşük tutum puanına sahiptir.

Tablo 3.12. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Dini öğrenim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	848,539	3	282,846	10,609	1-2,3,4	,000
Gruplar içi	7891,498	296	26,660		2-1,4,3-	
Toplam	8740,037	299			1,4,4-1,2,3	

*p < ,05

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, katılımcıların çocuk boyutuyla ilgili tutumlarının dini öğrenim durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(3-296) = 10,609, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, “lisede dini öğrenim gördüm” ile “özel din öğrenimi gördüm”, “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” ve “din öğrenimi görmedim”; “özel din öğrenimi gördüm” ile “lisede dini öğrenim gördüm” ve “din öğrenimi görmedim”; “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” ile “lisede dini öğrenim gördüm” ve “din öğrenimi görmedim”; “din öğrenimi görmedim” ile “lisede dini öğrenim gördüm”, “özel din öğrenimi gördüm” ve “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm”, algısı olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların dini öğrenim durumu çocuğa yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında çocuğa yönelik tutum puanları en yüksek olanlar “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” ve “özel din öğrenimi gördüm” diyenlerdir. Bunun için “din öğrenimi görmedim” diyenlerin diğerlerine göre çocukların geleceği ile ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz. Bu durumda dini öğrenim gören bireyler çocuklarının da iyi bir din öğrenimi görmesini, aile ve kültürel değerlerine sahip çıkmasına önem verdiğini ifade edebiliriz.

3.2.5. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Dağılımı

Tablo 3.13.'de Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.13. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Analizi.

Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğü	N	X	S
1. Çok dindar	194	24,3350	4,7076
2. Dindar	71	24,9577	2,4924
3. Dine az ilgili	25	15,2400	8,6856
4. Dine ilgisiz	10	25,9000	4,6055
Toplam	300	23,7766	5,4065

Tablodaki bulgular incelendiğinde, katılımcıların kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre gruplar arasında dine ilgisiz ($X=25,9000$) olanlar en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla dindar ($X=24,9577$), çok dindar ($X=24,3350$) ve dine az ilgili ($X=15,2400$) olan katılımcılar gelmektedir. Dolayısıyla çocuğa yönelik en olumlu tutuma dine ilgisiz, dindar ve çok dindar olanlar sahip olurken, olumsuz tutuma dine az ilgili olanların sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.14. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansn Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	2026,482	3	675,494	29,782	1-3, 2-3	,000
Gruplar içi	6713,555	296	22,681		3-1,2,4	
Toplam	8740,037	299			4-3	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, çocuk boyutuyla ilgili tutumlarının kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(3-296) = 29,782, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, “çok dindar” ile “dine az ilgili”; “dindar” ile “dine az ilgili”; “dine az ilgili” ile “çok dindar”, “dindar” ve “dine ilgisiz”; “dine ilgisiz” ile “dine az ilgili”, algısı olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğü çocuğa yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında çocuğa yönelik tutum puanları en yüksek olanlar “dine ilgisiz”, “dindar” ve “çok dindar” olanlardır. “Dine az ilgili” olanların diğerlerine göre çocuklarla ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.6. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.15.’de katılımcıların çocuğa ilişkin puan ortalamalarının gelir durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.15. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Analizi.

Gelir Durumu	N	X	S
1. Çok İyi	32	24,9062	3,5683
2. İyi	76	23,9736	4,1536
3. Orta	150	24,8600	4,2789
4. Düşük	35	17,4571	8,8062
5. Diğer	7	24,8571	3,1847
Toplam	300	23,7766	5,4065

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların gelir durumuna göre gruplar arasında çok iyi ($X=24,9062$) en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla orta ($X=24,8600$), diğer ($X=24,8571$), iyi ($X=23,9736$) ve

düşük ($X=17,4571$) durumda olan katılımcıların sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çocuga yönelik olumlu tutumlara gelir durumları çok iyi, orta, diğer ve iyi olanlar sahip olurken, olumsuz tutuma gelir durumu düşük olanların sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.16. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Gelir Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamli Fark	P
Gruplararası	1625,768	4	406,442	16,854	1-4,2-4,3-4	,000
Gruplar içi	7114,269	295	24,116		4-1,2,3,5	
Toplam	8740,037	299			5-4	

*p < ,05

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, çocuk boyutuyla ilgili tutumlarının gelir durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır

[$F(4-295) = 16,854, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gelir durumları “çok iyi” ile “düşük”; “iyi” ile “düşük”; “orta” ile “düşük”; “düşük” ile “çok iyi”, “iyi”, “orta” ve “diğer”; “diğer” ile “düşük”, durumda olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların gelir durumu çocuga yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında çocuga yönelik tutum puanları en yüksek olanlar gelir durumu “çok iyi”, “orta”, “diğer” ve “iyi” olanlardır. Gelir durumları “düşük” olanlar diğerlerine göre çocuklarla ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz. Bunun için gelir durumları iyi olan aileler çocuklarının geleceği ile ilgili yatırımlar yaparken ve onların iyi bir geleceği olsun diye uğraşırken, gelirleri düşük olan aileler, ancak çocuklarının geçimini nasıl sağlayacağını düşünürler diyebiliriz.

3.2.7. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Tutumlarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.17.'de katılımcıların çocuğa ilişkin puan ortalamalarının yaş durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.17. Katılımcıların Çocuğa İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Durumuna Göre Analizi.

Yaş Durumu	N	X	S
18-25	147	24,7278	4,2773
26-32	58	25,0862	3,1079
33-40	41	25,2682	7,8454
41-50	40	21,7500	7,2880
51- Üstü	14	24,4285	2,4405
Toplam	300	23,7766	5,4065

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların yaş durumuna göre 33-40 yaş arasında olanların ($X=25,2682$) en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla 26-32 yaş arasında ($X=24,0862$), 18-25 yaş arasında ($X=24,7278$), 51-üstü yaş arasında ($X=24,4285$) ve 41-50 yaş arasında ($X=21,7500$) durumda olan katılımcıların sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çocuğa yönelik en olumlu tutumlara yaş durumları 33-40, 26-32, 18-25 ve 51-üstü yaş arasında olanlar sahip olurken, olumsuz tutuma 41-50 yaş arasında olanların sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.18. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Yaş Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	907,375	4	226,844	8,544	1-3,4,2-3,4	,000
Gruplar içi	7832,662	295	26,551		3-1,2,5	
Toplam	8740,037	299			4-1,2,5-3	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, çocuk boyutuyla ilgili tutumlarının yaş durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır

[$F(4-295) = 8,544, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, yaş durumları “18-25 yaş arası” ile “33-40 yaş arası”, “41-50 yaş arası”; “26-32 yaş arası” ile “33-40 yaş arası” ve “41-50 yaş arası”; “33-40 yaş arası” ile “18-25 yaş arası”, “26-32 yaş arası” ve “51-üstü yaş arası”; “41-50 yaş arası” ile “18-25 yaş arası” ve “26-32 yaş arası”; “51-üstü yaş arası” ile “33-40 yaş arası” olan katılımcıların toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların yaş durumu, onların çocuğa yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında çocuğa yönelik tutum puanları en yüksek olanlar yaş durumu 33-40, 26-32, 18-25 ve 51-üstü yaş arasında olanlardır. Yaş durumları 41-50 yaş arasında olanların diğerlerine göre çocuklarla ilgili düşük düzeyde tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.8. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 3.19.’da Katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin tutum ortalama puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.19. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.

Cinsiyet	N	X	S	Sd	T	P
Erkek	180	14,8611	3,6337	229,971	7,193	,000
Kadın	120	11,4916	4,1868			

(Tablo değerleri varyansların eşitsizliğine göre alınmıştır).

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan Cüzcan halkının aile içi ilişkilere ilişkin tutum toplam puanlarının ortalaması ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılaşma vardır [$t(229) = 7,193, p < .05$].

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcılardan erkek olanların, aile içi ilişkilere yönelik tutum toplam puanlarının ortalaması ($X=14,8611$), kadın katılımcıların tutum toplam puanlarının ortalamasına ($X=11,4916$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu verilere göre erkek katılımcılarla kadın katılımcıların aile içi ilişkilere yönelik tutum puanları arasında önemli düzeyde bir farklılaşma vardır. Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre aile içi ilişkilere ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda aile içi ilişkilerde erkeklerin kadınlara göre daha anlayışlı ve sabırlı olduklarını ifade edebiliriz.

Sonuç olarak, bulgularımız araştırmaya katılan katılımcıların aile içi ilişkilere yönelik tutumlarının, cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir.

3.2.9. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.20.'de katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin tutumu ortalama puanlarının medeni durumuna göre t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.20. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumu ortalama Puanlarının Medeni Durumuna Göre T-Testi Sonuçları.

Medeni Durumu	N	X	S	Sd	t	P
Bekar	131	13,7557	3,8672	298	,880	,397
Evli	169	13,3254	4,4381			

(Tablo değerleri varyansların eşitliğine göre alınmıştır).

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan Cüzcan halkının aile içi ilişkilere ilişkin tutum toplam puanlarının ortalamaları ile medeni durumları arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur [$t(298)= ,880, p>.05$].

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcılardan bekar olanların, aile içi ilişkilere yönelik tutum toplam puanlarının ortalaması ($X= 13,7557$), evli olan katılımcıların tutum toplam puanlarının ortalamasına ($X= 13,3254$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.10. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Yaşadığı Yere Göre Dağılımı

Tablo 3.21.'de katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin puan ortalamalarının yaşadığı yere göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.21. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşadığı Yere Göre Analizi.

Yaşadığı yer	N	X	S
1. İl	92	14,2717	4,4055
2. İlçe	123	12,7804	3,7842
3. Köy	85	13,7529	4,4048
Toplam	300	13,5133	4,1970

Tablodaki bulguları incelendiğinde katılımcıların yaşadığı yere göre aile içi ilişkilere yönelik tutum puanlarının ortalaması; ilde yaşayanlar ($X= 14,2717$), ilçede yaşayanlar ($X= 12,7804$) ve köyde yaşayanlar ise ($X= 13,7529$) şeklinde dağıldığı görülmektedir. Elde ettiğimiz veriler katılımcıların aile içi ilişkilere yönelik tutumlarının ilde yaşayanlar ilçede ve köyde yaşayanlara göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. İlçede ve köyde yaşayanların çoğu okumamış olup, genelde ağır işlerde çalışıyorlar. Bunun için ilde yaşayanlar gibi aile iç ilişkileri önemsemiyorlar.

Tablo 3.22. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Yaşadığı Yere Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	123,855	2	61,928	3,576	1-2	,029
Gruplar içi	5143,091	297	17,317		2-1	
Toplam	5266,947	299				

*p < ,05

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, aile içi ilişkiler boyutuyla ilgili tutumlarının yerleşim birimlerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(2-297) = 3,576, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gruplar arasındaki farklılaşmanın il ve ilçedeki katılımcılar arasında ildeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz. Yine, İlçe ve ildeki katılımcılar arasında ilçedeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların yaşadığı yer aile içi ilişkilere yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında aile içi ilişkilere yönelik tutum puanları en yüksek olanlar ilde yaşayanlardır. Bunun için ilde yaşayanlar çocukların yetiştirilmesi, ahlaki değerler, eğitim ve evlilik gibi gelecekle ilgili meseleleri ilçe ve köyde yaşayanlara göre daha önemsendiğini ifade edebiliriz.

3.2.11. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.23.'da katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin puan ortalamalarının dini öğrenim durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.23. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Analizi.

Dini Öğrenim durumu	N	X	S
1. Lisede dini öğrenim gördüm	39	10,9230	3,8551
2. Özel din öğrenimi gördüm	100	13,4400	4,2003
3. Aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm	144	14,5555	3,7524
4. Din öğrenimi görmedim	17	11,0588	5,1292
Toplam	300	13,5133	4,1970

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcıların dini öğrenim durumuna göre aile içi ilişkilere yönelik tutum puanlarının ortalaması; lisede dini öğrenim gördüm ($X= 10,9230$), özel din öğrenimi gördüm ($X= 13,4400$), aile içinde, camide, medresede vs.

din öğrenimi gördüm ($X= 14,5555$) ve din öğrenimi görmedim ise ($X= 11,0588$) şeklinde dağıldığı görülmektedir. Elde ettiğimiz veriler katılımcıların aile içi ilişkilere yönelik tutumlarının, aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm ile özel din öğrenimi gördüm, lisede dini öğrenim gördüm ve din öğrenimi görmedim diyenlere göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. Buna karşın lisede dini öğrenim gördüm ve din öğrenim görmedim diyenlerin tutumu diğerlerine göre aile içi ilişkilerine yönelik en olumsuz tutum puanına sahiptir.

Tablo 3.24. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Dini öğrenim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	521,041	3	173,680	10,832	1-2,3	,000
Gruplar içi	4745,906	296	16,033		2-1,3,4	
Toplam	5266,947	299			3-1,2,4	
					4-2,3	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, aile içi ilişkiler boyutuyla ilgili tutumlarının dini öğrenim durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(3-296) = 10,832, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gruplar arasındaki “lisede dini öğrenim gördüm” ile “özel din öğrenimi gördüm” ve “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm”; “özel din öğrenimi gördüm” ile “lisede dini öğrenim gördüm”, “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” ve “din öğrenimi görmedim”; “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” ile “lisede dini öğrenim gördüm”, “özel din öğrenimi gördüm” ve “din öğrenimi görmedim”; “din öğrenimi görmedim” ile “özel din öğrenimi gördüm” ve “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm”, algısı olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların dini öğrenim durumu aile içi ilişkilere yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında aile içi ilişkilere yönelik tutum puanları en yüksek olanlar “aile içinde, camide, medresede vs. din

öğrenimi gördüm” ve “özel din öğrenimi gördüm” diyenler almıştır. Bunun için “lisede din öğrenimi” görenlerle “din öğrenimi görmeyenler” diğerlerine göre aile içi ilişkilerle ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz. Dolayısıyla Cüzcan ilindeki katılımcıların dini öğrenim durumları iyi olanlar aile içi ilişkilerinde, aile arasındaki fertler birbirlerine saygı ve sevgide hiçbir kusur işlemeyeceğini söyleyebiliriz.

3.2.12. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Dağılımı

Tablo 3.25.'de katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin puan ortalamalarının kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.25. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Analizi.

Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğü	N	X	S
1. Çok dindar	194	13,2010	3,9169
2. Dindar	71	15,0422	3,6072
3. Dine az ilgili	25	10,9600	5,7480
4. Dine ilgisiz	10	15,1000	5,0431
Toplam	300	13,5133	4,1970

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre gruplar arasında dine ilgisiz ($X=15,1000$) olanlar en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla dindar ($X=15,0422$), çok dindar ($X=13,2010$) ve dine az ilgili ($X=10,9600$) katılımcılar gelmektedir. Dolayısıyla aile içi ilişkilere yönelik en olumlu tutumlara dine ilgisiz, dindar ve çok dindar olanlar sahip olurken, dine az ilgili olanların olumsuz tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.26. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansn Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	373,054	3	124,351	7,521	1-2,3,2-1,3	,000
Gruplar içi	4893,893	296	16,533		3-1,2,4,	
Toplam	5266,947	299			4-3	

*p < ,05

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, aile içi ilişkiler boyutuyla ilgili tutumlarının kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(3-296) = 7,521, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, “çok dindar” ile “dindar” ve “dine az ilgili”; “dindar” ile “çok dindar” ve “dine az ilgili”; “dine az ilgili” ile “çok dindar”, “dindar” ve “dine ilgisiz”; “dine ilgisiz” ile “dine az ilgili”, algısı olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğü aile içi ilişkilere yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında aile içi ilişkilere yönelik tutum puanları en yüksek olanlar dine ilgisiz, dindar ve çok dindar olanlardır. Dine az ilgili olanlar diğerlerine göre aile içi ilişkilerle ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.13. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.27.’de katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin puan ortalamalarının gelir durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.27. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Analizi.

Gelir Durumu	N	X	S
1. Çok İyi	32	14,0937	4,1376
2. İyi	76	13,6447	3,7119

Tablo 3.27 (devamı)

3. Orta	150	13,9200	4,0773
4. Düşük	35	11,3142	4,8855
5. Diğer	7	11,7142	5,5592
Toplam	300	13,5133	4,1970

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların gelir durumuna göre gruplar arasında gelir durumu çok iyi ($X=14,0937$) olanlar en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla gelir durumu orta ($X=13,9200$), iyi ($X=13,6447$), diğer ($X=11,7142$) ve düşük ($X=11,3142$) durumda olan katılımcıların sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çocuğa yönelik en olumlu tutumlara gelir durumları çok iyi, orta, iyi ve diğer olanlar sahip olurken, olumsuz tutuma gelir durumu düşük olanların sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.28. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Gelir Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	228,809	4	57,202	3,349	1-4,2-4	,011
Gruplar içi	5038,138	295	17,078		3-4	
Toplam	5266,947	299			4-1,2,3	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, aile içi ilişkiler boyutuyla ilgili tutumlarının gelir durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(4-295) = 4,349, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gelir durumları “çok iyi” ile “düşük”; “iyi” ile “düşük”; “orta” ile “düşük”; “düşük” ile “çok iyi”, “iyi” ve “orta”, durumda olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre, katılımcıların gelir durumu aile içi ilişkilere yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında aile içi ilişkilere yönelik tutum puanları en yüksek olanlar gelir durumu çok iyi, orta, iyi ve diğer olanlardır. Gelir durumları düşük olanlar diğerlerine göre aile içi ilişkilerle ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz. Bunun için gelir durumu iyi olan bireyler aile içi ilişkilerinde herhangi bir problem yaşamıyorken, gelir durumları düşük olanlar aile içi ilişkilerinde bazı problemlerle karşılaştığını ifade edebiliriz.

3.2.14. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Tutumlarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.29.'de katılımcıların aile içi ilişkilere ilişkin puan ortalamalarının yaş durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.29. Katılımcıların Aile İçi İlişkilere İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Durumuna Göre Analizi.

Yaş Durumu	N	X	S
1. 18-25	147	13,6666	4,0227
2. 26-32	58	15,1206	3,2231
3. 33-40	41	12,5853	4,8061
4. 41-50	40	11,5250	4,3322
5. 51- Üstü	14	13,6428	4,8770
Toplam	300	13,5133	4,1970

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların yaş durumuna göre gruplar arasında 26-32 yaş arasında olanlar ($X=15,1206$) en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla 18-25 yaş arası ($X=13,6666$), 51-üstü yaş arası ($X=13,6428$), 33-40 yaş arası ($X=12,5853$) ve 41-50 yaş arası ($X=11,5250$) durumda olan katılımcıların sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla aile içi ilişkilere yönelik en olumlu tutumlara yaş durumları 26-32, 18-25, 51-üstü ve 33-40 yaş arasında olanlar sahip olurken, olumsuz tutuma yaş durumu 41-50 yaş arasında olanların sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.30. Katılımcıların Aile İçi İlişkiler Boyutunun Yaş Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	346,984	4	86,746	5,201	1-2,4	,000
Gruplar içi	4919,962	295	16,678		2-1,3,4	
Toplam	5266,947	299			3-2,4-1,2	

*p < ,05

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, aile içi ilişkiler boyutuyla ilgili tutumlarının yaş durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [F(4-295) = 5,201, P< ,05].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, yaş durumları “18-25 yaş arası” ile “26-32 yaş arası” ve “41-50 yaş arası”; “26-32 yaş arası” ile “18-26 yaş arası”, “33-40 yaş arası” ve “41-50 yaş arası”; “33-40 yaş arası” ile “26-32 yaş arası” ve “41-50 yaş arası”; “41-50 yaş arası” ile “18-25 yaş arası” ve “26-32 yaş arası”, olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların yaş durumu çocuğa yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında çocuğa yönelik tutum puanları en yüksek olanlar yaş durumu 33-40, 26-32, 18-25 ve 51-üstü yaş arasında olanlardır. Yaş durumları 41-50 yaş arasında olanlar diğerlerine göre çocuklarla ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.15. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 3.31.'de Katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin tutumu ortalama puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.31. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.

Cinsiyet	N	X	S	Sd	T	P
Erkek	180	21,3333	4,6147	298	-1,082	,280
Kadın	120	22,0416	6,7293			

(Tablo değerleri varyansların eşitliğine göre alınmıştır).

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan Cüzcan halkının din, gelenek ve evliliğe ilişkin tutum toplam puanlarının ortalaması ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur [$t(298) = -1,082, p > .05$].

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcılardan kadın olanların, din, gelenek ve evliliğe yönelik tutum toplam puanların ortalaması ($X=22,0416$), erkek katılımcıların tutum toplam puanlarının ortalamasına ($X=21,3333$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.16. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.32.'de katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin ortalama puanlarının medeni durumuna göre t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.32. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumu Ortalama Puanlarının Medeni Durumuna Göre T-Testi Sonuçları.

Medeni Durumu	N	X	S	Sd	T	P
Bekar	131	21,5954	4,8002	298	-,058	,954
Evli	169	21,6331	6,0951			

(Tablo değerleri varyansların eşitliğine göre alınmıştır).

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan Cüzcan halkının din, gelenek ve evliliğe ilişkin tutum toplam puanlarının ortalamaları ile medeni durumları arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur [$t(298) = -,058, p > .05$].

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcılardan evli olanların, din, gelenek ve evliliğe yönelik tutum toplam puanlarının ortalaması ($X= 21,6331$), bekar olan

katılımcıların tutum toplam puanlarının ortalamasına ($X = 21,5954$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.33. Katılımcıların Çocuk Boyutunun Yaşadığı Yere Göre Varyans Analizi(Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	389,249	2	194,624	6,922	1-2,3	,001
Gruplar içi	8350,788	297	28,117		2-1,3	
Toplam	8740,037	299			3-1,2	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, çocuk boyutuyla ilgili tutumlarının yerleşim birimlerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır

[$F(2-297) = 6,922, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gruplar arasındaki farklılaşmanın il, ilçe ve köydeki katılımcılar arasında ilçedeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz. İlçe, il ve köydeki katılımcılar arasında ilçedeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz. Yine köy, il ve ilçedeki katılımcılar arasında ilçedeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların yaşadığı yer onların çocuğa yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında çocuğa yönelik tutum puanları en yüksek olanlar ilçe ve ilde yaşayanlardır. Bunun için ilçe ve ilde yaşayanlar çocuklarının medeni bir şekilde yetiştirilmesi, eğitim ve evlilik gibi gelecekle ilgili meseleleri köyde yaşayanlara göre daha önemsedini ifade edebiliriz.

3.2.17. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Yaşadığı Yere Göre Dağılımı

Tablo 3.34.'te katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin puan ortalamalarının yaşadığı yere göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.34. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşadığı Yere Göre Analizi.

Yaşadığı yer	N	X	S
1.İl	92	20,1521	5,9261
2.İlçe	123	23,7235	3,5094
3.Köy	85	20,1529	6,5583
Toplam	300	21,6166	5,5581

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcıların yaşadığı yere göre din, gelenek ve evliliğe yönelik puanlarının ortalaması; ilde yaşayanlar ($X= 20,1521$), ilçede yaşayanlar ($X= 23,7235$) ve köyde yaşayanlar ise ($X= 20,1529$) şeklinde dağıldığı görülmektedir. Elde ettiğimiz veriler katılımcıların din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarının ilçede yaşayanlar, ilde ve köyde yaşayanlara göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. İlde yaşayanların ilçe ve köyde yaşayanlara göre din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumları daha olumsuz olduğu ifade edilebilir.

Tablo 3.35. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Yaşadığı Yere Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	925,434	2	462,717	16,535	1-2	,000
Gruplar içi	8311,483	297	27,985		2-1,3	
Toplam	9236,917	299			3-2	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, din, gelenek ve evlilik boyutuyla ilgili tutumlarının yerleşim birimlerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(2-297) = 16,535, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gruplar arasındaki farklılaşmanın il ve ilçedeki katılımcılar arasında ilçedeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz. İlçe, il ve köyedeki katılımcılar arasında ilçedeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz. Köy ve ilçedeki katılımcılar arasında ilçedeki katılımcıların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğunu görüyoruz.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların yaşadığı yer din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında din, gelenek ve evliliğe yönelik tutum puanları en yüksek olanlar ilçede ve köyde yaşayanlardır. Bunun için ilde yaşayanlar din, gelenek ve evlilikle ilgili konularda ilçe ve köyde yaşayanlara göre daha pasif olduğunu ifade edebiliriz.

3.2.18. Katılımcıların Din, Gelenek Ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.36.'da katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin puan ortalamalarının dini öğrenim durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.36. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Dini Öğrenim Durumuna Göre Analizi

Dini Öğrenim durumu	N	X	S
1. Lisede dini öğrenim gördüm	39	20,5641	7,7622
2. Özel din öğrenimi gördüm	100	22,4600	4,6826
3. Aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm	144	22,0000	4,7245
4. Din öğrenimi görmedim	17	15,8235	7,4097
Toplam	300	21,6166	5,5581

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcıların dini öğrenim durumuna göre din, gelenek ve evliliğe yönelik puanlarının ortalaması; lisede dini öğrenim gördüm ($X=20,5641$), özel din öğrenimi gördüm ($X=22,4600$), aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm ($X=22,0000$) ve din öğrenimi görmedim ise ($X=15,8235$) şeklinde dağıldığı görülmektedir. Elde ettiğimiz veriler katılımcıların din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarının, özel din öğrenimi gördüm ile aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm diyenler din öğrenimi görmedim ve lisede dini öğrenim gördüm diyenlere göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı din öğrenimi görmedim ve lisede dini öğrenim gördüm diyenlerin tutumu diğerlerine göre din, gelenek ve evliliğe yönelik en olumsuz tutum puanına sahiptir.

Tablo 3.37. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Dini öğrenim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	706,016	3	235,339	8,166	1-4,2-4	,000
Gruplar içi	8530,900	296	28,821		3-4	
Toplam	9236,917	299			4-1,2,3	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde din, gelenek ve evlilik boyutuyla ilgili tutumlarının dini öğrenim durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(3-296) = 8,166, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gruplar arasındaki “lisede dini öğrenim gördüm” ile “din öğrenimi görmedim”; “özel din öğrenimi gördüm” ile “din öğrenimi görmedim”; “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” ile “din öğrenimi görmedim”; “din öğrenimi görmedim” ile “lisede dini öğrenim gördüm”, “özel din öğrenimi gördüm” ve “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm”, algısı olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların dini öğrenim durumu din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında din, gelenek ve evliliğe yönelik tutum puanları en yüksek olanlar özel din öğrenimi gördüm ve aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm diyenler almıştır. Bunun için lisede din öğrenimi görenler ve din öğrenimi görmeyenler diğerlerine göre din, gelenek ve evlilikle ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz. Dolayısıyla Cüzcan ilindeki katılımcıların dini öğrenim durumları iyi olanlar din, gelenek ve evlilikle ilgili konularda dini değerlerine ve evlilik değerlerine dini öğrenim durumları düşük olanlara göre daha çok sahip çıktıklarını ifade edebiliriz.

3.2.19. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Dağılımı

Tablo 3.38.'de katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin puan ortalamalarının kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.38. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne Göre Analizi.

Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğü	N	X	S
1. Çok dindar	194	22,3247	4,8246
2. Dindar	71	22,2253	4,5361
3. Dine az ilgili	25	13,6800	7,8034
4. Dine ilgisiz	10	23,4000	3,5339
Toplam	300	21,6166	5,5581

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğüne göre gruplar arasında dine ilgisiz olanlar ($X=23,4000$) en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla çok dindar ($X=22,3247$), dindar ($X=22,2253$) ve dine az ilgili ($X=13,6800$) olan katılımcılar gelmektedir. Dolayısıyla din, gelenek ve evliliğe yönelik en olumlu tutumlara dine ilgisiz, çok dindar ve dindar olanlar sahip olurken, dine az ilgili olanların olumsuz tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.39. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	1730,141	3	576,714	22,740	1-3,2-3	,000
Gruplar içi	7506,776	296	25,361		3-1,2,4	
Toplam	9236,917	299			4-3	

*p < ,05

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, din, gelenek ve evlilik boyutuyla ilgili tutumlarının Kendilerini Dindarlık Bakımından Hangi Grupta Gördüğüne göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(3-296) = 22,740$, $P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, “çok dindar” ile “dine az ilgili”; “dindar” ile “dine az ilgili”; “dine az ilgili” ile “çok dindar”, “dindar” ve “dine ilgisiz”; “dine ilgisiz” ile “dine az ilgili”, algısı olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğü din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında din, gelenek ve evliliğe yönelik tutum puanları en yüksek olanlar dine ilgisiz, çok dindar ve dindar olanlardır. Dine az ilgili olanlar diğerlerine göre din, gelenek ve evliliğe ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz.

321.20. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.340.’te katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin puan ortalamalarının gelir durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.40. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Analizi.

Gelir Durumu	N	X	S
1. Çok İyi	32	22,1562	4,7932
2. İyi	76	21,8421	
3. Orta	150	22,5866	4,4058
4. Düşük	35	16,3142	8,5190
5. Diğer	7	22,4285	4,2761
Toplam	300	21,6166	5,5581

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların gelir durumuna göre gruplar arasında gelir durumu orta ($X=22,5866$) olanlar en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla gelir durumu diğer ($X=22,4285$), çok iyi ($X=22,1562$), iyi ($X=21,8421$) ve düşük ($X=16,3142$) durumda olan katılımcıların sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla din, gelenek ve evliliğe yönelik en olumlu tutumlara gelir durumları orta, diğer, çok iyi ve iyi olanlar sahip olurken, olumsuz tutuma gelir durumu düşük olanların sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.41. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Gelir Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	1142,962	4	285,741	10,414	1-4,2-4,3-4	,000
Gruplar içi	8093,954	295	27,437		4-1,2,3,5	
Toplam	9236,917	299			5-4	

* $p < ,05$

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, din, gelenek ve evlilik boyutuyla ilgili tutumlarının gelir durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(4-295) = 10,414, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, gelir durumları “çok iyi” ile “düşük”; “iyi” ile “düşük”; “orta” ile “düşük”; “düşük” ile “çok iyi”, “iyi”

ve “orta” ve “diğer”; “diğer” ile “düşük”, durumda olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların gelir durumu; onların din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında din, gelenek ve evliliğe yönelik tutum puanları en yüksek olanlar gelir durumu orta, diğer, çok iyi ve iyi olanlardır. Gelir durumu düşük olanların diğerlerine göre din, gelenek ve evlilikle ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz. Bunun için bireylerin gelir durumları iyi olunca din, gelenek ve evliliğe değerlerine bağlılığını artacağını söyleyebiliriz.

3.2.21. Katılımcıların Din, Gelenek Ve Evliliğe İlişkin Tutumlarının Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.42.’de katılımcıların din, gelenek ve evliliğe ilişkin puan ortalamalarının yaş durumuna göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.42. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evliliğe İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Durumuna Göre Analizi.

Yaş Durumu	N	X	S
1. 18-25	147	21,6802	4,8384
2. 26-32	58	22,8275	4,2555
3. 33-40	41	20,1219	7,6622
4. 41-50	40	20,4250	7,2213
5. 51- Üstü	14	23,7142	2,8937
Toplam	300	21,6166	5,5581

Tablodaki bulgular incelendiğinde, bu veriler doğrultusunda, katılımcıların yaş durumuna göre gruplar arasında 51-üstü yaş arasında olanlar ($X=23,7142$) en yüksek tutum düzeyine sahip olmakla beraber sırasıyla 26-32 yaş arasında ($X=22,8275$), 18-25 yaş arasında ($X=21,6802$), 41-50 yaş arasında ($X=20,4250$) ve 33-40 yaş arasında ($X=20,1219$) olan katılımcıların sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla din, gelenek ve evliliğe yönelik en olumlu tutumlara yaş durumları 51-üstü, 26-32, 18-25, ve

41-50 yaş arasında olanlar sahip olurken, yaş durumu 33-40 yaş arasında olanların olumsuz tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.43. Katılımcıların Din, Gelenek ve Evlilik Boyutunun Yaş Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplar arası Anlamlı Fark	P
Gruplararası	295,646	4	73,911	2,439	2-3,4	,047
Gruplar içi	8941,271	295	30,309		3-2,5	
Toplam	9236,917	299			4-2,5-3	

*p < ,05

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde, din, gelenek ve evlilik boyutuyla ilgili tutumlarının yaş durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır [$F(4-295) = 2,439, P < ,05$].

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre, yaş durumları “26-32 yaş arası” ile “33-40 yaş arası” ve “41-50 yaş arası”; “33-40 yaş arası” ile “26-32 yaş arası” ve “51-üstü yaş arası”; “41-50 yaş arası” ile “26-32 yaş arası”; “51-üstü yaş arası” ile “33-40 yaş arası”, olan katılımcıların arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların yaş durumu din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında din, gelenek ve evliliğe yönelik tutum puanları en yüksek olanlar yaş durumu 51-üstü, 26-32, 18-25 ve 41-50 yaş arasında olanlardır. Yaş durumları 33-40 yaş arası olanlar diğerlerine göre din, gelenek ve evlilikle ilgili en olumsuz tutuma sahip olduğunu ifade edebiliriz.

3.3. ÖRNEKLEM GRUBUNUN EVLİLİK ŞEKİLLERİ, ÇOCUK İLİŞKİSİ, AİLE İÇİ İLİŞKİLER, DİN, GELENEK VE EVLİLİK VE AKRABALAR ARSI İLİŞKİLERİN TUTUM SORULARIN FREKANS DAĞILIMI VE YORUMLARI

3.3.1. Evlilik Şekline İlişkin Tutumlar

3.3.1.1. Evlenecek Kişiler Arasında Yaş ve Zenginlik Farklılığı

Tablo 3.44. Evlenecek Kişiler Arasında Yaş ve Zenginlik Farkının Olmaması Lazım (Küfüv Meselesi).

Evlenecek Kişiler Arasında Yaş ve Zenginlik Farkının Olmaması Lazım (Küfüv Meselesi)	N	%
Kesinlikle katılıyorum	101	33,7
Katılıyorum	79	26,3
Kararsızım	32	10,7
Katılmıyorum	44	14,7
Kesinlikle katılmıyorum	44	14,7
Toplam	300	100,0

$X= 3,50$, $S= 1,450$

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Evlenecek olan kişilerin arasında bir denkleğin olması” tutumu konusunda katılımcıların % 33,7’si kesinlikle katılırken, % 26,3’ü katılmakta, % 10,7’si kararsız, % 14,7’si katılmamakta ve % 14,7’si kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya evlilik şekilleri açısından genel olarak baktığımızda “Evlenecek olan kişilerin arasında bir denkleğin olması” tutumunun kabul oranı % 60,0’dir. Elde ettiğimiz verileri değerlendirdiğimizde, katılımcıların çoğu “Evlenecek kişiler arasında yaş ve zenginlik farkının olmaması lazım” görüşüne katılırken bu görüşe katılmayanların ve kararsız olanların sayısı da az değildir.

Tarafımızdan yapılan mülakatta katılımcıların büyük çoğunluğu evlenecek kişilerin arasında fark olmaması gerektiğini söylerken bazı din alimleri yaş farkının hadiste bildirilmediğini söylemektedir (w1, 2013).

Yaşı küçük olan kızları, yaşlı erkeklerle veya kızı kendisine denk olmayan bir erkekle evlendiren kişilerin amacı kızın başlık parasıyla iyi bir hayat yaşamak, iyi bir iş

kurmak ve benzeri düşüncelerdir. Katılımcılar, bilerek kızlarını ateşe atan insanların çoğu okuma-yazma bilmeyen, cahil ve geçimini başkalarının üzerinden sağlayan insanlar olduğunu söylemektedirler (w3, 2013).

Katılımcıların bir çoğu evlilikteki denkliğin güzelliğine işaret ederek şu hikayeyi söylüyorlar: Örneğin w2, “Kralın oğlu bir çobanın kızına aşık olmuş, kral çobanın evine kızını kendi oğluna istemeye gidiyor. Fakat çoban bunu kabul etmiyor. Kral her yolu deniyor, ama çobanı bir türlü ikna edemiyor. En son kralın hizmetçilerinden biri diyor ki, çobanı ben ikna ederim, kendisi benim komşum olur. Hizmetçi çobanın evine kızını kralın oğlu için gittiğinde hemen kabul ediyor ve diyor ki keşke daha önce sen gelseydin hiç geri çevirmezdik”.

3.3.1.2. Nişanlılık Dönemi Hediyeleşme

Tablo 3.45. Nişanlılık Dönemi Götürülen Hediyelerin Aileye Bir Yük Olduğunu Düşünüyorum.

Nişanlılık Dönemi Götürülen Hediyelerin Aileye Bir Yük Olduğunu Düşünüyorum.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	141	47,0
Katılıyorum	90	30,0
Kararsızım	13	4,3
Katılmıyorum	28	9,3
Kesinlikle katılmıyorum	28	9,3
Toplam	300	100,

X= 3,96, S= 1,316

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Nişanlılık dönemi götürülen hediyeler aileye bir yük olduğu” tutumu konusunda katılımcıların % 47,0’i kesinlikle katılırken, % 30,0’i katılmakta, % 4,3’ü kararsız, % 9,3’ü katılmamakta ve % 9,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya evlilik şekilleri açısından genel olarak baktığımızda “Nişanlılık dönemi götürülen hediyeler aileye bir yük olduğu” tutumunun kabul oranı % 77,0’dir. Elde ettiğimiz bulgularda katılımcıların büyük çoğunluğu nişanlılık döneminde

götürülen hediyelerin aileye bir yük olduğunu söylemektedirler. Bunun yanında hediyeleşmek gelenek haline gelmiş, bayramlarda yapılması iyi, nevroz bayramı gibi bazı özel günlerde ise yapılmasının yasak olduğunu söyleyenler de vardır (y7, 2013). Çünkü bu hediyeler, bayramların yanı sıra her mevsime özel olanları da vardır ve dahası sadece gelin ile damatla yetinilmez bazen onların yakınlarına da hediye alınması gerekmektedir (x4 ve y6, 2013).

Afganistan gelenekselci bir ülke olduğu için herkes tarafından aynı şeyler yapılmaktadır. Hediyeleşmek iyi bir şeydir ve dinimiz de bunu teşvik ediyor ama Afganistan kültüründe bu iş bir rekabet haline gelmiş ve insanlar birbirleriyle yarışma içindedirler. Bunun gibi yanlış geleneklerden kurtulmanın yolları insanların bilinçlenmesi, bilgi ve bilimin gelişmesi ve insanların zihinlerinin değiştirilmesidir.

3.3.1.3. Düğün Harcamaları

Tablo 3.46. Durumum Yeterli Olmadığı Zaman, Diğer İnsanlar Düğünlerinde Yaptığı Harcamaları Yapmamaya Çalışırım.

Durumum Yeterli Olmadığı Zaman, Diğer İnsanlar Düğünlerinde Yaptığı Harcamaları Yapmamaya Çalışırım.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	34	11,3
Katılıyorum	28	9,3
Kararsızım	11	3,7
Katılmıyorum	96	32,0
Kesinlikle katılmıyorum	131	43,7
Toplam	300	100,0

X= 2,13, S= 1,363

Tablodaki bulgulardan anlaşılacağı gibi, “Durumu yeterli olmadığı zaman, diğer insanlar düğünlerinde yaptığı harcamaları yapmamaya çalışması” tutumu konusunda katılımcıların % 13,3’ü kesinlikle katılırken, % 9,3’ü katılmakta, % 3,7’si kararsız, % 32,0’i katılmamakta ve % 43,’si kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya evlilik şekilleri açısından genel olarak baktığımızda “Durumu yeterli olmadığı zaman, diğer insanlar düğünlerinde yaptığı harcamaları yapmamaya çalışırım” tutumunun red oranı %

75,7'dir. Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların çoğu “Durumum yeterli olmadığı zaman, diğer insanlar düğünlerinde yaptığı harcamaları yapmamaya çalışırım” düşüncesine katılmamaktadır. Fakat bu görüşe katılanların sayısı da az değildir.

Yine Afganistan halkı geleneğe bağlanarak kendisini ve çocuklarının geleceğini düşünmeden, gücü yetmese de kendisini etrafındaki insanlara benzetmek için her yolu denemeye çalışır ve diğerlerin düğününde yaptığı harcamaları yapmadığı takdirde kendini eksik hisseder ve insanların yüzüne bakamayacağını düşünür. Bunların hepsi bilgisizlikten kaynaklanmaktadır ve tablo 3.38’de söylediğimiz gibi yanlış rekabetle insanlar birbirleriyle yarışma içindedirler.

3.3.1.4. Alış-Veriş Evliliği

Tablo 3.47. Alış-Veriş Evliliğini Maddi ve Manevi Bir Gereklilik Olarak Görmüyorum.

Alış-Veriş Evliliğini Maddi ve Manevi Bir Gereklilik Olarak Görmüyorum.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	115	38,3
Katılıyorum	121	40,3
Kararsızım	23	7,7
Katılmıyorum	20	6,7
Kesinlikle katılmıyorum	21	7,0
Toplam	300	100,0

X= 2,03, S= 1,168

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Alış-veriş evliliğini maddi ve manevi bir gereklilik olarak görmüyorum” tutumu konusunda katılımcıların % 38,3’ü kesinlikle katılırken, % 40,3’ü katılmakta, % 7,7’si kararsız, % 6,7’si katılmamakta ve % 7,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya evlilik şekilleri açısından genel olarak baktığımızda “Alış-veriş evliliğini maddi ve manevi bir gereklilik olarak görülmemesi” tutumunun kabul oranı 78,6’dır. Katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında kız kardeşini verip, karşı taraftaki damadın kız kardeşi ile evlenmeye karşı olduklarını göstermektedir. Fakat bunu destekleyenler ve kız alış-veriş işi için kararsız olanlar da az

değildir. Alış-veriş evlilikte gelenek haline gelen hediyeler götürüldüğünde her ikisini ki de aynı şeyler olması gerekmektedir. Aksı takdirde bu hediyeler teslim alınmaz veya geri gönderilebilir (x2, 2013). Alış-veriş evliliği yapan aileler her şeyin eşitliğine dair şart konulmuş derecede üzerine durmaktadırlar. Dolayısıyla gençler evlendikten sonra birbirlerine sevgi ve saygı göstermek isterlerse bunu ancak karşı taraftaki de yaparsa, gerçekleşir. Böyle problemler hakaret etmekle başlar, dövülür, aç-susuz bırakılır, hatta biri boşadığında diğeri de boşamakla sonuçlanır (x3, x4, x7; y4, w5, 2013).

Afganistan'ın her tarafında bu şekilde yapılan evliliklerin büyük çoğunluğunda sıkıntı yaşandığı görülmektedir. Katılımcılar bu tür evlilik sonucunda genellikle aynı problemlerin yaşandığından bahsetmektedirler. Bu sıkıntılar alış-veriş evliliği gerçekleşmeden nişanlılık döneminden itibaren başlamaktadır.

Sonucu kötü olan bu evliliği yapmalarının farklı sebepleri vardır. 1. Bilgisizliktir, çocuklarını evlendirip, mutlu olacaklarını düşünerek yaptıkları işin sonunda bir bakmışlar ki herkes mutsuz olmuştur. 2. Bazı aileler çocuklarını yakın akraba çocukları ile evlenip, uzaklara gitmeden yanlarında olacağı düşüncesiyle yaparlar. 3. Yine yanlış gelenekten kaynaklanan, evliliğin şartlarının zorluğu aileleri bu işe sürüklemektedir. Afganistan şartlarında normal bir aile veya normal bir işçi kazandığı para ile bir oğlunu kolay kolay evlendiremez, bunun için alış-veriş evliliğini yapmak zorunda kalıyorlar.

3.3.1.5. Küçüklükte Sözlü Olanlar

Tablo 3.48. Küçüklükte Sözlü Olanlar Büyüdüğünde Mutlaka Evlenmesi Gerekmiyor.

Küçüklükte Sözlü Olanlar Büyüdüğünde Mutlaka Evlenmesi Gerekmiyor.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	118	39,3
Katılıyorum	90	30,0
Kararsızım	27	9,0
Katılmıyorum	32	10,7
Kesinlikle katılmıyorum	33	11,0
Toplam	300	100,0

X= 2,24, S= 1,360

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Küçüklükte sözlü olanlar büyüdüğünde mutlaka evlenmesi gerekmediği” tutumu konusunda katılımcıların % 39,3’ü kesinlikle katılırken, % 30,0’i katılmakta, % 9,0’i kararsız, % 10,7’si katılmamakta ve % 11,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya evlilik şekilleri açısından genel olarak baktığımızda “Küçüklükte sözlü olanlar büyüdüğünde mutlaka evlenmesi gerekmiyor” tutumunun kabul oranı % 69,3’tür. Elde ettiğimiz bulgulara göre “Küçüklükte sözlü olanlar büyüdüğünde mutlaka evlenmesi gerekmiyor” görüşüne katılanlar büyük çoğunlukta olsalar da katılmayanlar ve kararsız kalanlar da az sayılacak miktarda değiller. Yine geleneksel olarak devam eden bu küçüklükte sözlülük meselesi bazen şaka olarak başlar ve bazen de ciddi olarak başlar, herkese duyurulur ve çocuklara sürekli söylenilir. Belli bir zaman geçtikten sonra farklı farklı sıkıntılar ve engellerle karşılaşılır. Aileler birbirleriyle anlaşamazlar, çocuklar kabul etmezler vb. sonuçta aileler birbirleri ile düşman olurlar ve her türlü kötülüğü yapmaktan çekinmezler.

En kötüsü böyle problem yaşayan bir kızı hiç kimse oğluna isteyemez. Çünkü bazı milliyetler kendi namusu sayarak bu kızla evlenmek isteyen kimseyi öldürmekle tehdit eder ve bu işi yapmaktan da çekinmez (x8, 2013).

3.3.1.6. Erkek Çocuğu Olmayan Kocalar İkinci Evlilik Yapması ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.49. Erkek Çocuğu Olmayan Kocalar İkinci Evlilik Yapmasında Sakınca Yoktur.

Erkek Çocuğu Olmayan Kocalar İkinci Evlilik Yapmasında Sakınca Yoktur.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	41	13,7
Katılıyorum	45	15,0
Kararsızım	39	13,0
Katılmıyorum	80	26,7
Kesinlikle katılmıyorum	93	31,0
Cevapsız	2	0,7
Toplam	300	100,0

X= 2,53, S= 1,417

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Erkek çocuğu olmayan kocalar ikinci evlilik yapmasında sakınca yoktur” tutumu konusunda katılımcıların % 13,7’si kesinlikle katılırken, % 15,0’i katılmakta, % 13,0’i kararsız, % 26,7’si katılmamakta, % 31,0’i kesinlikle katılmamakta ve % 0,7’i cevapsız bırakmıştır. Tabloya evlilik şekilleri açısından genel olarak baktığımızda “Erkek çocuğu olmayan kocalar ikinci evlilik yapmasında sakınca yoktur” tutumunun red oranı % 57,7’dir. Elde ettiğimiz bulgulara göre “Erkek çocuğu olmayan kocalar ikinci evlilik yapmasında sakınca yok” görüşüne katılmayanların sayısı çok olsa da katılanların ve kararsız olanların sayısı da azımsanacak kadar değildir.

% 99’u Müslüman olan Afganistan’da erkekler ikinci evliliği resmi bir şekilde yapabiliyorlar. Afganistan’da erkek çocuğu olmayan kocalar, asıl problemin ne olduğunu aramadan çareyi ikinci evlilik olarak görmektedir. Bu yüzden de çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu gelenek hemen hemen Afganistan’ın bütün etniklerinde uygulanmaktadır. İlk eşi razı olmayınca onun da ailesi devreye girer kızını boşamasını isterler ve aileler arasında kavga ve düşmanlık devam eder.

3.3.1.7. Çocukların Evlilik Kararları

Tablo 3.50. Çocuğun Evlilik Kararında Tek Yetkili Çocuğun Kendisi ve Anne/Babası Olmalıdır.

Çocuğun Evlilik Kararında Tek Yetkili Çocuğun Kendisi ve Anne/Babası Olmalıdır.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	184	61,3
Katılıyorum	73	24,3
Kararsızım	4	1,3
Katılmıyorum	27	9,0
Kesinlikle katılmıyorum	12	4,0
Toplam	300	100,0

X= 4,30. S= 1,123

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Çocuğun evlilik kararında tek yetkili çocuğun kendisi ve anne/babası olmalıdır” tutumu konusunda katılımcıların % 61,3’ü kesinlikle katılırken, % 24,3’ü katılmakta, % 1,3’ü kararsız, % 9,0’i katılmamakta ve % 4,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya evlilik şekilleri açısından genel olarak baktığımızda “Çocuğun evlilik kararında tek yetkili çocuğun kendisi ve

anne/babası olmalı” tutumunun kabul oranı % 85,6’dır. Elde ettiğimiz verilere göre “çocuğun evlilik kararında tek yetkili çocuğun kendisi ve anne/babası olması” görüşü genelde katılımcılar tarafından kabul edilmektedir.

Birkaç sene önce Cüzcan ilinde gençlerin evlenme zamanı geldiğinde ailelerin durumu da müsait olursa genellikle gençlerin görüşü dikkate alınmadan ailelerin anlaşabilmek şartıyla evlilik yapılıyor, şimdi şehirlerde bu tür evlilik şekillerine çok az rastlanılmaktadır. Ancak köylerde ve özellikle bazı kavimlerde bu gelenek hala olduğu gibi devam etmektedir.

3.3.2. Çocuğa İlişkin Tutumlar

3.3.2.1. Kızımın veya Oğlumun Müslüman Olmak şartıyla Başka Milletten biriyle Evlenmesi ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.51. Kızımın veya Oğlumun Müslüman Olmak şartıyla Başka Milletten biriyle Evlenmesine Bir Sakınca Görmüyorum.

Kızımın veya Oğlumun Müslüman Olmak şartıyla Başka Milletten biriyle Evlenmesine Bir Sakınca Görmüyorum.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	171	57,0
Katılıyorum	72	24,0
Kararsızım	11	3,7
Katılmıyorum	8	2,7
Kesinlikle katılmıyorum	38	12,7
Toplam	300	100,0

X= 4,10, S= 1,360

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Kızımın veya oğlumun Müslüman olmak şartıyla başka milletten biriyle evlenmesine Bir Sakınca Görmediği” tutumu konusunda katılımcıların % 57,0’i kesinlikle katılırken, % 24,0’i katılmakta, % 3,7’si kararsız, % 2,7’si katılmamakta ve % 12,7’si kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya çocuk anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Kızımın veya oğlumun Müslüman olmak şartıyla başka milletten biriyle evlenmesine bir sakınca görmediği” tutumunun kabul oranı % 81,0’dır. Tablodaki verilere göre katılımcıların çoğu “Kızımın veya oğlumun Müslüman olmak şartıyla başka milletten biriyle evlenmesine bir sakınca görmediği”

kanaatindedirler. Fakat bu kanaatte olmayanlar da vardır. Katılımcılarla yaptığımız mülakatta bu toplumda böyle bir yanlış geleneğin olduğunu herkes dile getirmektedirler (x2 x5, w5; w6, y7, y9, 2013). Cüzcan ilinde farklı milletler bir arada yaşadığı için birbirleriyle karışıp kaynaşmışlardır. Dışarıdan bakıldığında şehirde yaşayanların Özbek mi Türkmen mi olduğu bilinmiyor, Tacik mi Peştun mu kolay kolay fark edilmiyor. Ama evlilik meselesi ortaya gelince herkes daha çok kendi kavmini tercih ediyor. Bu iş köylerde ve kasabalarda ve özellikle bazı kavimlerde daha da ciddileşiyor. Özellikle Türkmenler başka milletlere kızını kolay kolay vermez ve almazlar ve Tacikler de (Farslar) bazı milletlere vermezler.

Bu geleneği başka milliyetlere kız vermeyerek sadece Türkmenler ciddiyle sürdürmektedirler. Başka milliyetlerden az da olsa karma evlilik yapan örnekleri görebiliyoruz.

Çoğunluk tarafından benimsenmeyen bu gelenek birçok bölgede eskisi gibi devam etmektedir. Bu işin kaynağı da Kur'an-ı Kerimin "Biz insanları birbirlerini tanısın diye şube şube; kavim kavim yarattık, Allah katından en yakın olanlar en çok ondan korkanlar (Takvalılar)'dır" (Hucurat) buyurduğuna aykırı olarak kendi kavmini üstün gördüğünden kaynaklanmaktadır. Bir de bazı kavimler arasında çok büyük miktarda başlık parası alındığı için başka kavimler onların kızını istemeye cüret edemiyorlar bunun için de sadece kendi kavimleri ile alış-veriş yapmak zorunda kalıyorlar.

3.3.2.2. Çocuklar Evleneceği Eşi Kendileri Seçmeleri ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.52. Çocuklar Evleneceği Eşi Kendileri Seçmelidirler.

Çocuklar Evleneceği Eşi Kendileri Seçmelidirler.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	166	55,3
Katılıyorum	72	24,0
Kararsızım	11	3,7
Katılmıyorum	25	8,3
Kesinlikle katılmıyorum	26	8,7
Toplam	300	100,0

X= 4,09, S= 1,304

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “çocuklar evleneceği eşi kendileri seçmeli” tutumu konusunda katılımcıların % 55,3’ü kesinlikle katılırken, % 24,0’i katılmakta, % 3,7’si kararsız, % 8,3’ü katılmamakta ve % 8,7’si kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya çocuk anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Çocuklar evleneceği eşi kendileri seçmeleri” tutumunun kabul oranı % 79,3’tür. Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların çoğunun “çocuklar evleneceği eşi kendileri seçmelidir” görüşüne katıldığını görmekteyiz. Ama tablo 3.43’de de söylediğimiz gibi bu hakkı sadece şehirde yaşayan gençlerin bir kısmı elde ediyorlar.

Türkiye’de yapılan araştırmada bu soruya % 83’7 katılmışlar ve Türkiye’de bu sorunun cevabı bölgeden bölgeye farklılık arz etmektedir (Turgut; 2010: 78).

3.3.2.3. Çocuklar Aile Büyüklerinin Olduğu Ortamda Daha İyi Yetişmeleri ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.53. Çocuklar Aile Büyüklerinin Olduğu Ortamda Daha İyi Yetişirler.

Çocuklar Aile Büyüklerinin Olduğu Ortamda Daha İyi Yetişirler.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	147	39,0
Katılıyorum	87	29,0
Kararsızım	15	5,0
Katılmıyorum	23	7,7
Kesinlikle katılmıyorum	28	9,3
Toplam	300	100,0

X= 4,01, S= 1,301

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişmeleri” tutumu konusunda katılımcıların % 39,0’i kesinlikle katılırken, % 29,0’i katılmakta, % 5,0’i kararsız, % 7,7’si katılmamakta ve % 9,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya çocuk anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişir” tutumunun kabul oranı % 68,8’dir. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu “Çocuklar aile büyüklerinin

olduğu ortamda daha iyi yetişmeleri” görüşüne katılmaktadırlar ve katılmayanların sayısı da az değildir. Dolayısıyla Cüzcan ilinde çocuklar genellikle aileleriyle beraber yaşayıp, aile büyüklerinin sözünden çıkmadıklarını göstermektedir.

Türkiye’de yapılan bir araştırmada da bu görüşe % 77,8 oranda katılmışlardır (Turgut; 2010: 67). Türkiye olsun Afganistan olsun Anne-Babaya hürmet ve aile büyüklerine saygı göstermek İslam dininin bir emri olduğu içindir.

3.3.2.4. Çocuklar Anne-Babalarının Kararlarına İtaat Etmeleri ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.54. Çocuklar Anne-Babalarının Kararlarına İtaat Etmelidir.

Çocuklar Anne-Babalarının Kararlarına İtaat Etmelidir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	173	57,7
Katılıyorum	69	23,0
Kararsızım	5	1,7
Katılmıyorum	13	4,3
Kesinlikle katılmıyorum	40	13,3
Toplam	300	100,0

X= 4,07, S= 1,03

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmeli” tutumu konusunda katılımcıların % 57,7’si kesinlikle katılırken, % 23,0’i katılmakta, % 1,7’si kararsız, % 4,3’ü katılmamakta ve % 13,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya çocuk anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir” tutumunun kabul oranı % 80,7’dir. Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu “Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmeleri” gerektiği kanaatinde olduklarıdır.

Cüzcan ilinde çocuklar ister evlenmeden önce olsun, ister evlendikten sonra olsun anne-babasıyla beraber yaşadığı için anne-babayı aile büyüğü olarak kabul ettiklerinden onların kararlarına uymaları gerekmektedir. Bunun Afganistan’ın

genelinde de bir gelenek olduğunu söylersek abartmamış oluruz. Çünkü Afganistan’da aile büyükleri çocuklar için bir karar alındı mı ona büyük ihtimalle uyulması gerekiyor.

3.3.2.5. Kızlar Eğitimlerini en Üst Düzeye Kadar Devam Etmesi ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.55. Kızlar Eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmelidir.

Kızlar Eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmelidir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	163	54,3
Katılıyorum	54	18,0
Kararsızım	22	7,3
Katılmıyorum	54	18,0
Kesinlikle katılmıyorum	39	13,0
Toplam	300	100,0

X= 3,93, S= 1,443

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Kızlar eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmeli” tutumu konusunda katılımcıların % 54,3’ü kesinlikle katılırken, % 18,0’i katılmakta, % 7,3’ü kararsız, % 18,0’i katılmamakta ve % 13,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya çocuk anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Kızlar eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmelidir” tutumunun kabul oranı % 72,3’tür. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu “Kızlar eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmeleri” gerektiği görüşünde olduklarını ifade edebiliriz. Bu görüşe katılmayanların sayısı da az değildir. Cüzcan halkıyla yaptığımız mülakatta bu konuya katılmayanlar görüşlerini şu şekilde beyan ediyorlar: Eğer kızlar çok okurlarsa, bu okumaların bir gereği olarak bir yerde çalışması lazım olur. Kızların her gün evden çıkıp gitmesi, dışarıda komşu ve yabancılar tarafından izlenilmesi (görülmesi) aileye yakışmayan bir harekettir (x1 ve y1, 2013). Kızlar okuma-yazma ve dini ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bilmeleri yeterli olur. Çok okumak onları dini meselelerden uzaklaştırıp farklı yollara gitmesine sebep olabilir (y2, 2013). Kızlar erkeklerden ayrı olarak dine ve şeriata uygun olarak okumalarına bir sakınca yoktur. Çünkü sosyal hayatta erkekler için gerekli olan mesleklerin çoğu kadınlar için de lazımdır. Eğer

kadınlar okuyup kendilerini geliştirmezlerse yine hasta olduklarında erkeklerin yanına gitmek zorunda kalırlar. (x2, w6 ve y3, 2013).

Cüzcan ilinde birkaç sene önce kızların çok az bir kısmı okullara gidip eğitim alırken şimdi bu sayı kat kat yükselmiştir. Hele yüksek okullarda sadece il merkezinde yaşayan bazı kızlar okuma imkanı bulurken, ilçe ve çevrelerinden yüksek okullarda yok denecek kadar azdır. Bu da yukarıda söylediğimiz bazı yanlış tutumlardan ve baskıcı gelenekten kaynaklanmaktadır. Cüzcan ilinde kızların okumalarına karşı olan aileler de, şimdi okuma-yazmanın erkekler kadar kadınlar için de önemli olduğunun farkındadır.

3.3.2.6. Çocuğumun Modern Kıyafetleri TV veya Benzeri Yerlerden Görerek Giymesi ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.56. Çocuğumun Modern Kıyafetleri TV veya Benzeri Yerlerden Görerek Giymesi Benim için Bir Sorun Değildir.

Çocuğumun Modern Kıyafetleri TV veya Benzeri Yerlerden Görerek Giymesi Benim için Bir Sorun Değildir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	133	44,3
Katılıyorum	58	19,3
Kararsızım	15	5,0
Katılmıyorum	36	12,0
Kesinlikle katılmıyorum	58	19,3
Toplam	300	100,0

X= 3,57, S= 1,594

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Çocuğumun modern kıyafetleri TV veya benzeri yerlerden görerek giymesi benim için bir sorun değil” tutumu konusunda katılımcıların % 44,3’ü kesinlikle katılırken, % 19,3’ü katılmakta, % 5,0’i kararsız, % 12,0’i katılmamakta ve % 19,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya çocuk anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Çocuğumun modern kıyafetleri TV veya benzeri yerlerden görerek giymesi benim için bir sorun değildir” tutumunun kabul oranı % 63,6’dır. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu “Çocuğumun modern

kıyafetleri TV veya benzeri yerlerden görerek giymesi benim için bir sorun değil” kanaatindedirler. Fakat bu görüşte olmayanların da sayısı az değildir. Çocuklar kıyafetlerini TV ve benzeri gibi yerlerden görerek giymelerini şu şekilde eleştiriyorlar: Gelişmemiş, bilgi ve bilimden uzak kalan toplumlarda kendilerinden bir şey ortaya koyamadığı için sürekli taklit etmektedirler (x4). Televizyonlar ve benzeri yerlerde sürekli batı kıyafetleri reklam edilmektedir. Bu kıyafetler dine de uygun değildir. Çocuklar bunların kötü yönleri taklit etmemeleri için televizyon programları kontrol edilmesi gerekir (x7 ve y5, 2013).

Çocuklar giyim kuşamlarını ailesinin maddi durumuna, kültür/gelenek ve İslam dinine uygun olarak, televizyon veya başka bir yerden görerek giymelerine bir sakınca yoktur.

3.3.2.7. Kızlar İhtiyaçlarını Karşılacak Kadar Okuma-Yazma Bilmeleri ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.57. Kızlar İhtiyaçlarını Karşılacak Kadar Okuma-Yazma Bilmeleri Yeterlidir

Kızlar İhtiyaçlarını Karşılacak Kadar Okuma-Yazma Bilmeleri Yeterlidir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	76	25,3
Katılıyorum	59	19,7
Kararsızım	23	7,7
Katılmıyorum	68	22,7
Kesinlikle katılmıyorum	68	22,7
Cevapsız	6	2,0
Toplam	300	100,0

X= 3,02. S= 1,549

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Kızlar ihtiyaçlarını karşılayacak kadar okuma-yazma bilmeleri yeterli” tutumu konusunda katılımcıların % 25,3’ü kesinlikle katılırken, % 19,7’si katılmakta, % 7,7’si kararsız, % 22,7’si katılmamakta, % 22,7’si kesinlikle katılmamakta ve % 2,0’si cevapsızdır. Tabloya çocuk anlayışı

açısından genel olarak baktığımızda “Kızlar ihtiyaçlarını karşılayacak kadar okuma-yazma bilmeleri yeterlidir” konusunda net bir tavır gösteremediklerini görmekteyiz.

Tablo 3.48’de de olduğu gibi eskiden kızların okumalarına karşı olan bir toplumda, onlar ihtiyaçlarını karşılayacak kadar okuma-yazma bilmeleri yeterli demeleri de bir gelişmedir. Ülke genelinde okuma-yazma oranı düşük olan bir memlekette kızların çok okuyamamaları doğaldır.

3.3.3. Aile İçi İlişkiler

3.3.3.1. Aile İçi Sorunlar, Şiddet ve Baskı

Tablo 3.58. Aile İçi Sorunlar, Şiddet ve Baskı ile Çözülmez.

Aile İçi Sorunlar, Şiddet ve Baskı ile Çözülmez.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	168	56,0
Katılıyorum	58	19,3
Kararsızım	9	3,0
Katılmıyorum	39	13,0
Kesinlikle katılmıyorum	26	8,7
Toplam	300	100,0

X= 4,01, S= 1,377

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “aile içi sorunlar, şiddet ve baskı ile çözülmez” tutumu konusunda katılımcıların % 56,0’i kesinlikle katılırken, % 19,3’ü katılmakta, % 3,0’i kararsız, % 13,0’i katılmamakta ve % 8,7’si kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya aile içi ilişkiler açısından genel olarak baktığımızda “aile içi sorunlar, şiddet ve baskı ile çözülmez” tutumunun kabul oranı % 75,3’tür. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu “Aile içi sorunlar, şiddet ve baskı ile çözülmez” görüşünde olduklarını görüyoruz. Bundan yola çıkarak Cüzcan ilinde halkın çoğunluğunun ailede şiddet ve kadına şiddete karşı olduklarını ifade edebiliyoruz.

Afganistan halkı gelenekselci bir ülke olduğu için ailelerde genelde ataerkil bir sistem hakimdir. Bunun için aile reisi, ailenin diğer fertlerine yaptığı baskı şiddet sayılmayıp, aile içi ilişkiler ve aile düzenini sağlamak amacıyla olduğunu düşünürler.

3.3.3.2. Aile ile İlgili Kararlar

Tablo 3.59. Aile ile İlgili Kararlar, Tüm Aile Üyelerince Ortak Alınmalıdır.

Aile ile İlgili Kararlar, Tüm Aile Üyelerince Ortak Alınmalıdır.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	118	39,3
Katılıyorum	82	27,3
Kararsızım	20	6,7
Katılmıyorum	56	18,7
Kesinlikle katılmıyorum	24	8,0
Toplam	300	100,0

$X= 3,71$, $S = 1,360$

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalı” tutumu konusunda katılımcıların % 39,3’ü kesinlikle katılırken, % 27,3’ü katılmakta, % 6,7’si kararsız, % 18,7’si katılmamakta ve % 8,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya aile içi ilişkiler açısından genel olarak baktığımızda “Aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalıdır” tutumunun kabul oranı % 66,6’dır. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu, “aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalı” kanaatinde olsalar da bu görüşe karşı olanların da sayısı az değildir. Tek başına karar alan aile reislerini eleştirenler şöyle diyorlar: Aile içinde bir karar alınırken genelde aile reisi diğer üyelere hiç danışmaz tek başına karar alır ve sonucunu düşünmeden uygular. Ailenin bazı üyeleriyle danışılarak alınan karar aile reisinin görüşüne ters ise yine bu karar uygulanmaz (x5 ve y6, 2013).

Ailelerdeki düzenin sarsılmaması için aile üyeleri birbirlerine saygı, sevgi ve güvende bir kusur etmemeleri gerekiyor. Aile içinde alınan karar bütün aile üyeleri ile ortak alındığında, bu kararın sonucu ne olursa olsun sorumlusu tek kişi olmayacaktır.

Ortak alınan kararların sonucu ailenin aleyhine de olursa, yine aile üyeleri ortak olarak bu işin içinden çıkmayı başarırlar.

3.3.3.3. Ailenin Geçiminden Sorumlu Olan

Tablo 3.60. Ailenin Geçiminden Sorumlu Olan Sadece Erkek Değildir.

Ailenin Geçiminden Sorumlu Olan Sadece Erkek Değildir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	84	28,0
Katılıyorum	56	18,7
Kararsızım	39	13,0
Katılmıyorum	60	20,0
Kesinlikle katılmıyorum	61	20,3
Toplam	300	100,0

X= 3,14, S= 1,519

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “ailenin geçiminden sorumlu olan sadece erkek değil” tutumu konusunda katılımcıların % 18,0’i kesinlikle katılırken, % 18,7’si katılmakta, % 13,0’i kararsız, % 20,0’i katılmamakta ve % 20,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya aile içi ilişkiler açısından genel olarak baktığımızda “Ailenin geçiminden sorumlu olan sadece erkek değil” tutumu konusunda net bir tavır ortaya koymadıklarını görüyoruz.

Afganistan’daki kadınların çalıştıkları alanlar bölgeden bölgeye değişmektedir. Kuzey Afganistan’da kadınlar köylerde genelde halı dokurlar ve hayvancılıkta çalışırlar. Şehirlerde ise kadınlar genelde okullarda öğretmenlik, memurluk, terzilik vs. yaparlar.

3.3.3.4. Evde Son Söz Sahibi ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.61. Evde Son Sözü Daima Erkek Söyler.

Evde Son Sözü Daima Erkek Söyler.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	86	28,7
Katılıyorum	56	18,7

Tablo 2.(devamı)

Kararsızım	38	12,7
Katılmıyorum	60	20,0
Kesinlikle katılmıyorum	60	20,0
Toplam	300	100,0

X= 3,16, S= 1,522

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Evde son sözü daima erkek söyler” tutumu konusunda katılımcıların % 28,7’si kesinlikle katılırken, % 18,7’si katılmakta, % 12,7’si kararsız, % 20,0’i katılmamakta ve % 20,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya aile içi ilişkiler açısından genel olarak baktığımızda “Evde son sözü daima erkek söyler” konusunda net bir tavır koymadıklarını görmekteyiz. Elde ettiğimiz bulgular şunu gösteriyor ki, birkaç sene önce ailelerde erkeğin sözünün üstüne bir söz söylenmezken, şimdi ise evdeki son sözü her daim erkek söylememeli diyenlerin sayısı da kat kat artmıştır.

Bu durumun sebebi Afganistan’da Taliban’dan sonra yeni devletin kurulmasıyla beraber demokrasi adı altında batının getirdiği modernist uygulamalardır. Afganistan halkı da modern olmak amacıyla televizyon, dizi ve yurtdışından gelen bazı insanları taklit ederek bu duruma geldiklerini ifade edebiliriz.

3.3.3.5. Kadın, Dışarı Çıkmak için Mutlaka Kocasından İzin Alması ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.62. Kadın, Dışarı Çıkmak için Mutlaka Kocasından İzin Alması Gerekmiyor.

Kadın, Dışarı Çıkmak için Mutlaka Kocasından İzin Alması Gerekmiyor	N	%
Kesinlikle katılıyorum	106	35,4
Katılıyorum	80	26,7
Kararsızım	20	6,7
Katılmıyorum	46	15,3
Kesinlikle katılmıyorum	48	16,0
Toplam	300	100,0

X= 3,50, S= 1,494

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Kadının, dışarı çıkmak için mutlaka kocasından izin alması gerekmiyor” tutumu konusunda katılımcıların % 35,4’ü kesinlikle katılırken, % 26,7’si katılmakta, % 6,7’si kararsız, % 15,3’ü katılmamakta ve % 16,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya aile içi ilişkiler açısından genel olarak baktığımızda “Kadın, dışarı çıkmak için mutlaka kocasından izin alması gerekmiyor” tutumunun kabul oranı % 62,1’dir. Elde ettiğimiz verilere göre katılımcıların çoğu “Kadın, dışarı çıkmak için mutlaka kocasından izin alması gerekmiyor” kanaatinde olsalar da bu görüşe katılmayanların sayısı da az değildir. Kadınlar dışarı çıkarken kocasından veya evin reisinden izin alması, o toplumun kültür ve geleneğinin gerek gördüğü bir şeydir (x7, 2013).

Afganistan veya Cüzcan toplumunun genelini düşünecek olursak, erkekler kendi çevrelerini ya da toplumun nasıl bir durumda olduğunu kadınlardan daha iyi bilmektedirler. Kadınlar istediği zaman, istediği yere izin almadan gittiğinde başlarına bazı sıkıntılar gelebilir. Kadınların dışarıya çıkmak istediklerinde kocalarından izin almaları, her zaman onlara şiddet uygulanıyor anlamına gelmemektedir.

3.3.3.6. Bir Kadının Asıl Görevi

Tablo 3.63. Bir Kadının Asıl Görevi Çocuk Bakımı ve Ev İşleridir.

Bir Kadının Asıl Görevi Çocuk Bakımı ve Ev İşleridir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	44	14,7
Katılıyorum	43	14,3
Kararsızım	22	7,3
Katılmıyorum	83	27,7
Kesinlikle katılmıyorum	102	34,0
Cevapsız	6	2,0
Toplam	300	100,0

X= 2,47, S= 1,463

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleri” tutumu konusunda katılımcıların % 14,7’si kesinlikle katılırken, % 14,3’ü katılmakta, % 7,3’ü kararsız, % 27,7’si katılmamakta, % 34,0’i kesinlikle katılmamakta ve % 2,0’i cevapsızdır. Tabloya aile içi ilişkiler açısından genel olarak baktığımızda “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleri” tutumunun red oranı % 61,7’dir. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğunluğu “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleri” kanaatinde olmasalar da, bu görüşü destekleyenler de az değildir. Kadınlar ev işlerinin dışında vakit bulabiliyorlarsa dine ve şeriata uygun bir şekilde çalışabilirler (x8 ve y7, 2013). Ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için erkeklerden ayrı uygun bir şekilde çalışmalarına sakınca yoktur (y8, 2013).

3.3.4. Din, Gelenek Ve Evlilik

3.3.4.1. Erkek Çocuk Sahibi Olmak Ayrı Bir İtibar Kazandırması ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.64. Erkek Çocuk Sahibi Olmak Ayrı Bir İtibar Kazandırmıyor.

Erkek Çocuk Sahibi Olmak Ayrı Bir İtibar Kazandırmıyor.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	90	30,0
Katılıyorum	78	26,0
Kararsızım	22	7,3
Katılmıyorum	71	23,7
Kesinlikle katılmıyorum	39	13,0
Toplam	300	100,0

X= 3,36, S= 1,446

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Erkek çocuk sahibi olmak ayrı bir itibar kazandırmıyor” tutumu konusunda katılımcıların % 30,0’i kesinlikle katılırken, % 26,0’i katılmakta, % 7,3’si kararsız, % 23,7’si katılmamakta ve % 13,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya din, gelenek ve evlilik anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “erkek çocuk sahibi olmak ayrı bir itibar kazandırmıyor” tutumunun kabul oranı % 56’dır. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu “Erkek çocuk sahibi olmak ayrı bir itibar kazandırmıyor” görüşünde olsalar da, bu kanaatte olmayanlar da onlardan az değildir. Müslüman ülkelerde babayı temsil eden ve onun yerine geçen oğul olduğu için erkek çocuk sahibi olan kız çocuktan itibarlı olarak kabul edilir (x9, 2013). Afganistan ya da Cüzcan toplumunda anne-baba yaşlandıktan sonra onların geçiminden ve başka ihtiyaç giderlerinden erkek çocuk sorumlu olduğu için kız çocuk evlenerek başka ellere gittiğinden dolayı erkek çocuk itibarlı olarak görülür (y9, 2013).

Erkek çocuğun kızlara göre itibarlı olduğuna dair kesin bir delil olmasa da Cüzcan toplumunda kültür ve gelenekten kaynaklanan bir anlayıştır. Bunun için anne-babalar yaşlandığında erkek çocukların durumları ne olursa olsun onların sorumluluklarını kız kardeşlerine vermeden kendileri üstlenirler. Erkek çocukların

durumları iyi olmadığı takdirde yaşlı anne-babalarının ihtiyaçlarını karşılayamıyorsa da gelenekten dolayı kız kardeşlerinden yardım istememeleri doğru değildir.

3.3.4.2. Ev Kadını da, Çalışan ve Para Kazanan Kadın Kadar Değerli

Tablo 3.65. Ev Kadını da, Çalışan ve Para Kazanan Kadın Kadar Değerlidir.

Ev Kadını da, Çalışan ve Para Kazanan Kadın Kadar Değerlidir	N	%
Kesinlikle katılıyorum	157	52,3
Katılıyorum	88	29,3
Kararsızım	8	2,7
Katılmıyorum	16	5,3
Kesinlikle katılmıyorum	31	10,3
Toplam	300	100,0

X= 4,08, S= 1,301

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Ev kadını da, çalışan ve para kazanan kadın kadar değerli” tutumu konusunda katılımcıların % 52,3’ü kesinlikle katılırken, % 29,3’ü katılmakta, % 2,7’si kararsız, % 5,3’ü katılmamakta ve % 10,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya din, gelenek ve evlilik anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Ev kadını da, çalışan ve para kazanan kadın kadar değerlidir” tutumunun kabul oranı % 81,6’dır. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların büyük çoğunluğu “Ev kadını da, çalışan ve para kazanan kadın kadar değerlidir” görüşüne katılmaktadırlar. Ev işini yapan ve dışarıda çalışıp para getiren kadınlar arasında ayırım yapan insanları şu şekilde eleştirmektedirler. Gerek kadın olsun gerek erkek olsun, işi olup para getirenle ev işini yapanlar arasında ayrımcılık yapılırken, para kazanmayan kendisini kötü hisseder (x9, 2013). Para kazanan kadınlar ve çocuklarla para kazanmayanların arasında fark tanıyan babaların çocukları, bu ayrımcılığa dayanamadan isyan eder, hatta yol kesici ve eşkıya olur (y8, 2013). Aynı ailenin üyeleri oldukları halde gerek para olsun gerek başka şeylerden dolayı aralarında bir ayrımcılık yapılırken, ikinci sınıf muamelesi yapılan kişi özgüvenini kaybeder ve kendisini işe

yaramayan biri olarak hisseder. Böyle davranışlar ailenin zarara uğrayacağı farklı sebepleri doğurabilir.

3.3.4.3. Evlilik Boyunca Aile Büyüklerinin Görüşü Dikkate Alınması ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.66. Evlilik Boyunca Aile Büyüklerinin Görüşü Dikkate Alınmalıdır.

Evlilik Boyunca Aile Büyüklerinin Görüşü Dikkate Alınmalıdır.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	115	38,3
Katılıyorum	102	34,0
Kararsızım	18	6,0
Katılmıyorum	25	8,3
Kesinlikle katılmıyorum	40	13,3
Toplam	300	100,0

$X= 3,76, S= 1,387$

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Evlilik boyunca aile büyüklerinin görüşü dikkate alınmalı” tutumu konusunda katılımcıların % 38,3’ü kesinlikle katılırken, % 34,0’i katılmakta, % 6,0’i kararsız, % 8,3’ü katılmamakta ve % 13,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya din, gelenek ve evlilik anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Evlilik boyunca aile büyüklerinin görüşü dikkate alınmalı” tutumunun kabul oranı % 72,3’tür. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu “Evlilik boyunca aile büyüklerinin görüşü dikkate alınmalı” kanaatinde olduklarını görebiliyoruz. Çünkü Cüzcan halkı hep aile büyükleriyle bir arada yaşayıp gelmişlerdir. Büyüklere saygı ve küçüklere şefkat etmek İslam dininin de teşvik ettiği bir davranıştır. Aile büyükleri gençlere göre daha tecrübeli olup, alınacak olan bir kararın gelecekte nasıl bir sonuç vereceğini gençlerden daha iyi tahmin edebilirler.

3.3.4.4. Evlilik Boyunca Elde Edilen Mülk, Erkek ve Kadının Ortak Malı

Tablo 3.67. Evlilik Boyunca Elde Edilen Mülk, Erkek ve Kadının Ortak Malıdır.

Evlilik Boyunca Elde Edilen Mülk, Erkek ve Kadının Ortak Malıdır.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	125	41,7
Katılıyorum	104	34,7
Kararsızım	14	4,7
Katılmıyorum	19	6,3
Kesinlikle katılmıyorum	38	12,7
Toplam	300	100,0

X= 3,86, S= 1,358

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Evlilik boyunca elde edilen mülk, erkek ve kadının ortak malı” tutumu konusunda katılımcıların % 41,7’si kesinlikle katılırken, % 34,7’si katılmakta, % 4,7’si kararsız, % 6,3’ü katılmamakta ve % 12,7’si kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya din, gelenek ve evlilik anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “Evlilik boyunca elde edilen mülk, erkek ve kadının ortak malıdır” tutumunun kabul oranı % 76,4’tür. Elde edilen verilere göre katılımcıların çoğu “Evlilik boyunca elde edilen mülk, erkek ve kadının Ortak Malı” kanaatinde olduklarını görüyoruz.

3.3.4.5. İş Hayatında Kadınlar Erkeklerle Aynı Ortamda Çalışması ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.68. İş Hayatında Kadınlar Erkeklerle Aynı Ortamda Çalışabilir.

İş Hayatında Kadınlar Erkeklerle Aynı Ortamda Çalışabilir	N	%
Kesinlikle katılıyorum	90	30,0
Katılıyorum	63	21,0
Kararsızım	26	8,7
Katılmıyorum	48	16,0
Kesinlikle katılmıyorum	73	24,3
Toplam	300	100,0

X= 3,16, S= 1,589

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “İş hayatında kadınlar erkeklerle aynı ortamda çalışabilir” tutumu konusunda katılımcıların % 30,0’i kesinlikle katılırken, % 21,0’i katılmakta, % 8,7’si kararsız, % 16,0’i katılmamakta ve % 24,3’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya din, gelenek ve evlilik anlayışı açısından genel olarak baktığımızda “İş hayatında kadınlar erkeklerle aynı ortamda çalışabilir” konusunda net bir tavır koymadıklarını görüyoruz. Elde ettiğimiz bulgulara göre, katılımcılar bu “İş hayatında kadınlar erkeklerle aynı ortamda çalışabilir” görüşüne iyimser bakmadıklarını görüyoruz. Fakat yaptığımız mülakatta bazı katılımcılar kadınların belli ortamlarda çalışabileceğini söylemiştir. Kadınların erkeklerle çalışabileceği belli yerler vardır: şehir merkezleri, okullarda öğretmen vb. gibi yerlerde çalışabilirler (x10, 2013). Evli olan kadınların ihtiyaçlarını karşılamak için şeriata uygun olarak çalışmasında sıkıntı yoktur. Eğer kadınların çalışmasından su-i istifade edilecekse bunu kesinlikle yanlış olduğunu belirtiyorlar (y10, 2013). Cüzcan ilinin merkezi hariç genelinde kadınlar kapalı olup, dışarıda veya erkeklerle aynı ortamda çalışmalarına iyi bakmazlar. Cüzcan ilinin genelinde kadınlar ancak okullarda rahatça öğretmen olabiliyorlar, öğretmenliğin dışında erkeklerle beraber çalışan kadının sayısı çok az diyebiliriz.

3.3.4.6. Kadın İtaat Etmediğinde Kocasından Dövülmesi ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.69. Kadın İtaat Etmediğinde Kocasından Dövülebilir.

Kadın İtaat Etmediğinde Kocasından Dövülebilir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	66	22,0
Katılıyorum	85	28,3
Kararsızım	36	12,0
Katılmıyorum	63	21,0
Kesinlikle katılmıyorum	42	14,0
Cevapsız	8	2,7
Toplam	300	100,0

X= 3,24, S= 1,391

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, "Kadın itaat etmediğinde kocası tarafından dövülebilir" tutumu konusunda katılımcıların % 22,0'i kesinlikle katılırken, % 28,3'ü katılmakta, % 12,0'i kararsız, % 21,0'i katılmamakta, % 14,0'i kesinlikle katılmamakta ve % 2,7'si cevapsızdır. Tabloya din, gelenek ve evlilik anlayışı açısından genel olarak baktığımızda "Kadın itaat etmediğinde kocası tarafından dövülebilir" konusunda net bir tavır ortaya koymadıklarını görüyoruz. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcılar "Kadın itaat etmediğinde kocası tarafından dövülebilir" görüşü benimsemediklerini görüyoruz. Her toplumda olduğu gibi Cüzcan'da da kadına şiddet uygulayanların olduğunu görebiliyoruz. Fakat katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde bütün katılımcılar kadınların dövülmesinin yanlış olduğunu, eğer dövülmesi gereken bir hal varsa da İslam'ın kurallarına göre yapılmasını söylüyorlar.

3.3.4.7. Kadınlar Kocalarının Dışındaki Erkeklerle Arkadaşlık İlişkisi

Tablo 3.70. Kadınlar Kocalarının Dışındaki Erkeklerle Arkadaşlık İlişkisi Kurabilirler.

Kadınlar Kocalarının Dışındaki Erkeklerle Arkadaşlık İlişkisi Kurabilirler.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	42	14,0
Katılıyorum	52	17,3
Kararsızım	40	13,3
Katılmıyorum	79	26,3
Kesinlikle katılmıyorum	87	29,0
Toplam	300	100,0

X= 3,39, S= 1,418

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, "Kadınlar kocalarının dışındaki erkeklerle arkadaşlık ilişkisi kurabilirler" tutumu konusunda katılımcıların % 14,0'i kesinlikle katılırken, % 17,3'ü katılmakta, % 13,3'ü kararsız, % 26,3'ü katılmamakta ve % 29,0'i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya din, gelenek ve evlilik anlayışı açısından genel olarak baktığımızda "Kadınlar kocalarının dışındaki erkeklerle arkadaşlık ilişkisi kurabilirler" tutumunun red oranı % 55,3'tür.

3.3.5. Akrabalarla İlişkiler

3.3.5.1. Akrabalarla Sıkı Görüşmek

Tablo 3.71. Akrabalarla Sıkı Görüşmek Aile Saadetine Zarar Vermez.

Akrabalarla Sıkı Görüşmek Aile Saadetine Zarar vermez.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	53	17,7
Katılıyorum	47	15,7
Kararsızım	45	15,0
Katılmıyorum	94	31,3
Kesinlikle katılmıyorum	61	20,0
Toplam	300	100,0

X= 2,97, S= 1,397

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Akrabalarla sıkı görüşmek aile saadetine zarar vermez” tutumu konusunda katılımcıların % 17,7’si kesinlikle katılırken, % 15,7’si katılmakta, % 15,0’i kararsız, % 31,3’ü katılmamakta ve % 20,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya akrabalarla olan ilişki açısından genel olarak baktığımızda “Akrabalarla sıkı görüşmek aile saadetine zarar vermez” tutumunun kabul oranı % 51,3’dür.

3.3.5.2. Gençlerin Öncelikle Yakın Akraba Kızlarıyla Evlenmeleri

Tablo 3.72. Gençlerin Öncelikle Yakın Akraba Kızlarıyla Evlenmeleri Şart Değildir.

Gençlerin Öncelikle Yakın Akraba Kızlarıyla Evlenmeleri Şart Değildir.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	94	31,3
Katılıyorum	119	39,7
Kararsızım	26	8,7
Katılmıyorum	31	10,3
Kesinlikle katılmıyorum	30	10,0
Toplam	300	100,0

X= 3,72, S= 1,281

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “gençlerin öncelikle yakın akraba kızlarıyla evlenmeleri şart değil” tutumu konusunda katılımcıların % 31’ü kesinlikle katılırken, % 39,7’si katılmakta, % 8,7’si kararsız, % 10,3’ü katılmamakta ve % 10,0’i kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya akrabalarla olan ilişki açısından genel olarak baktığımızda “Gençlerin öncelikle yakın akraba kızlarıyla evlenmeleri şart değildir” tutumunun kabul oranı % 70,7’dir. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğunu “Gençlerin öncelikle yakın akraba kızlarıyla evlenmeleri şart değil” görüşe katılmadıklarını görüyoruz. Fakat katılanların da sayısı az değildir. Gençler kendi akraba kızları ile evlendiklerinde o eve gelen gelin kendi akrabası olduğu için evin zorluklarına katlanabilir (y11, 2013). Fakat yakın akraba kızı ile yapılan evliliklerde tıbbi sıkıntılarla karşılaşılacağı için iyi olmadığını vurgulayanlar da vardır (x11, x12, w8; y12 ve y13, 2013).

Gençlerin yakın akraba kızlarıyla evlenmelerinin bazı faydaları da vardır ve bazı zararları da vardır. Yakın akraba kızıyla yapılan bir evlilikte nişanlılıktan da o gençlerin ömürlerinin sonuna kadar faydalanacağı yararlar vardır.

1. Yakın akraba kızı ile evlenen bir gencin maddi sıkıntısı olduğunda kendi akrabası olduğu için anlayışla karşılayabilir.
2. Gençler evlendikten sonra, kız ve erkeğin kardeşi ve dostu istediği zaman hiç çekinmeden birbirlerinin hal hatırını sormaya gelebilirler.
3. Yakın akraba kızı ile yapılan evliliğin sonucunda akrabalık bağları daha da güçlenir.

3.3.5.3. Kadınlar Çocuklarını Kendi Akrabalarıyla daha Samimi Olmasını Tercih Etmeleri ile İlgili Tutumlar

Tablo 3.73. Kadınlar Çocuklarını Kendi Akrabalarıyla daha Samimi Olmasını Tercih Ederler.

Kadınlar Çocuklarını Kendi Akrabalarıyla daha Samimi Olmasını Tercih Ederler.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	7	2,3
Katılıyorum	33	11,0
Kararsızım	23	7,7
Katılmıyorum	124	41,3
Kesinlikle katılmıyorum	106	35,3
Cevapsız	7	2,3
Toplam	300	100,0

X= 2,01, S= 1,053

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Kadınlar çocuklarını kendi akrabalarıyla daha samimi olmasını tercih ederler” tutumu konusunda katılımcıların % 2,3’ü kesinlikle katılırken, % 11,0’i katılmakta, % 7,7’si kararsız, % 41,’ü katılmamakta, % 35,3’ü kesinlikle katılmamakta ve % 2,3’ü cevapsız bırakmıştır. Tabloya akrabalarla olan ilişki açısından genel olarak baktığımızda “Kadınlar çocuklarını kendi akrabalarıyla daha samimi olmasını tercih ederler” tutumunun kabul oranı% 76,3’tür. Genelde bu görüşe katılanlar da katılanlar da vardır. Katılımcılarla yüz yüze yaptığımız görüşmelerde, çoğu kadınların bu konuyu “Kadınlar çocuklarını kendi akrabalarıyla daha samimi olmasını tercih ederler” önemsediklerini bildirdiler.

3.3.5.4. Gençler Evlenmek İstediklerinde Yakın Akrabalarının Onayını Alması

Tablo 3.74. Gençler Evlenmek İstediklerinde Yakın Akrabalarının Onayını Alması da Olur.

Gençler Evlenmek İstediklerinde Yakın Akrabalarının Onayını Alması da Olur.	N	%
Kesinlikle katılıyorum	99	33,0
Katılıyorum	89	29,7
Kararsızım	18	6,0
Katılmıyorum	42	14,0
Kesinlikle katılmıyorum	52	17,3
Toplam	300	100,0

X= 3,47, S= 1,496

Tablodaki bulgulardan da anlaşılacağı gibi, “Gençler evlenmek istediklerinde yakın akrabalarının onayını alması da olur” tutumu konusunda katılımcıların % 33,0’i kesinlikle katılırken, % 29,7’si katılmakta, % 6,0’i kararsız, % 14,0’i katılmamakta ve % 17’ü kesinlikle katılmamaktadır. Tabloya akrabalarla olan ilişki açısından genel olarak baktığımızda “Gençler evlenmek istediklerinde yakın akrabalarının onayını alması da olur” tutumunun kabul oranı % 62,7’dir. Elde ettiğimiz bulgulara göre katılımcıların çoğu “Gençler evlenmek istediklerinde yakın akrabalarının onayını alması da olur” kanaatte olduklarını bildirmişler. Fakat bu görüşe katılmayanların sayısı da az değildir. Katılımcılarla yaptığımız mülakatta bu toplumda danışmadan böyle işleri yapan ailenin yanına hiçbir akrabası gelmez ve onu dışlarlar (x12, x13; w9, y15, 2013).

Gençler evlenmek istedikleri adaylar konusunda akrabanın onayını alırken, onlar gençlerin geleceğini ve mutluluklarını hiç düşünmeden kendi aileleri arasındaki özel meseleden dolayı karşı çıkanlar da çoktur. Hatta bazı durumlarda kızını ve ya oğlunu benim istemediğimle evlendirirsen, seni akrabalıktan silerim gibisinden tehditler de bulunurlar ve yıllarca küsenler vardır.

SONUÇ, GENELLEME VE ÖNERİLER

Cüzcan halkının aile değerleri ve din ilişkisine yönelik tutumların oluşmasında cinsiyet, medeni durum, gelir durumu, yaşadığı yer, dini öğrenim durumu, dindarlık bakımından hangi grupta olduğu ve yaş durumu gibi bağımsız değişkenlerin önemli birer faktör olarak görülmektedir. Araştırmaya yer alan katılımcıları bağımsız değişkenler açısından değerlendirdiğimizde, çoğunluğu “erkek”, “evli”, “orta”, “ilçe”, dini öğrenimini “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm”, “çok dindar” ve “28-25” yaş grubu katılımcılardan oluştuğu karşımıza çıkmaktadır.

Yaşadığı yer durumuna göre; çocuğa ilişkin tutumları açısından en çok ilçede, aile içi ilişkiler tutumları açısından ilde ve din, gelenek ve evlilik tutumları açısından ilçede yaşayanların en yüksek puanlara sahip oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Dini öğrenim durumuna göre; çocuğa ilişkin tutumları açısından en çok “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm”, aile içi ilişkiler tutumları açısından “Aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” ve din, gelenek ve evlilik tutumları açısından “Özel din öğrenimi gördüm” diyenlerin en yüksek puanlara sahip oldukları görülmektedir.

Kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördüğü durumuna göre; çocuğa ilişkin tutumları açısından dine ilgisiz, aile içi ilişkiler tutumları açısından dine ilgisiz ve din, gelenek ve evlilik tutumları açısından dine ilgisiz olanların en yüksek puana sahip olduğu ifade edilebilir.

Gelir durumlarına göre; çocuğa ilişkin tutumları açısından çok iyi, aile içi ilişkiler açısından çok iyi ve din, gelenek ve evlilik tutumları açısından orta seviyede olanların en yüksek puanlara sahip oldukları ortaya çıkmaktadır.

Yaş durumlarına göre; çocuğa ilişkin tutumları açısından 33-40 yaş arası, aile içi ilişkiler tutumları açısından 26-32 yaş arası ve din, gelenek ve evlilik tutumları açısından 51-üstü yaş grupları en yüksek tutum puanlarına sahip oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Genellemeler:

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları, cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma erkeklerin lehinedir. Dolayısıyla

erkeklerin kadınlara göre çocuğa ilişkin tutumları daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa yönelik tutumlarında cinsiyetin önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutumları, cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma erkeklerin lehinedir. Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre aile içi ilişkilere ilişkin tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilere yönelik tutumlarında cinsiyetin önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları, medeni durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma bekarların lehinedir. Dolayısıyla bekarların evlilere göre çocuğa yönelik olumlu tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa yönelik tutumlarında medeni durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları, yaşadığı yer açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma ilçede yaşayanların lehinedir. Dolayısıyla ilçede yaşayanlar diğerlerine göre çocuğa yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa yönelik tutumlarında yaşadığı yerin önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları, dini öğrenim durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” lehinedir. Dolayısıyla “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” diğerlerine göre çocuğa yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa yönelik tutumlarında dini öğrenim durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları, kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördükleri açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “dine ilgisiz” lehinedir. Dolayısıyla “dine ilgisiz” diğerlerine göre çocuğa yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa yönelik tutumlarında kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördükleri önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları, gelir durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “ok iyi” lehinedir. Dolayısıyla “ok iyi” diğerlerine göre çocuğa yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa yönelik tutumlarında gelir durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları, yaş durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “33-40” yaş lehinedir. Dolayısıyla “33-40” yaş diğerlerine göre çocuğa yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa yönelik tutumlarında yaş durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutumları, yaşadığı yer açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma ilde yaşayanların lehinedir. Dolayısıyla ilde yaşayanlar diğerlerine göre aile içi ilişkilere yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilere yönelik tutumlarında yaşadığı yerin önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutumları, dini öğrenim durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” lehinedir. Dolayısıyla “aile içinde, camide, medresede vs. din öğrenimi gördüm” diğerlerine göre aile içi ilişkilere yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilere yönelik tutumlarında dini öğrenim durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutumları, kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördükleri açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “dine ilgisiz” lehinedir. Dolayısıyla “dine ilgisiz” diğerlerine göre aile içi ilişkilere yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilere yönelik tutumlarında kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördükleri önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutumları, gelir durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “ok iyi” lehinedir. Dolayısıyla “ok iyi” diğerlerine göre aile içi ilişkilere yönelik tutumları daha yüksek

olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilere yönelik tutumlarında gelir durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutumları, yaş durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “26-32” yaş lehinedir. Dolayısıyla “26-32” yaş diğerlerine göre aile içi ilişkilere yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilere yönelik tutumlarında yaş durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evlilikle ilgili tutumları, yaşadığı yer açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma ilçede yaşayanların lehinedir. Dolayısıyla ilçede yaşayanlar diğerlerine göre din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarında yaşadığı yerin önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evlilikle ilgili tutumları, dini öğrenim durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “özel din öğrenimi gördüm” lehinedir. Dolayısıyla “özel din öğrenimi gördüm” diğerlerine göre din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarında dini öğrenim durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evlilikle ilgili tutumları, kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördükleri açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “dine ilgisiz” lehinedir. Dolayısıyla “dine ilgisiz” diğerlerine göre din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarında kendilerini dindarlık bakımından hangi grupta gördükleri önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evlilikle ilgili tutumları, gelir durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “orta” lehinedir. Dolayısıyla “orta” diğerlerine göre din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumları daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evliliğe yönelik tutumlarında gelir durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evlilikle ilgili tutumları, yaş durumu açısından anlamlı bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma “51-üstü” yaş lehinedir. Dolayısıyla “51-üstü” yaş diğerlerine gore din, gelenek ve evliliğe yonelik tutumları daha yuksek olduğu anlaşılmaktadır. Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evliliğe yonelik tutumlarında yaş durum önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin çocuğa ilişkin tutumları açısından; katılımcıların “kızımın veya oğlumun Müslüman olmak şartıyla başka milletten biriyle evlenmesine bir sakınca gormediği” yönündeki tutumuna genellikle katılmalarına rağmen, halen bu geleneği surdrdkleri görülmektedir ve özellikle bazı milletlere mahsus olarak bilinmektedir. Katılımcıların “ocuklar evleneceği eşi kendileri seçmelidir” yönündeki tutumlarına büyük çoğunlukta katılmalarına rağmen, bu işi gerçekleştirenler sadece şehirde yaşayıp genellikte okumuş aileler olduğu tespit edilmiştir. “ocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler” yönündeki tutumlarına hemen hemen herkes katılmaktadır ve bu görüşe katılmayanlar olsa bile Cüzcan toplumunda ailesi içinde büyümeyen bir çocuğa kimse güvenmez. “ocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir” yönündeki tutumlarına genellikle katılmaktadırlar. “Kızlar eğitimlerini en st düzeye kadar devam ettirmeleri” yönündeki tutumlarına yüksek oranda katılmalarına rağmen, köylerdeki aileler kızlarının okumalarına taraftar olmadığı gibi şehirdeki ailelerin bir kısmı da kk sıkıntıları bahane ederek kızların çok okumasına karşı olduğu bilinmektedir. “ocuğumun modern kıyafetleri TV veya benzeri yerlerden grerek giymesi benim için bir sorun değil” yönündeki tutumlarına çoğunlukta katılsalar da katılmayanlar da az değildir. Çünkü modaya uymak için kr krne taklit edenler de vardır ve geleneğine, dinine uygun olanı durumunu da göz önünde alarak TV ve benzeri yerlerden grerek giyenler de olduğu için bu soruya farklı cevap verenler olmuştur.

Aile değerleri ve din ilişkisinin aile içi ilişkilerle ilgili tutumları açısından; katılımcıların , “Aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalı” yönündeki tutumlarına çoğunlukla katılsalar da katılmayanlar da az değildir. Aile ile ilgili kararları tek başına alanlar genelde sıkı gelenekçi olan aile olduğu bilinmektedir. “ailenin geçiminden sorumlu olan sadece erkek değil” yönündeki tutumlarına net bir cevap vermemiş olsalar da, Cüzcan ilinin genelinde ailenin geçimini erkeğin sağlaması şart

olup, kadın sadece elinden gelen işlerde eşine yardım eder. “Evde son sözü daima erkek söyler” yönündeki tutumlarına kesin bir cevap vermeseler de Cüzcan ilinin köylerinde ve okumamış ailelerde genelde erkek son sözü söyler ve sadece erkek çalışıp para kazandığı da bunu etkilemektedir. “Kadın, dışarı çıkmak için mutlaka kocasından izin alması gerekmiyor” yönündeki tutumlarına yüksek oranda katılsalar da bu görüşe katılmayanların sayısı da oldukça fazladır. Çünkü kadınların kocalarından izin alarak dışarıya çıkması onları korumak ve başlarına bir iş gelmemesini düşündükleri içindir. Dolayısıyla kadınların izin almaları hep kadınlara baskı ve şiddet anlamlarına gelmemesi gerekmektedir.

Aile değerleri ve din ilişkisinin din, gelenek ve evlilikle ilgili tutumları açısından; “Ev kadını da, çalışan ve para kazanan kadın kadar değerlidir” yönündeki tutumlarına yüksek oranda katılsalar da katılmayanlar da mevcuttur. Para kazanan ile ev işini yapan aile üyesi arasında yapılan ayırıcılık, o kişilere ciddi sıkıntı yarattığı belirlenmiştir. “Evlilik boyunca aile büyüklerinin görüşü dikkate alınmalı” yönündeki tutumlarına çoğunlukla katılmalarının sebebi Cüzcan halkı genellikle geniş aile şekline sahip olduğu için, aile büyüğünün görüşü daima dikkate alınmaktadır. “Evlilik boyunca elde edilen mülk, erkek ve kadının ortak malıdır” yönündeki tutumlarına büyük çoğu katılmışlardır. “İş hayatında kadınlar erkeklerle aynı ortamda çalışabilir” yönündeki tutumlarına iyimser bakmamaktadırlar. Çünkü Cüzcan halkı % 99 Müslüman ve ayrıca geleneksel bir toplum olduğu için yabancı erkek kadının aynı ortamda çalışmasını pek onaylamadıkları ortaya çıkmaktadır. “Kadınlar kocalarının dışındaki erkeklerle arkadaşlık ilişkisi kurabilirler” yönündeki tutumlarına red oranları ağırlıkta olup, ayrıca kadınları kendi mahremleri dışındaki erkeklerle arkadaşlık ilişkisini yaptığımız mülakatlara da tasvip etmediklerini ifade edebiliriz. “Erkek çocuk sahibi olmak ayrı bir itibar kazandırmıyor” yönündeki tutumlarına yüksek oranda katılsalar da bu görüşe katılmayanlar da az değildir. Erkek çocuğun kızlara göre itibarlı olduğuna dair kesin bir delil olmasa da Cüzcan toplumunda kültür ve geleneğe kaynaklanan bir anlayış olarak, anne-babanlar yaşlandığında erkek çocukların durumları ne olursa olsun onların sorumluluklarını kız kardeşlerine vermeden kendileri üstlendiği ortaya çıkmaktadır.

Öneriler:

Afganistan halkı farklı milletler oluştuğu için bölgeden bölgeye, ilden ile ve etnikten etniğe gelenek, kültür ve aile yapılarında farklılığın olması normaldir. Dolayısıyla Cüzcan halkının aile yapısı, gelenek ve kültürü bazı bölgelerinkinden farklı olduğu dikkate alınması gereken konudur.

Nişanlılıkta hediye Afganistan gelenekçi bir ülke olduğu için herkes tarafından aynı şeyler yapılmaktadır. Hediyeleşmek iyi bir şeydir ve dinimiz de bunu teşvik ediyor ama Afganistan kültüründe bu iş bir rekabet haline gelmiş ve insanlar birbirleriyle yarışma içindedirler. Bunun gibi yanlış geleneklerden kurtulmanın yolları insanların bilinçlenmesi, bilgi ve bilimin gelişmesi ve insanların zihinlerinin değiştirilmesidir.

Müslüman olmak şartıyla evlenebilir çoğunluk tarafından benimsenmeyen bu gelenek birçok bölgede eskisi gibi devam etmektedir. Bu işin kaynağı da Kur'an-ı Kerimin "Biz, insanları birbirlerini tanısın diye şube şube; kavim kavim yarattık Allah katında en yakın olanlar en çok ondan korkanlar (Takvalılar)'dır" (Hucurat) buyurduğuna aykırı olarak kendi kavmini üstün gördüğünden kaynaklanmaktadır. Bir de bazı kavimler arasında çok büyük miktarda başlık parası alındığı için başka kavimler onların kızını istemeye cüret edemiyorlar bunun için de sadece kendi kavimleri ile alış-veriş yapmak zorunda kalıyorlar.

Aile ile ilgili kararlar Ailelerdeki düzenin sarsılmaması için aile üyeleri birbirlerine saygı, sevgi ve güvende bir kusur etmemeleri gerekiyor. Aile içinde alınan karar bütün aile üyeleri ile ortak alındığında, bu kararın sonucu ne olursa olsun sorumlusu tek kişi olmayacaktır. Ortak alınan kararların sonucu ailenin aleyhine de olursa, yine aile üyeleri ortak olarak bu işin içinden çıkmayı başarırlar.

Gençler evlenmek istedikleri adaylar konusunda akrabasının onayını alırken, onlar gençlerin geleceğini ve mutluluklarını hiç düşünmeden kendi aileleri arasındaki özel meseleden dolayı karşı çıkanları da çoktur. Hatta bazı durumlarda kızını ve ya oğlunu benim istemediğimle evlendirirsen, seni akrabalıktan silerim gibisinden tehditler de bulunurlar ve yıllarca küsenler vardır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akyüz, N. (2007). *Dini Gruplar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayınları.
- Beyat, M. U. (2007). *Şubirgan Der Sad Sal-ı Ahir*. Mezar-ı Şerif: Ferhad Yayınları.
- Altunışık, R., Coşku, R., Bayrataoğlu, S. ve Yıldırım, S. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve SPSS Uygulamalı*. (6. bs.). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Altuntan, H., Şahin, M. (2009). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. (17. bs.). Ankara: DİB Yayınları.
- Ârız, G. C. (2003). *Sarhadat ve Taksimat-i İdari Afganistan der Tul-i Tarih*. Peshawar: Hatij Beyargüni İdare Kur Yayınları.
- Aydın, M. (2013). "Anadolu üniversitesi". Yasin Aktay (Ed.), *Din ve Toplum* (ss. 88-113) içinde, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, M. (2013). *Kurumlar Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Bilo, M. (1880). *Nijat ha-i Afganistan*. (Çev.: Sehil Sebzvvari). Bagher Kitabdar (2008).
- Brad, Ş. (1985). *Afganistan ve İttihad-i ŞUREVİ*. (Çev.: Şura-i Sekafeti Cehad-i Afganistan). Şura-i Sekafeti Cehad-i Afganistan (1991).
- Bora, A. (2012). "Anadolu Üniversitesi". *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar* (ss. 80-110) içinde. Emre Gökalp (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2009) *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap yayınları.
- Çağın, M. (1993). *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türkiye Ailesi 1*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Çelik, C. (2010) "Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı Ve Din" *Uluslar arası Günüümüz Türkiye'sinde İslam Sempozyumu*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Demirel, E. (2003). *Taliban, El Kaide, Ladin ve Paylaşılmayan Ülke Afganistan*. (3. bs.). İstanbul: İQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Emiri, A. (2004). *Tahavvulat-ı İktisadı Der Afganistan Az Sal-ı (1978-2002)*. Kabil: Meyvend Yayınları.
- Evirgen, N. (2010). *Aile İçi Örüntülerin Çocukların Alguları Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Eyyübi, S.A. (2011). *Afganistan Der Yek Nigah*. Kabil: Risalet Yayınları.
- Bahar, H.İ. (2013). “Anadolu üniversitesi”. *Suç Sosyolojisi* (ss. 54-75) içinde. Aytekin Geleri (Ed.), Eskişehir: Anadolu üniversitesi Yayınları.
- Doğan, İ. (2008). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. (8. bs.). Ankara: Pegen Akademi Yayınları.
- Karkıner, N. (2009). “Anadolu Üniversitesi”. *Sosyolojiye Giriş* (ss. 126-149) içinde. Nadir Suğur (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (8. bs.), Ankara: Nobel Yayınları.
- Gökçe, B. (2012). “Anadolu Üniversitesi”. *Aile Sosyolojisi* (ss. 50-83) içinde. A. Kasapoğlu ve N. Karkıner (Ed). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güneş, F. (2012). “Anadolu Üniversitesi”. *Aile Sosyolojisi* (ss. 28-49) içinde. A. Kasapoğlu ve N. Karkıner (Ed), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kabili, M. (1997). *Tarih-i Afganistan*. Kum: İhsan Safi Yayınları.
- Kalafat, Y. (1994). *Kuzey Afganistan Türkleri (Özbekler-Türkmenler-Hazaralar-Afşarlar-Kazaklar ve Karşılaştırmalı Halk İnançları)*. İstanbul: T.D.A.V. Yayınları.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Ç. (2012) “Anadolu Üniversitesi”. *Aile Sosyolojisi*. (ss. 106-13) içinde. A. Kasapoğlu ve N. Karkıner (Ed), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kirman, M. A. (2010). *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*. Ankara: Birleşik Yayınları.
- Kliford, M. L. (1979). *Sarzemini ve Mardumi Afganistan*. (Çev.: Murteza Asâdi). Tahran: Amuziş-i Âli Yayınları.
- Köknel, Ö. (2007). *Çatışan Değerlerimiz, Aileden Toplum, Politikadan İnançlara, Sevgiden Aşka Kadar*. İstanbul: Altı Kitaplar Yayınları.
- Turhanoglu, A. (2012). “Anadolu Üniversitesi”. *Aile Sosyolojisi* (ss. 186-211) içinde. A. Kasapoğlu ve N. Karkıner (Ed). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kumite-i Mûazzef (2009). *Cüzcan Der Sal-i 2007*. Ahmed Barmek. H.Z. ve Seyyid Hafizullah. E. (Ed.). Kabil: Şuayb Yayınları.
- Kurt, A. (2012). “Grafiker ”. N. Akyüz ve İ. Çapçioğlu (Ed.), *Aile ve Din* (ss. 387-399) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1991). *Türk Aile Ansiklopedisi 1*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1991). *Aile Yazıları 4. Evlilik Kurumu ve İlişkileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2008). *V. Aile Şurası "Aile Destek Hizmetleri" Bildirileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1991). *Aile Yazıları 6 Nüfus ve Aile Planlaması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Mohammadi, A. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Din Anlayışı(Afganistan-Kabil Üniversitesi Örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oğuz, E. (2001). *Hedef Ülke Afganistan*. İstanbul: Doğan Kitapçılık yayınları.
- Osmanî, İ. (2009). *Müşehhesat-i Nijadi Türkmenha ve Özbekha*. Kabil: İntişarat-i Ferhang Yayınları.
- Özdemir, Ş. (2002). *Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü*. İstanbul: Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi.
- Roy, O. (1985). *Afganistan’da Direniş ve İslam*, (Çev.: Mustafa Kadri Orağlı). İstanbul: Yöneliş Yayınları (1990).
- Sarıçam, İ. (2005). *Hız Muhammed ve Evrensel Mesajı*. (5. bs.). Ankara: DİB Yayınları.
- Saray, M. (2002). *Türkistan Araştırmaları Dizisi (Afganistan ve Türkler)*. Ankara: Avrasya-Bir Vakfı Asam Yayınları.
- Saray, M. (1997). *Afganistan ve Türkler*. (2. bs.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Solmaz, B. (2012). “Grafiker ”. N. Akyüz ve İ. Çapçioğlu (Ed.), *Eğitim ve Din* (ss. 387-399) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. (4. bs.). Ankara: A.Ü.E.B.F. Yayınları.
- Tûsî, N. (1956). *Ahlak-ı Nâsirî*. (Çev.: A. Vahap Taştan, Hâbil Nazlıgöl). Ankara: Fecr Yayınları (2005).

- Uygur, G. (2013). “Anadolu Üniversitesi”. *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (ss. 118-139) içinde. Y. Ecevit ve N. Karkıner (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yarkın, M. H. (2010). *Atlas Etnografi Akvam Velayet Cüzcan*. Kabil, İntişarat Korasan: Gazanfer Yayınları.
- Yasin, A. (2012). “Anadolu Üniversitesi”. *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar* (ss. 50-79) içinde. Emre Gökcalp (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yemin, M.H. (2009). *Afganistan Tarihi (Felsefeyi Nam Guzari-i Şehirha, Kohha ve Deryaha)*. (5. bs.). Kabil: Sâid Yayınları.

Bilimsel Dergi Makalesi

- Apaydın, H. (2001). “Aile İçi İletişim Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi”. *Samsun On Dokuz Mayıs Ü.İ.F.D.*, (12), 319-337.
- Aydın, M. Z. (2003) “Ailede Ahlak Eğitimi”. *Sivas, C.Ü.İ.F.D.*, 7 (125), 158-172.
- Bayraktar, F. (1995) *Ailenin Eğitim Görevi*. İstanbul: Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi.
- Güngör, Ö. (2013). “Uluslararası Hâce Muhammed Lutfi (Alvarlı Efe) Sempozyumu (25-26 Nisan 2013. Erzurum) Bildiriler”. Cengiz Gündoğdu (Ed.), *Türk Aile Yapısındaki Değerlerin Değişimi ve Alvarlı Efe* (ss. 263-274). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Güngör, Ö. (2012). “1.5 ve 2. Nesil Türk Gençlerinin Ailede Dini Sosyalleşmeleri: New Jersey, USA Örneği”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (53), 85-119.
- İdarê Merkezi-i İhsaîye. (2012). *Sal Name-i İhsaîyevi 2011*. Kabil: İdare-i Merkezi-i İhsaî-i Yayınları.
- Sinanoğlu, F. (2003). “Darende'de Dini Hayat: Bazı Kurumsal Yapılarda Değişim ve Dini İlişki”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 199-214.
- Ünal, İ. H. (2004). “Kur'an'da Aile Kurumu”. *Diyanet Dergisi*, 40 (2), 7-20.
- Saray, M. (1988). “Afganistan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (I, 401-411). Ankara: TDV Yayınları.
- Bilgü, İ. (1988). “Afganistan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (I, 401-411). Ankara: TDV Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

İbrahimoglu, D. (2013). "Evlilik Kavramı". Erişim Tarihi: 07.12.2013,

<http://www.psikoenerji.com/makaleler.1114.evlilik-kavrami>.

Araptarlı, N. (2013). "Aile Olabilmek". Erişim Tarihi: 21.12.2013.

<http://www.durupsikolojimerkezi.com/iyi-aile-olabilmek>.

EKLER

EK 1. Türkçe Anket Formu

Bu anket formunda kullanılan sorular “**Aile Değerleri ve Din İlişkisi (Afganistan/Cüzcan Örneği)**” adlı yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu çalışmada Cüzcan bölgesindeki aile içi ilişkiler, akrabalık ilişkileri, evlilik şekline ilişkin tutumlar, çocuklara ilişkin tutumlar, din, gelenek ve kültüre ilişkin sorular yer almaktadır. Bu sorulardan maksat bölgemizdeki aile değerlerini bilimsel olarak inceleyerek bu değerlerin anlaşılmasına yardımcı olmaktır.

Anket sorularına vereceğiniz cevaplar, tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacak, bunun dışında hiçbir kişi ya da kurumun amaçlarına açık tutulmayacaktır. Sorularımıza vereceğiniz cevaplarınızla göstereceğiniz ilgi, dikkat ve samimiyet, araştırma sonuçlarının doğruluk ve geçerliliği açısından son derece önemlidir. Bu nedenle bütün soruları dikkatle okuyarak, seçenekler arasından durumunuzu en iyi yansıtan ifadeyi seçiniz. Lütfen anket formuna isminizi yazmayınız ve hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız. Göstereceğiniz ilgi ve yardımlardan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Lütfen durumunuzu en iyi yansıtan seçeneğin önündeki paranteze (x) işareti koyunuz.

Aminullah KOSHAN

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisan Öğrencisi

I. OLGUSAL KİMLİK SORULARI

- 1-Cinsiyetiniz nedir?**   1. Kadın ( )   2. Erkek ( )
- 2-Medeni durumunuz?**   1. Bekâr ( )   2. Evli ( )
- 3-Ailenizin gelir durumu?**
1. Çok iyi ( ),   2. İyi ( ),   3. Orta ( ),   4. Düşük ( ) ve   5. ( )
- 4-Yaşadığınız yer?**   1. İl ( )   2. İlçe ( )   3. Köy ( )
- 5-Dini öğrenim durumunuz?**

1. Lisede öğrendiğim dini eğitim. ( ), 2. Özel din öğrenimi gördüm. ( ),
3. Aile içinde, camide, medresede vs. ( ), 4. din öğrenimi görmedim. ( )

6-Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?

Çok dindar ( ), Dindar ( ), Dine az ilgili ( ) Dine ilgisiz ( ).

7.-Yaşanız? 15-20 ( ), 21-25 ( ), 26-30 ( ), 31-40 ( ) diğer ( )

II. Evlilik Şekline İlişkin Tutumlar

1. Evlenecek kişiler arasında yaş ve zenginlik farkının olmaması lazım. (Küfûv Meselesi)

(1) Kesinlikle katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum (5) Kesinlikle katılmıyorum

2. Nişanlılık dönemi götürülen hediyelerin aileye bir yük olduğunu düşünüyorum.

(1) Kesinlikle katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum (5) Kesinlikle katılmıyorum

3. Durumum yeterli olmadığı zaman, diğer insanlar düğünlerinde yaptığı

harcamaları yapmamaya çalışırım. (1) Kesinlikle katılıyorum (2) Katılıyorum
(3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Kesinlikle katılmıyorum

4. Alış-veriş evliliğini maddi ve manevi bir gereklilik olarak görmüyorum.

(1) Kesinlikle katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum (5) Kesinlikle katılmıyorum

5. Küçüklükte sözlü olanlar büyüdüğünde mutlaka evlenmesi gerekmiyor.

(1) Kesinlikle katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum (5) Kesinlikle katılmıyorum

6. Erkek çocuğu olmayan kocalar ikinci evlilik yapmasında sakınca yoktur.

(1) Kesinlikle katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum (5) Kesinlikle katılmıyorum

7. Çocuğun evlilik kararında tek yetkili çocuğun kendisi ve anne/babası olmalıdır.

(1) Kesinlikle katılıyorum (3) Kararsızım (5) Kesinlikle katılmıyorum
(2) Katılıyorum (4) Katılmıyorum

II. Çocuğa İlişkin Tutumlar

1. Kızımın veya oğlumun Müslüman olmak şartıyla başka milletten biriyle evlenmesine bir sakınca görmüyorum.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

2. Çocuklar evleneceği eşi kendileri seçmelidirler.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

3. Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

4. Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

5. Kızlar eğitimlerini en üst düzeye kadar devam ettirmelidir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

6. Çocuğumun modern kıyafetleri TV veya benzeri yerlerden görerek giymesi

benim için bir sorun değildir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

7. Kızlar ihtiyaçlarını karşılayacak kadar okuma-yazma bilmeleri yeterlidir.

III. Aile İçi İlişkiler

1. Aile içi sorunlar, şiddet ve baskı ile çözülmez.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

2. Aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalıdır.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
(4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

3. Ailenin geçiminden sorumlu olan sadece erkek değildir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

4. Evde son sözü daima erkek söyler.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

5. Kadın, dışarı çıkmak için mutlaka kocasından izin alması gerekmiyor.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

6. Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

IV. Din, Gelenek ve Evlilik

1. Erkek çocuk sahibi olmak ayrı bir itibar kazandırmıyor.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

2. Ev kadını da, çalışan ve para kazanan kadın kadar değerlidir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

3. Evlilik boyunca aile büyüklerinin görüşü dikkate alınmalıdır.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

4. Evlilik boyunca elde edilen mülk, erkek ve kadının ortak malıdır.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

5. İş hayatında kadınlar erkeklerle aynı ortamda çalışabilir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

6. Kadın itaat etmediğinde kocası tarafından dövülebilir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

7. Kadınlar kocalarının dışındaki erkeklerle arkadaşlık ilişkisi kurabilirler.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

V. Akrabalarla İlişkiler

1. Akrabalarla sıkı görüşmek aile saadetine zarar vermez.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

2. Gençlerin öncelikle yakın akraba kızlarıyla evlenmeleri şart değildir.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

3. Kadınlar çocuklarını kendi akrabalarıyla daha samimi olmasını tercih ederler.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

4. Gençler evlenmek istediklerinde yakın akrabalarının onayını alması da olur.

- (1) Kesinlikle katılıyorum   (2) Katılıyorum   (3) Kararsızım
 (4) Katılmıyorum   (5) Kesinlikle katılmıyorum

EK 2. Farsça Anket Formu

سوال های بکار برده شده در این پرسشنامه روابط بین ارزشهای خانواده و دین برای پایان نامه دوره فوق لیسانس تیه شده است. در این تحقیق در ولایت جوزجان افغانستان در رابطه با روابط خانوادگی، روابط فامیلی، نگرشهای مرتبط با شکل های ازدواج، نگرشهای مرتبط با کودکان و سوالات مرتبط با دین، سنت و فرهنگ مورد بررسی می باشد. هدف از این پرسشها مطالعه و شناخت ارزشهای خانوادگی منطقه مورد نظر و کمک به درک و فهم این ارزشها می باشد.

جوابهای داده شده به پرسشنامه کلا برای اهداف علمی مورد استفاده قرار خواهد گرفت و در اختیار هیچ شخص و یا در راستای اهداف سازمان دیگری قرار نخواهد گرفت. خواهشمندیم به پرسشهای داده شده با علاقه، دقت و صمیمیت جواب بدهید چرا که نتایج پژوهش از نظر درستی و اعتبار اهمیت فراوان دارد. به این دلیل به کلیه سوالات با دقت بخوانید و گزینه نزدیک به وضعیت خود را انتخاب نمایید. نوشتن نام و نام خانوادگی در پرسشنامه ضروری نیست و خواهشمندیم از خالی گذاشتن جواب پرسشها خودداری فرمائید و به تمام آنها جواب درست بدهید. از همین جا از علاقه نشان دادن شما و کمک و یاری شما تشکری می کنیم. با تقدیم احترام امین الله کوشان، دانشگاه آتاتورک، دانشکده الهیات

سوالهای موجود در پایین در ارتباط با دیدگاههای مختلف در مورد ازدواج های مختلط طراحی و ساخته شده است. هدف محقق از پاسخ های داده شده سنجش درستی یا نادرستی جواب های شما نیست و فقط به دنبال پیدا کردن دیدگاههای مختلف است. در جمله های این پرسشنامه آنچه که حس می کنید به صورت آشکار مشخص کردن را از شما می خواهیم. لطفا به گزینه مورد نظر با علامت X جواب بدهید.

الف: سوالات هویت واقعی

- ۱- جنسیت شما چیست؟
 ۱. زن ( )   ۲. مرد ( )
- ۲- وضعیت مدنی شما چیست؟
 ۱. مرد ( )   ۲. متأهل ( )
- ۳- وضعیت در آمد خانواده شما چیست؟
 ۱. بسیار خوب ( )   ۲. خوب ( )   ۳. متوسط ( )   ۴. پایین ( )   ۵. بسیار پایین ( )
- ۴- در کجا زنده گی میکنید؟
 ۱. ولایت ( )   ۲. ولسوالی ( )   ۳. قریه ( )
- ۵- سطح تحصیل دینی شما چیست؟
 ۱. در خانواده ام و در مسجد دین آموختم ( )   ۲. در لیسه و در مدرسه دین آموختم ( )
 ۳. بطور خصوصی تحصیل دینی کردم ( )   ۴. تحصیل دینی ندارم ( )
- ۶- ز لحاظ دینداری خود را به کدام گروه نسبت می دهید؟
 ۱. بسیار دیندار ( )   ۲. نورمال دیندار ( )   ۳. به دین علاقه کم دارم ( )   ۴. به دین هیچ علاقه ندارم ( )

۷- سن شما (لطفان بنویسید؟ ۱- ۲۵-۱۸ ( ) ۲- ۳۲-۲۶ ( ) ۳- ۴۰-۳۳ ( ) ۴- ۴۱-۵۰ ( ) ۵- و غیره) (

ب: سوالات در رابط به اشکال عروسی

۱. بین زوجین اختلاف طبقاتی و سنی لازم نیست.

- (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۲. هدیه هایی که در دوران نامزدی بر خانواده تحمیل می شود از نظر من یک بار گرانی بر دوش خانواده است.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۳. اگر وضعیت مادی خانواده من مناسب هم نباشد مثل خانواده های دیگر تلاش میکنم تا مصارف عروسی ام همانندی آنها باشد.

- (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۴. عروسی های مبادله (بدلکان) از لحاظ مادی و معنوی لازم و ضروری میباشد.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۵. اگر در کودکی در مورد ازدواج دختر و پسری از سوی اولیایشان قرار گذاشته باشند ازدواج آنها را در آینده ضروری می دانم.

- (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۶. شوهرانیکه بچه پسر نداشته باشند برای ازدواج دوم ایشان هیچ محدودیت وجود ندارد.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۷. در موقع تصمیم ازدواج زوجین ، حضور خودش و پدر و مادرش ضروری است.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

ب: سوالات در رابطه با کودکان

۱. فرزندان باید خودشان همسر آینده خود را انتخاب کنند.

- (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۲. ازدواج دختر و پسر را با ملت های دیگر اگرچه مسلمان هم باشند قبول ندارم.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۳. فرزندان وقتیکه بایزرگ خانواده شان زندگی بکنند، زندگی بهتری خواهند داشت.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۴. فرزندان باید به حرف والدین خویش گوش داده و به آنها اطاعت کامل داشته باشند.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
 ۵. سطح تحصیلات دختران فقد باید انقدر باشد که بتوانند حداقل امورات خود را بگزرانند.
 (۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

۶. فرزندان من پوشیدن لباسهای مدرن را از نگاه کردن تلویزیون و جاهای دیگر یاد گرفته اند و این برای من مشکل ساز است.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۷. دختران سطح تحصیلات خود را هر قدر که بخواهند ادامه بدهند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

ج: سوالات مربوط به روابط بین خانوادگی

۱. تصمیماتی که در خانواده گرفته میشود، تمام اعضای خانواده در آن باید سهیم باشند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۲. در مصارف (مخارج) خانواده مرد مسئول میباشد.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۳. در خانواده همیشه حرف آخر را مرد (شوهر) میگوید.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۴. زن برای بیرون رفتن از خانه باید از مرد (شوهر) اجازه بگیرد.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۵. وظیفه اصلی یک زن نگهداری فرزندان و کار خانه میباشد.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۶. مشکلات که در خانواده وجود دارد با شدت و زور حل نمیشود.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

چ: سوالات مربوط به دین، عرف و ازدواج

۱. خانم خانه مانند زنیکه دارای وظیفه است، ارزش یکسان دارند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۲. در طول زندگی مشترک نظرات بزرگان خانواده باید در نظر گرفته شود.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۳. در طول زندگی مشترک زن و مرد در املاک و دارایی کسب شده شریک هستند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۴. در محیط کاری مردان و زنان در یک مکان میتوانند کار کنند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۵. در موقعیکه زن از شوهرش اطاعت نکند شوهرش میتواند او را لت کوب کند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست
۶. زنان بغیر از مردشان نمیتوانند با مردان دیگر رابطه دوستی برقرار کنند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

۷. داشتن فرزند پسر برای خانواده بیشتر اعتبار می‌آورد.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

ح: سوالات در رابطه با اقارب

۱. جوانان قبل از همه کس باید با دختران اقوام نزدیک خودشان ازدواج کنند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

۲. مادران صمیمیت فرزندان شان را با اقارب نزدیکشان بیشتر ترجیح می‌دهند.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

۳. دیدار بسیار با اقارب و نشست بر خورد با آنها سعادت و خوش بختی خانواده را از بین می‌برد.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

۴. زمانیکه جوانان می‌خواهند عروسی کنند رضایت اقارب نزدیکشان باید گرفته شود.

(۱) کاملاً صحیح است (۲) صحیح است (۳) متردد استم (۴) صحیح نیست (۵) کاملاً صحیح نیست

EK 3. Mülakat yapılan kişilerin olgusal kimliği

Mülakat yapılan kişiler	Cinsiyet	Madeni durum	Yaşadığı yer	Dini öğrenim durumu	Aile geliri	Yaş
W1	erkek	evli	ilçe	Özel din eğitimi almış	orta	33-40
W2	erkek	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	iyi	33-40
W3	kadın	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	orta	41-50
X4	erkek	evli	köy	Din eğitimi almamış	düşük	41-50
Y6	erkek	bekar	İl	Lisede din eğitimi almış	iyi	26-32
Y7	kadın	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	orta	33-40
X2	erkek	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	düşük	41-50
X3	kadın	evli	köy	Din eğitimi almamış	orta	33-40
X7	erkek	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	iyi	41-50
Y4	erkek	bekar	il	Lisede din eğitimi almış	çok iyi	26-32
W5	erkek	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	iyi	41-50
X8	erkek	evli	il	Lisede din eğitimi almış	orta	33-40
w6	erkek	evli	il	Lisede din eğitimi almış	iyi	41-50
Y7	erkek	evli	köy	Din eğitimi almamış	düşük	33-40
Y9	kadın	evli	ilçe	Lisede din eğitimi almış	orta	41-50

X1	erkek	bekar	köy	Aile içinde din eğitimi almış	İyi	26-32
Y1	erkek	evli	il	Özel din eğitimi almış	Orta	33-40
Y3	kadın	bekar	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	İyi	18-25
Y2	erkek	evli	il	Lisede din eğitimi almış	düşük	41-50
Y5	erkek	evli	köy	Aile içinde din eğitimi almış	Orta	33-40
X5	erkek	bekar	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	İyi	26-32
X9	kadın	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	Orta	33-40
Y10	erkek	evli	köy	Din eğitimi almamış	düşük	41-50
X10	erkek	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	çok iyi	33-40
Y11	kadın	evli	ilçe	Din eğitimi almamış	Orta	26-32
Y12	erkek	erkar	İlçe	Özel din eğitimi almış	İyi	18-25
Y13	erkek	evli	il	Aile içinde din eğitimi almış	Orta	26-32
W8	kadın	evli	ilçe	Aile içinde din eğitimi almış	İyi	41-50
X11	erkek	bekar	il	Lisede din eğitimi almış	Orta	26-32
X12	erkek	evli	köy	Aile içinde din eğitimi almış	İyi	33-40
X13	kadın	evli	ilçe	Lisede din eğitimi almış	Orta	41-50
W9	erkek	bekar	il	Özel din eğitimi almış	Orta	26-32

EK 3. (devamı)

Y15	kadın	bekar	ilçe	Din eğitimi almamış	iyi	18-25
Y14	erkek	evli	ilçe	Özel din eğitimi almış	orta	33-40
W4	erkek	evli	il	Lisede din eğitimi almış	çok iyi	41-50

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aminullah KOSHAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Afganistan – 01/01/1986
Eğitim Durumu	
Yüksek Lisans Öğrenimi	2012-2015 Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi
Lisans Öğrenimi	2007-2012 Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bildiği Yabancı Diller	Farsça, İngilizce ve Arapça
İletişim	
E-Posta Adresi	aminkoshan@yahoo.com
Tarih	13.01.2015